

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΜΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Τεκμαρτή Φορολόγηση Ελεύθερων Επαγγελματιών στην
Ελλάδα: Μία Εμπειρική Μελέτη**

Στρίνγκα Αικατερίνη

Επιβλέπων: Χύτης Ευάγγελος

Καθηγητής

Πρέβεζα, Μάιος 2025

Presumptive Taxation of Freelancers in Greece: An Empirical Study

Εγκρίθηκε από τριμελή εξεταστική επιτροπή

Πρέβεζα, Πέμπτη 15/05/2025

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Επιβλέπων Καθηγητής

Ευάγγελος Χύτης

Καθηγητής, Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής Πανεπιστημίου

Ιωαννίνων

2. Μέλος επιτροπής

Τάγκας Περικλής

Καθηγητής, Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής Πανεπιστημίου

Ιωαννίνων

3. Μέλος επιτροπής

Κιτσαντάς Θωμάς,

Λέκτορας, Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής Πανεπιστημίου

Ιωαννίνων

© Στρίνγκα Αικατερίνη, 2025.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Δήλωση μη λογοκλοπής

Δηλώνω υπεύθυνα και γνωρίζοντας τις κυρώσεις του Ν. 2121/1993 περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας, ότι η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία είναι εκ ολοκλήρου αποτέλεσμα δικής μου ερευνητικής εργασίας, δεν αποτελεί προϊόν αντιγραφής ούτε προέρχεται από ανάθεση σε τρίτους. Όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν (κάθε είδους, μορφής και προέλευσης) για τη συγγραφή της περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφία.

Στρίνγκα Αικατερίνη

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

στην Οικογένεια μου..

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εμπειρική βιβλιογραφία που εξετάζει τις επιπτώσεις της τεκμαρτής φορολόγησης στη φορολογική συμπεριφορά των επιχειρήσεων είναι περιορισμένη. Η παρούσα μελέτη καλύπτει αυτό το κενό, αναλύοντας τις επιπτώσεις της τεκμαρτής φορολόγησης στην Ελλάδα, με έμφαση στις αντιλήψεις των ελεύθερων επαγγελματιών. Βασισμένη σε 369 απαντήσεις που συλλέχθηκαν μέσω μιας εθνικής διαδικτυακής έρευνας, η μελέτη στοχεύει στην αναγνώριση των κυρίαρχων θέσεων σχετικά με την αναγκαιότητα, την αποτελεσματικότητα και την αποδοχή του νέου φορολογικού συστήματος για τον τεκμαρτό προσδιορισμό του εισοδήματος που προέρχεται από ατομική επιχειρηματική δραστηριότητα.

Τα ευρήματα δείχνουν ότι οι συμμετέχοντες εκφράζουν σαφή αντίθεση στην εφαρμογή του συστήματος, θεωρώντας το τιμωρητικό λόγω των υψηλών φόρων που επιβάλλει. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων δεν θεωρεί το σύστημα δίκαιο, υποδηλώνοντας ότι δεν είναι διατεθειμένοι να το αποδεχτούν, πιθανώς λόγω των ανησυχιών τους σχετικά με τη δικαιοσύνη της εφαρμογής του. Επιπλέον, η μελέτη αναδεικνύει διαφορετικές ανησυχίες και προσεγγίσεις μεταξύ νέων και παλαιών επιχειρήσεων, κυρίως όσον αφορά την επιβολή φόρων και την αντίληψη για την καταλληλότητα του νέου φορολογικού πλαισίου. Οι νέες επιχειρήσεις εκφράζουν μεγαλύτερη ανησυχία για τους υψηλούς φόρους που προκύπτουν από το νέο σύστημα. Οι συμμετέχοντες δηλώνουν επίσης ότι δεν έχουν παρατηρήσει βελτίωση στη φορολογική τους συμμόρφωση, γεγονός που υποδηλώνει ότι το νέο σύστημα δεν έχει επιτύχει τους επιδιωκόμενους στόχους του. Οι ελεύθεροι επαγγελματίες εμφανίζουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις αντιλήψεις τους σε σχέση με άλλες επαγγελματικές ομάδες, όπως οι εταιρείες, δείχνοντας μεγαλύτερη επιφυλακτικότητα και αρνητικότητα, μια στάση που πιθανόν να σχετίζεται με τις ιδιαίτερες οικονομικές συνθήκες και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν.

Για να βελτιωθεί η αποδοχή και η αποτελεσματικότητα του νέου φορολογικού συστήματος, οι φορολογικές αρχές θα μπορούσαν να εξετάσουν προσεκτικά τις ανησυχίες των ελεύθερων επαγγελματιών και να αναπτύξουν στρατηγικές που θα ενισχύσουν την εμπιστοσύνη τους.

Λέξεις-κλειδιά: τεκμαρτή φορολόγηση, ελεύθεροι επαγγελματίες, ελάχιστο εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα

ABSTRACT

There is limited empirical research on the effects of presumptive taxation on business tax behavior. This study addresses this gap by analyzing the effects of presumptive taxation in Greece, focusing on freelancers' perceptions. Using 369 responses from a national online survey, the study identifies dominant positions on the necessity, effectiveness, and acceptability of the revised tax system for determining presumptive income from individual entrepreneurship.

Participants express clear opposition to the system, viewing it as punitive due to high taxes. Most participants do not consider the system fair and are unwilling to accept it, likely due to concerns about its implementation. The study highlights differing concerns and approaches between new and established businesses, particularly regarding tax enforcement and the appropriateness of the new tax framework. New businesses are more concerned about the high taxes associated with the new system. Respondents report no improvement in tax compliance, suggesting the new system has not met its objectives. Freelancers are more receptive and negative compared to other professional groups, likely due to specific economic conditions and challenges they face.

Tax authorities must carefully consider freelancers' concerns and develop strategies to strengthen their trust in the new tax system.

Keywords: presumptive taxation, freelancers, minimum income from business activity

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	vi
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	vii
ABSTRACT	viii
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	ix
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	xi
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ/ΕΙΚΟΝΩΝ	xi
ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ	xii
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1. Ανασκόπηση Βιβλιογραφίας.....	5
1.1 Μέθοδοι Τεκμαρτής Φορολόγησης.....	5
1.2 Εκτίμηση Τεκμαρτού Εισοδήματος μέσω των Χαρακτηριστικών των Φορολογουμένων	8
1.3 Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου για τον Προσδιορισμό του Εισοδήματος	9
1.4 Επιδράσεις της Εκτίμησης Ελαχίστου Τεκμαρτού Εισοδήματος από Επιχειρηματική Δραστηριότητα	12
2. Νομικό Πλαίσιο Τεκμαρτής Φορολόγησης στην Ελλάδα.....	18
2.1 Το Ελληνικό Περιβάλλον	18
2.2 Τεκμαρτή Φορολόγηση Φυσικών Προσώπων στην Ελλάδα	19
2.3 Νέες Διατάξεις για τη Φορολόγηση Επιτηδευματιών με τον Νόμο 5073/2023	21
2.4 Στόχοι των Νέων Διατάξεων για τον Περιορισμό της Φοροδιαφυγής.....	21
2.5 Κύριες Φορολογικές Ρυθμίσεις του Νόμου 5073/2023 (άρθρα 13 έως 19)	23
2.6 Ανάλυση Άρθρων 28Α έως 28Ε Κ.Φ.Ε. για τον Υπολογισμό του Ελάχιστου Καθαρού Εισοδήματος.....	25
2.7 Εξαιρέσεις από το Ελάχιστο Καθαρό Εισόδημα (παρ. 6 του άρθρου 28Α του Κ.Φ.Ε.)	28
2.8 Αλλαγές στο Ελάχιστο Εισόδημα των Ατομικών Επιχειρήσεων με τον Ν. 5162/2024	28

2.9 Μειώσεις του Ελάχιστου (Τεκμαρτού) Καθαρού Εισοδήματος (άρθρο 28Γ).....	29
2.10 Διαδικασία Αμφισβήτησης Τεκμαρτού Εισοδήματος Ατομικών Επιχειρήσεων	32
3. Μεθοδολογία	34
3.1 Εισαγωγή.....	34
3.2 Ερευνητικά Ερωτήματα.....	34
3.3 Μέθοδος	36
3.4 Δείγμα και Ερευνητικό Εργαλείο.....	39
3.5 Μεθοδολογίες Μελέτης Φορολογικής Συμπεριφοράς	42
4. Αποτελέσματα	46
4.1 Περιγραφικά Στοιχεία	46
4.2 Διαφορές στις Αντιλήψεις ανάμεσα σε Άντρες και Γυναίκες	47
4.3 Διαφορές στις Αντιλήψεις ανάμεσα σε Ελεύθερους Επαγγελματίες και μη.....	50
4.4 Διαφορές στις Αντιλήψεις ανάμεσα σε Επιχειρήσεις διαφορετικών Κλάδων	53
5. Συμπεράσματα.....	58
5.1 Αποδοχή του Νέου Τεκμαρτού Συστήματος.....	58
5.2 Επιβολή Υψηλών Φόρων του Νέου Τεκμαρτού Συστήματος.....	58
5.3 Κατάργηση του Νέου Τεκμαρτού Συστήματος.....	59
5.4 Φορολογική Συμμόρφωση Εξαιτίας του Νέου Τεκμαρτού Συστήματος	60
5.5 Δικαιοσύνη του Νέου Τεκμαρτού Συστήματος.....	61
5.6 Επέκταση Εφαρμογής του Νέου Τεκμαρτού Συστήματος	61
5.7 Διαφορές Αντιλήψεων μεταξύ Αντρών και Γυναικών	61
5.8 Προτάσεις για τις Αρχές & Μελλοντική Έρευνα.....	62
5.9 Περιορισμοί της Μελέτης.....	63
5.10 Συνεισφορά της Μελέτης	64
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄	70
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	72

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 3.1. Αναλογία επιχειρήσεων ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας

Πίνακας 3.2. Στοιχεία δείγματος

Πίνακας 3.3. Γεωγραφική κατανομή απαντήσεων έρευνας

Πίνακας 3.4. Χαρακτηριστικά δείγματος

Πίνακας 3.5. Μεταβλητές έρευνας

Πίνακας 4.1. Μέσοι όροι, τυπικές αποκλίσεις, συσχετίσεις ερευνητικών μεταβλητών (n=369)

Πίνακας 4.2. Διαφορές αντιλήψεων ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες

Πίνακας 4.3. Μέσες τιμές αντιλήψεων ανδρών και γυναικών

Πίνακας 4.4. Διαφορές αντιλήψεων ανάμεσα σε ελεύθερους επαγγελματίες και μη

Πίνακας 4.5. Μέσες τιμές Αντιλήψεων Ελεύθερων Επαγγελματιών και μη

Πίνακας 4.6. Διαφορές αντιλήψεων ανάμεσα σε παλιές και νέες επιχειρήσεις

Πίνακας 4.7. Μέσες τιμές αντιλήψεων παλιών και νέων επιχειρήσεων

Πίνακας 4.8. Independent-Samples Kruskal-Wallis Test. Διαφορές ανά κλάδο

Πίνακας 4.9. Συγκρίσεις ανά κλάδο ως προς την αντίληψη επιβολής φόρων

Πίνακας 4.10. Μέσοι όροι αντίληψης επιβολής φόρων ανά κλάδο

Πίνακας 4.11. Συγκρίσεις ανά κλάδο ως προς την αντίληψη κατάργησης του νέου συστήματος

Πίνακας 4.12. Μέσοι όροι αντίληψης κατάργησης νέου συστήματος ανά κλάδο

Πίνακας 4.13. Συγκρίσεις ανά κλάδο ως προς τη δηλωθείσα φορολογική συμμόρφωση των συμμετεχόντων

Πίνακας 4.14. Συγκρίσεις ανά κλάδο ως προς τη δηλωθείσα φορολογική συμμόρφωση των συμμετεχόντων

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ/ΕΙΚΟΝΩΝ

Σχήμα 4.1. Αντιλήψεις συμμετεχόντων έρευνας

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΔΑΝΤ: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

ΕΛΠ: Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα (Ν. 4308/2014)

ΕΛΣΤΑΤ: Ελληνική Στατιστική Αρχή

ΙΟΒΕ: Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών

ΚΑΔ: Κωδικός Αριθμός Δραστηριότητας

ΚΦΔ: Κώδικας Φορολογικών Διαδικασιών (Ν.5104/2024)

ΚΦΕ: Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος (Ν. 4172/2013)

ΚΦΠΑ: Κώδικας Φόρου Προστιθέμενης Αξίας (Ν.2859/2000)

ΜΜΕ: Μικρομεσαίες επιχειρήσεις

ΟΟΣΑ: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

OECD: Organization for Economic Co-operation and Development

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η φοροδιαφυγή αποτελεί ένα κρίσιμο ζήτημα για όλες τις κυβερνήσεις, καθώς επηρεάζει άμεσα τα δημόσια έσοδα και την οικονομική σταθερότητα. Η βιβλιογραφία που σχετίζεται με τα οικονομικά του εγκλήματος, βασισμένη στη μελέτη των Allingham και Sandmo (1972), υποδεικνύει ότι η πιθανότητα ανίχνευσης και οι επιβαλλόμενες κυρώσεις είναι καθοριστικές για την εθελοντική συμμόρφωση των φορολογουμένων. Έρευνες δείχνουν ότι μια αυξημένη πιθανότητα ανίχνευσης οδηγεί σε αύξηση του δηλωθέντος εισοδήματος (Dubin et al., 1990; M. Spicer & Becker, 1980; M. W. Spicer & Hero, 1985; Witte & Woodbury, 1985). Ωστόσο, τις τελευταίες δεκαετίες, οι φορολογικές αρχές παγκοσμίως έχουν δυσκολευτεί να ενθαρρύνουν την εθελοντική συμμόρφωση, ιδίως μεταξύ των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (MME) και των αυτοαπασχολούμενων φορολογουμένων (OECD, 2022).

Το περίπλοκο νομικό πλαίσιο και οι δυσκίνητες διοικητικές διαδικασίες, σε συνδυασμό με την έλλειψη κουλτούρας εθελοντικής συμμόρφωσης, συχνά παρέχουν ισχυρά κίνητρα στους φορολογούμενους των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και των αυτοαπασχολούμενων να λειτουργούν εκτός του επίσημου φορολογικού συστήματος (Alm & Malézieux, 2021). Υπάρχει ευρέως διαδεδομένη αντίληψη ότι το υψηλότερο ποσοστό μη συμμόρφωσης παρατηρείται μεταξύ αυτών των ομάδων (Logue & Vettori, 2011). Αυτή η κατάσταση, σε συνδυασμό με την απογοητευτική απόδοση των φορολογικών ελέγχων, έχει ενισχύσει το ενδιαφέρον για την υιοθέτηση εναλλακτικών μεθόδων φορολογικής επιβολής, όπως οι μέθοδοι τεκμαρτής φορολογίας.

Οι μέθοδοι τεκμαρτής φορολογίας συνιστούν μια κατηγορία απλοποιημένων φορολογικών καθεστώτων που επιβάλλονται σε φορολογούμενους μικρομεσαίων επιχειρήσεων και αυτοαπασχολούμενους. Αυτά τα εργαλεία πολιτικής προσφέρουν μια εναλλακτική προσέγγιση για την εκτίμηση της φορολογικής υποχρέωσης, σε αντίθεση με την κανονική μέθοδο που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό του πραγματικού φορολογητέου εισοδήματος με βάση τα λογιστικά στοιχεία των φορολογουμένων (όπως ορίζει ο νόμος). Συνήθως, το εισόδημα του φορολογούμενου υπολογίζεται με τη χρήση πληροφοριών που αφορούν μεταβλητές, οι οποίες δεν εξετάζονται στον τυπικό υπολογισμό του φορολογητέου εισοδήματος, αλλά είναι εύκολα προσβάσιμες από τις φορολογικές αρχές.

Ο όρος «τεκμήριο» υποδηλώνει ότι υπάρχει νομική βάση κατά την οποία η φορολογική βάση του φορολογούμενου δεν μπορεί να είναι χαμηλότερη από το τεκμαρτό ποσό (Bongwa, 2009). Η τεκμαρτή φορολογία προσφέρει πολλές εναλλακτικές προσεγγίσεις για τον υπολογισμό των φορολογικών υποχρεώσεων, οι οποίες κυμαίνονται από μεθόδους έμμεσης φορολογίας έως τεκμαρτούς ελάχιστους φόρους.

Παρά τις παραδοχές περί της δικαιοσύνης των τεκμαρτών φόρων που παρατίθενται σε αρκετές μελέτες (Tadesse & Taube, 1996; Thuronyi, 2003), ελάχιστες εργασίες στην οικονομική βιβλιογραφία παρέχουν σκέψεις σχετικά με τις επιπτώσεις της δικαιοσύνης των μεθόδων τεκμαρτής φορολογίας. Αυτή η έλλειψη μπορεί να εξηγηθεί από τη δυσκολία μέτρησης των επιπτώσεων της δικαιοσύνης ενός φόρου, ιδιαίτερα σε αναπτυσσόμενα πλαίσια, όπου τα δεδομένα είναι περιορισμένα (Memon, 2013). Η υπάρχουσα βιβλιογραφία για τις μεθόδους τεκμαρτής φορολογίας έχει δύο βασικά όρια.

Πρώτον, ενώ έχει παρασχεθεί μια θεωρητική αξιολόγηση των πλεονεκτημάτων και των κινδύνων των μεθόδων τεκμαρτής φορολογίας (Casanegra de Jantscher & Tanzi, 1987), τα εμπειρικά στοιχεία σχετικά με τον αντίκτυπο αυτών των μεθόδων στη συμπεριφορά του φορολογούμενου είναι περιορισμένα (Alm & Malézieux, 2021; M. Bruhn & Loeprick, 2014). Μια πιθανή εξήγηση για τη περιορισμένη εμπειρική έρευνα σε αυτόν τον τομέα μπορεί να είναι η σχετικά μικρή συμβολή αυτού του τμήματος στα συνολικά φορολογικά έσοδα, καθώς οι μέθοδοι τεκμαρτής φορολογίας συνήθως επιβάλλονται στους μικρούς φορολογούμενους. Επιπλέον, η έλλειψη δεδομένων για τους φορολογούμενους μικρομεσαίων επιχειρήσεων και αυτοαπασχολούμενους καθιστά δύσκολη την εκτίμηση της επιτυχίας των μεθόδων τεκμαρτής φορολογίας στην επίτευξη των στόχων τους (Bird & Wallace, 2005; Schneider, 2005).

Η δεύτερη αδυναμία στη βιβλιογραφία για την τεκμαρτή φορολογία είναι ότι η εφαρμογή της περιορίζεται συχνά στις αναπτυσσόμενες χώρες, παρά το γεγονός ότι πολλές ανεπτυγμένες οικονομίες έχουν υιοθετήσει αυτό το εργαλείο πολιτικής (Bucci, 2020; Ferrara et al., 2023; Kleven et al., 2011; Yitzhaki, 2007).

Η παρούσα μελέτη, βασισμένη σε μια εθνική διαδικτυακή έρευνα που διεξήχθη σε 369 επιχειρήσεις στην Ελλάδα, επιδιώκει να καλύψει τα κενά στην εμπειρική βιβλιογραφία σχετικά με τις μεθόδους τεκμαρτής φορολογίας. Σε ένα περιβάλλον όπου οι φορολογικές πολιτικές διαρκώς μεταλλάσσονται και οι ανάγκες των φορολογούμενων διαφοροποιούνται,

είναι κρίσιμο να κατανοηθούν οι επιπτώσεις και οι προκλήσεις που σχετίζονται με την εφαρμογή των τεκμαρτών συστημάτων φορολόγησης.

Ειδικότερα, η μελέτη στοχεύει σε τρεις βασικούς άξονες:

α) Συγκριτική ανάλυση των συστημάτων τεκμαρτής φορολογίας διεθνώς: Αυτή η πτυχή της έρευνας αποσκοπεί στην ανασκόπηση και σύγκριση των διαφορετικών προσεγγίσεων που έχουν υιοθετηθεί σε διάφορες χώρες. Η ανάλυση θα εξετάσει τις βέλτιστες πρακτικές, τα πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες των διαφόρων συστημάτων τεκμαρτής φορολογίας, προσδιορίζοντας παράλληλα τις στρατηγικές που έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικές στην ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης και στη μείωση της φοροδιαφυγής. Μέσα από αυτή τη συγκριτική μελέτη, επιδιώκουμε να αναδείξουμε παραδείγματα επιτυχίας που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν στην ελληνική πραγματικότητα.

β) Απόκτηση ευρείας κατανόησης της τεκμαρτής φορολογίας στην Ελλάδα: Η μελέτη θα εστιάσει στην ανάλυση του νομικού και διοικητικού πλαισίου που διέπει την τεκμαρτή φορολογία στην Ελλάδα. Αυτό περιλαμβάνει τη διερεύνηση των κανονισμών που ρυθμίζουν την εφαρμογή της, τις διαδικασίες που ακολουθούν οι φορολογικές αρχές, καθώς και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι φορολογούμενοι. Η κατανόηση αυτή είναι ζωτικής σημασίας για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του συστήματος και της ικανότητάς του να ανταγωνίζεται τις ανάγκες των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

γ) Ανάδειξη των επικρατουσών απόψεων και αντιλήψεων: Η μελέτη επιδιώκει να αναδείξει τις απόψεις των επιχειρηματιών σχετικά με την αναγκαιότητα, τη δικαιοσύνη και την αποδοχή του νέου συστήματος φορολόγησης των ατομικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Μέσω αυτής της προσέγγισης, θα εξεταστεί η στάση των φορολογούμενων απέναντι στη φορολογική πολιτική, καθώς και οι παράγοντες που επηρεάζουν την αποδοχή ή την αντίσταση στις αλλαγές του φορολογικού καθεστώτος. Η κατανόηση αυτών των αντιλήψεων μπορεί να προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες για την ανάπτυξη στρατηγικών που θα ενισχύσουν τη συμμόρφωση και θα βελτιώσουν τη δημόσια αντίληψη για το φορολογικό σύστημα.

Συνολικά, η παρούσα μελέτη φιλοδοξεί να προσφέρει μια ολοκληρωμένη εικόνα του φαινομένου της τεκμαρτής φορολογίας στην Ελλάδα, εντοπίζοντας τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που προκύπτουν από την εφαρμογή της και παρέχοντας προτάσεις για τη βελτίωση του νέου φορολογικού συστήματος.

Η εργασία οργανώνεται ως εξής: Το Κεφάλαιο 2 παρέχει μια σύντομη περιγραφή των μεθόδων τεκμαρτής φορολογίας που έχουν υιοθετηθεί τόσο από ανεπτυγμένες όσο και από αναπτυσσόμενες χώρες. Το Κεφάλαιο 3 παρουσιάζει το νομικό πλαίσιο της τεκμαρτής φορολογίας στην Ελλάδα, ενώ στο Κεφάλαιο 4 καταγράφεται η μεθοδολογία της έρευνας. Το Κεφάλαιο 5 παραθέτει τα αποτελέσματα, και στο Κεφάλαιο 6 συζητούνται τα συμπεράσματα, οι περιορισμοί και η συνεισφορά της μελέτης, καθώς και οι προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

1. Ανασκόπηση Βιβλιογραφίας

1.1 Μέθοδοι Τεκμαρτής Φορολόγησης

Σε αυτή την ενότητα θα εστιάσουμε στην θεωρητική και εμπειρική βιβλιογραφία που εστιάζει στον ρόλο των μεθόδων τεκμαρτής φορολόγησης στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, την προώθηση της φορολογικής συμμόρφωσης και την αύξηση των εισπραχθέντων φορολογικών εσόδων.

Η υιοθέτηση διάφορων μεθόδων τεκμαρτής φορολογίας σε διεθνές επίπεδο μπορεί να αιτιολογηθεί από πολλούς παράγοντες (Thuronyi, 2003), οι οποίοι σχετίζονται με την ανάγκη βελτίωσης της αποτελεσματικότητας των φορολογικών συστημάτων, και την ελαχιστοποίηση του κόστους της φορολόγησης, σύμφωνα με τις αρχές της βέλτιστης φορολογίας (Slemrod, 2007). Είναι ευρέως αναγνωρισμένο ότι η μείωση των φορολογικών βαρών αποτελεί έναν από τους κυρίαρχους στόχους των κρατικών πολιτικών. Ένας από τους κύριους σκοπούς της εισαγωγής τεκμηρίων είναι η απλοποίηση της διαδικασίας είσπραξης φορολογικών εσόδων, μειώνοντας τα σχετικά κόστη συμμόρφωσης και διοίκησης.

Η παρουσία της φοροδιαφυγής συχνά συνδέεται με την πολυπλοκότητα των φορολογικών συστημάτων, την έλλειψη γνώσης ή κατανόησης των φορολογικών υποχρεώσεων, καθώς και με τα υψηλά κόστη συμμόρφωσης. Σε τέτοιες περιπτώσεις, ένα τεκμαρτό φορολογικό σύστημα, που διακρίνεται από χαμηλό βάρος συμμόρφωσης και απλούς κανόνες, μπορεί να εξαλείψει το αθέμιτο πλεονέκτημα που απολαμβάνουν οι φοροφυγάδες (Casanegra de Jantscher & Tanzi, 1987; Tadesse & Taube, 1996). Επιπλέον, ένα τέτοιο καθεστώς μπορεί να ενθαρρύνει την οικειοθελή φορολογική συμμόρφωση, οδηγώντας σε αυξημένα επίπεδα οριζόντιας ισότητας. Οι μέθοδοι τεκμαρτής φορολογίας μπορεί να προσφέρουν πιο δίκαιες λύσεις, ιδίως ανάμεσα στους επίσημα δηλωμένους μισθωτούς (οι οποίοι συνήθως είναι λιγότερο ικανοί να αποφύγουν τη φορολογία λόγω των συστημάτων παρακράτησης), και στους αυτοαπασχολούμενους, οι οποίοι συχνά έχουν περισσότερες δυνατότητες φοροδιαφυγής. Ωστόσο, μπορεί να παραβιαστεί η αρχή της οριζόντιας δικαιοσύνης εάν το τεκμαρτό καθεστώς δεν περιλαμβάνει αφορολόγητα κατώτατα όρια εισοδήματος, σε αντίθεση με τα παραδοσιακά καθεστώτα. Ως εκ τούτου, οι φορολογούμενοι που εντάσσονται στο τεκμαρτό καθεστώς ενδέχεται να αντιμετωπίσουν υψηλότερη φορολογική επιβάρυνση σε σύγκριση με τους αντιστοίχους τους, οι οποίοι είναι απαλλαγμένοι από τη φορολογία στον επίσημο τομέα (Memon, 2013).

Σύγχρονες μελέτες έχουν αποδείξει ότι η εφαρμογή τεκμαρτών συστημάτων μπορεί επίσης να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα της φορολογικής διοίκησης και να μειώσει τη φοροδιαφυγή, όπως αναφέρεται από τον Torgler (2007) που τονίζει την αναγκαιότητα απλοποίησης των φορολογικών διαδικασιών. Επιπλέον, η κοινωνική αποδοχή των τεκμαρτών συστημάτων φορολογίας μπορεί να οδηγήσει σε καλύτερα αποτελέσματα συμμόρφωσης και μεγαλύτερη φορολογική δικαιοσύνη.

Η απλοποίηση ωστόσο, μπορεί επίσης να αντιπροσωπεύει έναν κίνδυνο για τις μεθόδους τεκμαρτής φορολογίας. Όταν το τεκμαρτό φορολογικό καθεστώς είναι υπερβολικά απλό, ο κίνδυνος κατάχρησης από τους φορολογούμενους αυξάνεται σημαντικά. Ένα "υπερβολικά ευνοϊκό" τεκμαρτό φορολογικό καθεστώς μπορεί να οδηγήσει σε στρεβλώσεις στην οικονομία, επηρεάζοντας τη λειτουργία του φορολογικού συστήματος (Ferrara et al., 2023; Ferry et al., 2023; Memon, 2013). Οι φορολογούμενοι θα μπορούσαν να επιλέξουν να αλλάξουν τη συμπεριφορά τους προκειμένου να επωφεληθούν από ένα τεκμαρτό φορολογικό καθεστώς, λόγω της ευκαιρίας να μειώσουν τη φορολογική τους επιβάρυνση.

Τα τεκμαρτά καθεστώτα θα μπορούσαν να σχεδιαστούν με σκοπό να προάγουν μια κουλτούρα εθελοντικής φορολογικής συμμόρφωσης, δίνοντας σε οντότητες (άτομα ή εταιρείες) που δραστηριοποιούνται αφανώς, τη δυνατότητα να προβούν σε έναρξη επαγγελματικής δραστηριότητας, και να ξεκινήσουν να πληρώνουν φόρους. Επιπρόσθετα, οι φορολογικές αρχές θα μπορούσαν να υιοθετήσουν τεκμαρτά συστήματα με σκοπό την αύξηση των εσόδων, εκπαιδεύοντας τους φορολογούμενους σχετικά με το πώς να αλληλεπιδρούν με το φορολογικό σύστημα και, κατά συνέπεια, να αυξήσουν την εθελοντική φορολογική συμμόρφωση (Dube & Casale, 2016; Tadesse & Taube, 1996).

Ωστόσο, η υιοθέτηση του τεκμαρτού καθεστώτος είναι δυνητικά επικίνδυνη: οι φορολογούμενοι που είναι πλήρως ικανοί να συμμορφωθούν με τους κανονισμούς θα μπορούσαν να επιλέξουν να μεταβούν στο τεκμαρτό καθεστώς, εάν το τεκμαρτό φορολογικό βάρος είναι χαμηλότερο. Επιπλέον, εάν το φορολογικό βάρος υπό το τεκμαρτό καθεστώς είναι σημαντικά χαμηλότερο από το φορολογικό βάρος που θα αντιμετώπιζε ένας φορολογούμενος σε περίπτωση μετάβασης στο κανονικό καθεστώς, υπάρχει μικρό οικονομικό κίνητρο για να γίνει η μετάβαση. Ως αποτέλεσμα, οι φορολογούμενοι θα παραμείνουν σκόπιμα "μικροί" ή θα χειραγωγήσουν το δηλωθέν εισόδημα, παραμένοντας εντός του πλαισίου του τεκμαρτού καθεστώτος, προκειμένου να συνεχίσουν να επωφελούνται από το χαμηλότερο φορολογικό βάρος (Freedman, 2006). Έτσι, ένα σύστημα

ελάχιστων τεκμαρτών φόρων θα στρεβλώσει τη συμπεριφορά των φορολογούμενων με δυνητικά αναποτελεσματικούς τρόπους, μειώνοντας την εθελοντική συμμόρφωση και οδηγώντας σε κατάχρηση του φορολογικού συστήματος και σε αποδυνάμωση (παρά σε επέκταση) των φορολογικών εσόδων (Thomas, 2013).

Επιπλέον, οι τεκμαρτές ρυθμίσεις έχουν επικριθεί ως άδικες σε όρους κατακόρυφης ισότητας (δηλαδή, οι φορολογούμενοι με μεγαλύτερη ικανότητα πληρωμής πρέπει να συνεισφέρουν περισσότερο στη φορολογική αρχή). Ειδικότερα, στην περίπτωση ενός τεκμαρτού φορολογικού καθεστώτος που επιβάλλει την ίδια φορολογική υποχρέωση σε φορολογούμενους που έχουν διαφορετικά επίπεδα πραγματικού εισοδήματος αλλά την ίδια τεκμαρτή φορολογική βάση, παραβιάζεται η αρχή της κατακόρυφης ισότητας (Memon, 2013; Tadesse & Taube, 1996). Για παράδειγμα, ένα τεκμαρτό σύστημα που παράγει έναν ενιαίο φόρο υποδηλώνει ότι όλοι οι φορολογούμενοι σε έναν συγκεκριμένο τομέα πληρώνουν το ίδιο ποσό φόρου, ανεξαρτήτως του μεταβαλλόμενου εισοδήματός τους, των επιχειρηματικών εξόδων ή των απροσδόκητων ζημιών.

Οι τεκμαρτοί φόροι συνήθως υιοθετούνται ως εναλλακτική λύση σε άλλους τυπικούς φόρους, οι οποίοι προηγουμένως επιβάλλονταν σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις και αυτοαπασχολούμενους φορολογούμενους. Ωστόσο, σε ορισμένες χώρες, οι τεκμαρτοί φόροι δεν υποκαθιστούν, αλλά προστίθενται σε άλλους φόρους. Όταν οι μέθοδοι τεκμαρτής φορολογίας δεν τοποθετούνται σωστά στο πλαίσιο και ενσωματώνονται κακώς, στο όνομα της απλότητας, το συνολικό φορολογικό σύστημα μπορεί να καταλήξει να είναι πολύ κατακερματισμένο και να χαρακτηρίζεται από υψηλό διοικητικό και οικονομικό κόστος (R. Bird & Wallace, 2005; Dube & Casale, 2016).

Το σύστημα τεκμαρτής φορολογίας που υιοθετείται σε μια χώρα θα πρέπει προφανώς να σχετίζεται με τους πολιτικούς της στόχους, καθώς και με τις ιδιαιτερότητες της φορολογικής της διοίκησης και την διαθεσιμότητα δεδομένων (Bongwa, 2009). Η έννοια της τεκμαρτής φορολογίας περιλαμβάνει πολυάριθμες εναλλακτικές λύσεις έμμεσης εκτίμησης των φορολογικών υποχρεώσεων, οι οποίες κυμαίνονται από έμμεσες (ή εκτιμώμενες) μεθόδους προσδιορισμού φόρου έως ελάχιστα φορολογικά τεκμήρια.

Οι έμμεσες μέθοδοι προσδιορισμού φορολογίας αναδομούν το φορολογητέο εισόδημα χρησιμοποιώντας διοικητικές πρακτικές, οι οποίες βασίζονται σε πληροφορίες εναλλακτικές ή συμπληρωματικές στα λογιστικά δεδομένα. Συνήθως, οι έμμεσοι φορολογικοί

υπολογισμοί είναι μαχητές μέθοδοι τεκμηρίου. Όταν η φορολογική αρχή εκτιμά φορολογητέο εισόδημα υψηλότερο από αυτό που δηλώνει ένας φορολογούμενος, ο τελευταίος μπορεί να προσφύγει στη φορολογική αρχή, αποδεικνύοντας ότι το πραγματικό εισόδημα, το οποίο υπολογίζεται σύμφωνα με τους φορολογικούς κανονισμούς, είναι χαμηλότερο από την τεκμαιρόμενη αξία. Τα μαχητά τεκμήρια μπορούν να οδηγήσουν στην τήρηση σωστών λογαριασμών. Είναι σύνηθες οι φορολογικές αρχές να χρησιμοποιούν μεθόδους ελάχιστου προσδιορισμού του φόρου.

Επιπρόσθετα, οι αρχές μπορούν να αποφασίσουν να ελέγξουν έναν φορολογούμενο όταν αναφέρει φορολογική υποχρέωση χαμηλότερη από το εκτιμώμενο επίπεδο. Οι τεκμαρτοί ελάχιστοι φόροι υιοθετούνται συνήθως από τις φορολογικές αρχές για να διασφαλίσουν ελάχιστα φορολογικά έσοδα από τους φορολογούμενους, ανεξάρτητα από το πραγματικό καθαρό εισόδημά τους. Τέτοια εργαλεία πολιτικής υιοθετούνται κυρίως από αναπτυσσόμενες χώρες, όπου είναι ιδιαίτερα δύσκολο και δαπανηρό για τις φορολογικές αρχές να εποπτεύουν τη φορολογική βάση. Αυτές οι μέθοδοι θυσιάζουν την ακρίβεια των μετρήσεων του πραγματικού εισοδήματος και εφαρμόζουν μεθόδους τεκμαρτής φορολογικής επιβολής, χρησιμοποιώντας δείκτες, όπως η αξία των περιουσιακών στοιχείων, οι ακαθάριστες εισπράξεις ή ο κύκλος εργασιών (Memon, 2013).

1.2 Εκτίμηση Τεκμαρτού Εισοδήματος μέσω των Χαρακτηριστικών των Φορολογουμένων

Οι φορολογικές αρχές έχουν τη δυνατότητα να ελέγξουν την αξιοπιστία / ακρίβεια των δηλώσεων των φορολογουμένων, υποθέτοντας την αξία του φορολογητέου εισοδήματος με βάση συγκεκριμένα χαρακτηριστικά των φορολογουμένων, τα οποία είναι πιο εύκολα μετρήσιμα σε σύγκριση με την πραγματική φορολογική βάση. Μια τέτοια προσέγγιση περιλαμβάνει τη δυνατότητα τεκμηρίωσης της φορολογικής υποχρέωσης, βασισμένη σε πληροφορίες σχετικές με την ικανότητα δαπανών και τον τρόπο ζωής των φορολογουμένων. Αυτές οι μέθοδοι έμμεσης φορολογικής εκτίμησης στηρίζονται στη θεωρία ότι, εάν παρατηρείται ασυμφωνία / απόκλιση μεταξύ των δαπανών ενός φορολογούμενου και των δηλωθέντων εσόδων του ή μεταξύ των δηλωθέντων εσόδων και εξόδων φορολογουμένων, τότε μπορεί να υποτεθεί ότι η φορολογική υποχρέωση δεν έχει δηλωθεί σωστά.

Το ενδιαφέρον των φορολογικών αρχών να αποκτήσουν πρόσθετες πληροφορίες σχετικά με τη φοροδοτική ικανότητα των φορολογουμένων έχει ευνοήσει την ευρεία εφαρμογή αυτού του είδους μεθόδου έμμεσης φορολογίας, παρά το γεγονός ότι η εκτέλεση αυτών των ελέγχων είναι συχνά δαπανηρή και χρονοβόρα στην πράξη. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα μεθόδου έμμεσης εκτίμησης που βασίζεται στην ικανότητα δαπανών ενός φορολογούμενου είναι το ιταλικό «Redditometro». Αυτή η συνθετική μέθοδος αξιολόγησης έχει ως στόχο να διαπιστώσει εάν το δηλωθέν εισόδημα ενός φυσικού προσώπου ευθυγραμμίζεται με την ικανότητα δαπανών και το βιοτικό του επίπεδο. Ειδικότερα, η φορολογική αρχή μπορεί να τεκμαίρει το φορολογητέο εισόδημα των φορολογούμενων με βάση την κατοχή συγκεκριμένων αγαθών και ορισμένων δαπανών, όπως ακίνητα, αυτοκίνητα, σκάφη, άλογα ή άλλα είδη πολυτελείας. Ένα ανάλογο φορολογικό σύστημα εναλλακτικού προσδιορισμού της φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων υπάρχει και στην Ελλάδα, όπως περιγράφεται στα άρθρα 30 έως 34 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (ΚΦΕ – Ν.4172/2013).

Αν και υπάρχουν αρκετά επιπλέον παραδείγματα μεθόδων έμμεσης φορολογίας που βασίζονται στην ικανότητα δαπανών και τον τρόπο ζωής των φορολογούμενων, τόσο στις ανεπτυγμένες όσο και στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, η βιβλιογραφία δεν έχει δώσει ιδιαίτερη προσοχή στην ανάλυση τέτοιων εργαλείων. Παρόλο που υπάρχουν ορισμένες μελέτες που παρέχουν περιγραφή διαφορετικών εργαλείων που έχουν υιοθετηθεί από τις δημοσιονομικές αρχές (OECD, 2020), φαίνεται ότι καμία δεν έχει εξετάσει εμπειρικά πώς επηρεάζουν τα δηλούμενα έσοδα των φορολογουμένων και, κατά συνέπεια, τη παραοικονομία και τη φοροδιαφυγή (Thomas, 2013).

1.3 Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου για τον Προσδιορισμό του Εισοδήματος

Οι φορολογικές αρχές μπορούν επίσης να ανακατασκευάσουν το φορολογητέο εισόδημα μέσω διοικητικών πρακτικών / μεθόδων, χρησιμοποιώντας πληροφορίες που έχουν δηλώσει οι φορολογούμενοι, οι οποίες δεν περιλαμβάνονται όλες στον τυπικό υπολογισμό του φορολογητέου εισοδήματος. Συνήθως, τέτοιες πληροφορίες αφορούν χαρακτηριστικά που πιθανώς σχετίζονται με τη δημιουργία εισοδήματος, όπως το επίπεδο πωλήσεων, ο αριθμός των εργαζομένων, το μέγεθος της επιχείρησης, η τοποθεσία της επιχείρησης και η φύση της δραστηριότητας (R. Bird & Wallace, 2005). Παραδείγματα αυτής της κατηγορίας μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού του φόρου περιλαμβάνουν το γαλλικό Forfait, το ισραηλινό

Tachshiv και το ιταλικό Studi di Settore. Σε αυτά τα παραδείγματα, έρχεται να προστεθεί το άρθρο 28 και το 28Α του ΚΦΕ στην Ελλάδα και ρυθμίζει έμμεσες τεχνικές ελέγχου για τον προσδιορισμό του εισοδήματος τόσο των φορολογούμενων όσο και των επιχειρήσεων.

Η μέθοδος Forfait στην Γαλλία, ισχύει μόνο για μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) με ετήσιο κύκλο εργασιών κάτω από ένα καθορισμένο όριο και περιλαμβάνει μια συμβατική διαδικασία διαπραγμάτευσης μεταξύ του φορολογούμενου και της φορολογικής αρχής σχετικά με το ποσό των οφειλόμενων φόρων. Εισήχθη το 1949 και χρησιμοποιήθηκε ευρέως, αν και η σημασία της έχει μειωθεί τα τελευταία χρόνια. Για να συμμορφωθεί με το καθεστώς του τεκμηρίου φόρου, ο φορολογούμενος υποχρεούται να παρέχει στη φορολογική αρχή διάφορες πληροφορίες συγκριτικά με το προηγούμενο έτος, όπως το επίπεδο αγορών και πωλήσεων, την αξία αποτίμησης αποθέματος, τον αριθμό των εργαζομένων και το ποσό των καταβληθέντων μισθών. Συνδυάζοντας τις πληροφορίες που παρέχονται από τους φορολογούμενους με τις γενικές επιχειρηματικές δαπάνες, η φορολογική αρχή εκτιμά την αξία του φορολογητέου εισοδήματος. Μόλις η φορολογική αρχή υποβάλει την πρόταση για τις φορολογικές υποχρεώσεις, αυτή υπόκειται στη συμφωνία του φορολογούμενου.

Το Tachshiv του Ισραήλ αναφέρεται ευρέως ως η πιο περίπλοκη μέθοδος έμμεσης φορολογίας. Εισήχθη στο Ισραήλ το 1954 και έληξε επίσημα το 1975, αλλά φαίνεται ότι το τεκμαρτό καθεστώς συνεχίζει να υιοθετείται ανεπίσημα από τη φορολογική αρχή. Η μέθοδος αυτή έχει σχεδιαστεί για να υπολογίζει την αξία του καθαρού κέρδους, επί του οποίου επιβάλλεται ο φόρος. Ο υπολογισμός του καθαρού κέρδους βασίζεται σε μια διαδικασία δύο σταδίων. Στο πρώτο βήμα, η δημοσιονομική αρχή αναπτύσσει διάφορους δείκτες, διαφοροποιημένους κατά κλάδο, που αφορούν τις μέσες πωλήσεις ανά εργαζόμενο, τη μέση αναλογία αποθεμάτων προς κύκλο εργασιών, κτλ. Αυτές οι μέσες τιμές ενός συγκεκριμένου οικονομικού τομέα είναι το αποτέλεσμα διαπραγμάτευσης μεταξύ της φορολογικής αρχής και των εκπροσώπων του κλάδου. Στη συνέχεια, οι παραπάνω δείκτες χρησιμοποιούνται για την εκτίμηση της αξίας του κύκλου εργασιών της επιχείρησης. Στο δεύτερο βήμα, η δημοσιονομική αρχή καθορίζει την αξία των φορολογητέων κερδών, αφαιρώντας ένα υποτιθέμενο ποσό επιχειρηματικών δαπανών από τον εκτιμώμενο κύκλο εργασιών.

Η μέθοδος Studi di Settore της Ιταλίας τεκμαίρει φορολογικές υποχρεώσεις για μικρομεσαίες επιχειρήσεις και αυτοαπασχολούμενους, χρησιμοποιώντας στοιχεία που

έχουν δηλώσει οι φορολογούμενοι. Συγκεκριμένα, αυτό το εργαλείο προϋποθέτει το επίπεδο του κύκλου εργασιών των φορολογούμενων λαμβάνοντας υπόψη το αναφερόμενο ποσό ενός συνόλου μεταβλητών που συνδέονται στατιστικά με τον κύκλο εργασιών – καθορισμένες σχετικές ανεξάρτητες μεταβλητές– καθώς και πληροφορίες που συγκεντρώνονται για τον τύπο και τη δομή της επιχείρησης. Το Studi di Settore μπορεί να θεωρηθεί ως μηχανισμός επιλογής ελέγχου: ένας φορολογούμενος μπορεί να ελεγχθεί από την ιταλική δημοσιονομική αρχή εάν αναφέρει επίπεδο κύκλου εργασιών χαμηλότερο από το υποτιθέμενο (Santoro, 2021).

Οι ανωτέρω μέθοδοι του Forfait, του Tachshiv και του Studi di Settore (για λεπτομερείς περιγραφές, βλέπε Thuronyi, 2003; Yitzhaki, 2007) έχει δείξει ότι όλες αυτές οι μέθοδοι έμμεσης φορολογίας βασίζονται σε περίπλοκες διαδικασίες και αναλύσεις που απαιτούν σημαντικούς πόρους από τη φορολογική διοίκηση. Επιπλέον, η εφαρμογή τέτοιων μεθοδολογιών προϋποθέτει ουσιαστική τήρηση φορολογικού αρχείου από την πλευρά των επιχειρήσεων και εξαρτάται σημαντικά από την ύπαρξη ποιοτικής και έντιμης φορολογικής διοίκησης. Κατά συνέπεια, αυτές οι κατηγορίες μεθόδων έμμεσης φορολογικής εκτίμησης είναι μάλλον ακατάλληλες για χώρες με αδύναμη φορολογική διοίκηση που είναι επιρρεπή στη διαφθορά. Από την επισκόπηση της βιβλιογραφίας προκύπτει ότι δεν υπάρχουν επαρκή εμπειρικά στοιχεία σχετικά με την αποτελεσματικότητα αυτών των υποθετικών εργαλείων πολιτικής, με μόνη ίσως εξαίρεση το ιταλικό Studi di Settore.

Η εμπειρική βιβλιογραφία έχει λάβει ελάχιστα υπόψη το Studi di Settore, χωρίς να παρέχει πειστικά στοιχεία για την αποτελεσματικότητά του στην αύξηση της εθελοντικής φορολογικής συμμόρφωσης. Αντιθέτως, φαίνεται ότι η εφαρμογή του Studi di Settore οδήγησε τους Ιταλούς φορολογούμενους να χειραγωγήσουν τις δηλωμένες μεταβλητές προκειμένου να μειώσουν το υποτιθέμενο επίπεδο εισοδήματος. Όσον αφορά τη μελέτη που επικεντρώθηκε στη δύναμη επιβολής των πληροφοριών αναφοράς τρίτων, θα μπορούσαν να παρασχεθούν πιο ισχυρά στοιχεία για την αποτελεσματικότητα της εκτίμησης μέσω των χαρακτηριστικών των φορολογουμένων, εάν εφαρμοστεί μια πιο κατάλληλη οικονομετρική ανάλυση.

1.4 Επιδράσεις της Εκτίμησης Ελαχίστου Τεκμαρτού Εισοδήματος από Επιχειρηματική Δραστηριότητα

Οι τεκμαρτοί ελάχιστοι φόροι αποτελούν ένα πολιτικό εργαλείο που είναι ιδιαίτερα διαδεδομένο στις αναπτυσσόμενες χώρες, εξαιτίας της ανάγκης των φορολογικών αρχών να εξασφαλίσουν τουλάχιστον ένα ελάχιστο επίπεδο φορολογικών εσόδων από τους φορολογούμενους. Αυτή η προσέγγιση έχει αναδειχθεί ως μια λύση για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που σχετίζονται με τη φορολογική συμμόρφωση και τη φοροδιαφυγή. Ωστόσο, το κύριο ελάττωμα των τεκμαρτών ελάχιστων φόρων είναι ότι ένα τέτοιο εργαλείο έχει σχεδιαστεί για να είναι μεταβατικό, αλλά συχνά μπορεί να καταλήξει να γίνει μόνιμο. Πολλές φορές, τα τεκμαρτά συστήματα υπολογισμού ελάχιστου φόρου δεν παρέχουν ρητή καθοδήγηση που να διευκολύνει τους φορολογούμενους στη μετάβαση στο κανονικό φορολογικό σύστημα.

Ελάχιστες χώρες καθορίζουν ελάχιστους φορολογικούς συντελεστές αρκετά υψηλούς ώστε να ενθαρρύνουν τους φορολογούμενους να αποδεχτούν τις υποχρεώσεις του κανονικού φορολογικού καθεστώτος (R. Bird & Wallace, 2005). Επιπλέον, ορισμένες χώρες επιτρέπουν στους φορολογούμενους να φορολογούνται βάσει του τεκμαρτού ελάχιστου καθεστώτος μόνο για περιορισμένο χρονικό διάστημα, γεγονός που ενδέχεται να περιορίσει τις δυνατότητες μακροπρόθεσμης φορολογικής συμμόρφωσης. Στη συνέχεια, αναλύονται τα κύρια αποτελέσματα όπως έχουν αναδειχθεί από τις εμπειρικές μελέτες που εξετάζουν τις επιπτώσεις των τεκμαρτών ελάχιστων φόρων στην α) αποτελεσματικότητα του φορολογικού συστήματος, β) στην αύξηση των φορολογικών εσόδων, γ) στην επίσημη εγγραφή εταιρειών στα μητρώα της φορολογικής διοίκησης και δ) στην εθελοντική φορολογική συμμόρφωση.

Σύμφωνα με τις αρχές της τεκμαρτής ελάχιστης φορολογίας, ο κύριος δείκτης επιτυχίας ενός τέτοιου εργαλείου είναι η αύξηση των φορολογικών εσόδων, ιδιαίτερα μέσω της άντλησης εσόδων από άτυπες/αφανείς επιχειρήσεις (Dube & Casale, 2016). Αυτή η στρατηγική έχει αναδειχθεί ως μια σημαντική προσέγγιση για τις αναπτυσσόμενες χώρες, όπου η ανάγκη για φορολογικά έσοδα είναι επιτακτική. Το Πακιστάν, συνιστά ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αναπτυσσόμενης χώρας που εισήγαγε τεκμαρτή ελάχιστη φορολογία με στόχο τη συγκέντρωση εσόδων από μικρές επιχειρήσεις. Το οικονομικό σύστημα του Πακιστάν στηρίζεται κυρίως σε ένα μεγάλο αριθμό μικρών επιχειρήσεων που λειτουργούν συχνά στον άτυπο τομέα. Κατά συνέπεια, το διάταγμα φόρου εισοδήματος του Πακιστάν του 2001

εισήγαγε έναν τεκμαρτό φόρο εισοδήματος βάσει του κύκλου εργασιών για τους φορολογούμενους των μικρών επιχειρήσεων. Ωστόσο, συγκρίνοντας τις δηλώσεις φόρου εισοδήματος κατά την περίοδο 2005–2008, ο Memon (2013) διαπιστώνει ότι, παρά την υιοθέτηση του συστήματος τεκμαρτού φόρου, οι μικρές επιχειρήσεις προτιμούν να παραμένουν στον άτυπο τομέα. Ως αποτέλεσμα, η αύξηση της φορολογικής βάσης παρέμεινε στάσιμη και ο λόγος φόρου προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) παρέμεινε σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Ο συγγραφέας επισημαίνει, επομένως, την ανεπάρκεια του πακιστανικού τεκμαρτού φόρου εισοδήματος ως εργαλείου πολιτικής.

Με στόχο την απλούστευση της ένταξης των αφανών επιχειρήσεων στην επίσημη οικονομία και την προώθηση της φορολογικής συμμόρφωσης, η κυβέρνηση της Τανζανίας εισήγαγε το 2004 ένα σύστημα ελάχιστου τεκμαρτού φόρου, το οποίο περιλάμβανε ένα νέο απλοποιημένο φορολογικό χρονοδιάγραμμα για τους φορολογούμενους των μικρών επιχειρήσεων. Ο νόμος περί φόρου εισοδήματος του 2004 καθόριζε ότι οι μικρές επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών κάτω των 20 εκατομμυρίων Tsh ετησίως πληρούν τις προϋποθέσεις για το τεκμαρτό ελάχιστο φορολογικό καθεστώς. Παρά την απόλυτη αύξηση των φορολογικών εσόδων λόγω του καθεστώτος του τεκμαρτού φόρου, η σχετική συμβολή των τεκμαρτών φόρων στο σύνολο των φόρων παραμένει χαμηλή και ασήμαντη. Αυτό το αποτέλεσμα υποδηλώνει ότι το σύστημα τεκμαρτού φόρου δεν έχει αρκετά σημαντική επίδραση ώστε να αλλάξει τη συμπεριφορά των εταιρειών που δραστηριοποιούνται στον άτυπο τομέα στην Τανζανία, αφήνοντας πολλές επιχειρήσεις εκτός φορολογικού πλαισίου (Haji, 2015).

Οι Dube και Casale (2016) περιγράφουν και αναλύουν την εμπειρία τεσσάρων αφρικανικών χωρών (Γκάνα, Τανζανία, Ζάμπια και Ζιμπάμπουε) που έχουν εφαρμόσει τεκμαρτούς φόρους για την αντιμετώπιση της άτυπης οικονομίας τις τελευταίες δεκαετίες, στοχεύοντας στη βελτίωση των φορολογικών εσόδων. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η Ζιμπάμπουε κατέγραψε μια σημαντική μείωση του φορολογικού δείκτη, ο οποίος παραδοσιακά ήταν υψηλός, με την αξία των φορολογικών εσόδων ως ποσοστό του ΑΕΠ να μειώνεται από 28% το 1998 σε 25% το 2000 και δραματικά στο 4% το 2004. Σε αυτό το πλαίσιο, όπου η ταχεία ανάπτυξη του άτυπου τομέα συνέβαλε στη μείωση των φορολογικών εσόδων, η κυβέρνηση της Ζιμπάμπουε αποφάσισε να επεκτείνει τη βάση εσόδων της υιοθετώντας, το 2005, ένα τεκμαρτό καθεστώς που στοχεύει στον άτυπο τομέα, το οποίο

περιλαμβάνει κυρίως εφάπαξ φόρους που διαφοροποιούνται ανάλογα με τον τομέα δραστηριότητας.

Η μέθοδος της τεκμαρτής φορολογίας που υιοθετήθηκε στη Γκάνα είναι παρόμοια με αυτή που εισήγαγε η δημοσιονομική αρχή της Ζιμπάμπουε, προσφέροντας έναν εφάπαξ φόρο γνωστό ως φορολογικό χαρτόσημο. Στη Ζάμπια, το καθεστώς τεκμαρτής φορολογίας είναι επίσης παρόμοιο με αυτό της Τανζανίας, απαιτώντας οι τεκμαρτοί φορολογούμενοι (δηλαδή, οι φορολογούμενοι με κύκλο εργασιών κάτω από το καθορισμένο κατώφλι) να πληρώνουν φόρο ίσο με ένα ποσοστό του κύκλου εργασιών τους. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, οι συγγραφείς διαπιστώνουν ότι υπάρχει αύξηση των φορολογικών εσόδων που εισπράττουν οι δημοσιονομικές αρχές μετά την εφαρμογή των μεθόδων τεκμαρτής φορολογίας. Ωστόσο, τα τεκμαρτά φορολογικά έσοδα παραμένουν πολύ χαμηλά, τόσο σε απόλυτη αξία όσο και ως ποσοστό των συνολικών φορολογικών εσόδων. Παρόμοια αποτελέσματα σχετικά με την αύξηση της απόλυτης αξίας των τεκμαρτών φορολογικών εσόδων έχει επίσης παρατηρηθεί στη Ζιμπάμπουε. Από το 2009 έως το 2012 η αξία των τεκμαρτών φορολογικών εσόδων παρουσίασε ετήσια αύξηση.

Η εφαρμογή τεκμαρτών ελάχιστων φόρων μπορεί να θεωρηθεί επιτυχής στρατηγική εάν προάγει μια κουλτούρα συμμόρφωσης, οδηγώντας τις εταιρείες να μετακινηθούν από τον άτυπο τομέα στη συμμετοχή στο επίσημο φορολογικό σύστημα. Η απόφαση των εταιρειών του άτυπου τομέα να ενταχθούν στον επίσημο τομέα είναι μια περίπλοκη κοινωνικοοικονομική διαδικασία, η οποία μπορεί να έχει ποικίλες συνέπειες. Εντάσσοντας τον εαυτό τους στον επίσημο τομέα, οι εταιρείες έχουν τη δυνατότητα να συμμετάσχουν στο φορολογικό καθεστώς και, ταυτόχρονα, να αποκτήσουν πρόσβαση σε αγορές (συμπεριλαμβανομένων των εξαγωγών), κρατικές προμήθειες και επίσημη χρηματοδότηση (Mas-Montserrat et al., 2023).

Για να μελετήσουν τα αποτελέσματα της εισαγωγής ενός καθεστώτος ελάχιστου τεκμαρτού φόρου, οι Bruhn και Loerpick, 2016 αξιοποιούν τις εκτενείς παραλλαγές στη φορολογική μεταχείριση των πολύ μικρών επιχειρήσεων στη Γεωργία. Το νέο φορολογικό καθεστώς, το οποίο εισήχθη το 2010, σχεδιάστηκε για να μειώσει το διοικητικό κόστος συμμόρφωσης και να ενθαρρύνει τη συμμετοχή πολύ μικρών και μικρών φορολογουμένων στην επίσημη οικονομία. Ειδικότερα, το νέο φορολογικό σύστημα καθόρισε την απαλλαγή από τη φορολόγηση για τις μικρές επιχειρήσεις και προσέφερε μειωμένους φορολογικούς συντελεστές βάσει του κύκλου εργασιών. Χρησιμοποιώντας ένα σχέδιο ασυνέχειας

παλινδρόμησης, οι συγγραφείς εντοπίζουν μια βραχυπρόθεσμη επίδραση του τεκμαρτού καθεστώτος για τις μικροεπιχειρήσεις: η μεταρρύθμιση της φορολογίας αύξησε τον αριθμό των νέων επιχειρήσεων το 2011, αλλά όχι στα επόμενα χρόνια. Οι συγγραφείς καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι το βραχυπρόθεσμο αποτέλεσμα της μεταρρύθμισης μπορεί να οφείλεται σε ένα απόθεμα άτυπων εταιρειών που αποφάσισαν να εγγραφούν όταν εισήχθη η μεταρρύθμιση.

Μια άλλη σημαντική ανησυχία σχετικά με την επιτυχία της εισαγωγής τεκμαρτών ελάχιστων φόρων είναι οι επιπτώσεις τους στην εθελοντική φορολογική συμμόρφωση και, κατά συνέπεια, στο μέγεθος της παραοικονομίας. Εάν το τεκμαρτό καθεστώς θεωρείται «υπερβολικά προνομιακό», οι φορολογούμενοι μπορεί να αλλάξουν τη συμπεριφορά τους με αναποτελεσματικό τρόπο, βασιζόμενοι σε αυτό το καθεστώς όσο το δυνατόν περισσότερο. Ένα σύστημα τεκμαρτών ελάχιστων φόρων θα μπορούσε να θεωρηθεί αποτυχημένο εάν στρεβλώνει τη συμπεριφορά των φορολογουμένων με δυνητικά αναποτελεσματικούς τρόπους, μειώνοντας έτσι την εθελοντική συμμόρφωση (Thomas, 2013). Στη μελέτη του για το πακιστανικό φορολογικό σύστημα, ο Memon (2013) επισημαίνει ότι ο τεκμαρτός φόρος εισοδήματος που βασίζεται στον κύκλο εργασιών είναι τεχνικά πολύπλοκος και επιβάλλει υψηλό κόστος συμμόρφωσης στους φορολογούμενους των μικρών επιχειρήσεων. Αυτή η πολυπλοκότητα μπορεί να αποθαρρύνει τη συμμετοχή στο επίσημο φορολογικό σύστημα.

Για να προωθήσει την ανάπτυξη των μικρών επιχειρήσεων και να περιορίσει την άτυπη οικονομία, η Ουκρανία εισήγαγε το 1998 μεθόδους τεκμαρτής φορολογίας. Η ουκρανική φορολογική αρχή προσφέρει στους φορολογούμενους που χαρακτηρίζονται ως μικρομεσαίοι (από άποψη κύκλου εργασιών και αριθμού εργαζομένων) την επιλογή είτε του τυπικού φορολογικού συστήματος είτε ενός από πέντε διαφορετικούς τεκμαρτούς φόρους. Τα εμπειρικά αποτελέσματα δείχνουν ότι η απλοποιημένη μέθοδος φορολόγησης είναι αναποτελεσματική, καθώς αποτυγχάνει να μειώσει το κόστος συμμόρφωσης. Ο συγγραφέας καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, για να είναι αποτελεσματικό στη μείωση του κόστους συμμόρφωσης, ένα σύστημα τεκμαρτού φόρου πρέπει να είναι καλά σχεδιασμένο και πλήρως ενσωματωμένο στο γενικό φορολογικό καθεστώς. Το ουκρανικό καθεστώς τεκμαρτού φόρου βρέθηκε επίσης στο επίκεντρο της μελέτης του Thießen (2003), η οποία διερευνά τις επιπτώσεις της εισαγωγής τεκμαρτών φόρων στη φοροδιαφυγή, εκτιμώντας την τάση της παραοικονομίας για την περίοδο 1993-2000. Τα αποτελέσματα των εκτιμήσεων

δείχνουν ότι η εισαγωγή της μεθόδου της τεκμαρτής φορολογίας στην Ουκρανία μείωσε το συνολικό μέγεθος της παραοικονομίας κατά 11–14% κατά την περίοδο 1999–2000, υποδηλώνοντας ότι η επισημοποίηση της φορολογικής συμπεριφοράς μπορεί να επιφέρει θετικά αποτελέσματα (Serbinenko, 2016).

Οι Bruhn and Loeprick (2016) καταλήγουν σε αντιφατικά συμπεράσματα σχετικά με την αποτελεσματικότητα των τεκμαρτών φόρων στην αύξηση της εθελοντικής φορολογικής συμμόρφωσης. Οι συγγραφείς παρατηρούν ότι οι πολύ μικρές γεωργιανές επιχειρήσεις που αναφέρουν κάτω από το όριο κύκλου εργασιών για το τεκμαιρόμενο ελάχιστο καθεστώς, τα έτη μετά τη φορολογική μεταρρύθμιση δεν έχουν δείξει τη θετική αλλαγή που αναμενόταν. Συγκεκριμένα, η ανάλυση αποκαλύπτει μειωμένη φορολογική συμμόρφωση το 2010, το πρώτο έτος της μεταρρύθμισης. Αν και οι συνέπειες της δικαιοσύνης των μεθόδων τεκμαρτής φορολογίας έχουν μελετηθεί εκτενώς στη θεωρητική βιβλιογραφία (Ferrara et al., 2023; Ferry et al., 2023; Tadesse & Taube, 1996; Thuronyi, 2003), ελάχιστα εμπειρικά στοιχεία έχουν παρασχεθεί για το πεδίο αυτό.

Οι Dube και Casale (2016) διεξάγουν μια ολοκληρωμένη ανάλυση των επιπτώσεων της δικαιοσύνης του συστήματος τεκμαρτού φόρου που εισήχθη το 2005 στη Ζιμπάμπουε. Χρησιμοποιώντας τη μέθοδο του αντιπροσωπευτικού φορολογούμενου, συγκρίνουν τις υποθετικές φορολογικές επιβαρύνσεις των φορολογούμενων στον επίσημο και τον άτυπο τομέα σε διάφορα επίπεδα εισοδήματος. Ειδικότερα, η τεκμαρτή φορολογική επιβάρυνση συγκρίνεται με τους φόρους που καταβάλλονται από μισθωτούς υπαλλήλους βάσει του τυπικού φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων και από εγγεγραμμένες επιχειρήσεις βάσει του φόρου εισοδήματος εταιρειών. Οι συγγραφείς διαπιστώνουν ότι το καθεστώς τεκμαρτής φορολογίας υπονομεύει τόσο την κάθετη όσο και την οριζόντια δικαιοσύνη. Συγκεκριμένα, οι τεκμαρτοί φόροι είναι οριζόντια άνισοι σε σύγκριση με τους φόρους που καταβάλλουν οι υπάλληλοι του επίσημου τομέα. Επιπλέον, οι τεκμαρτοί φόροι δημιουργούν οριζόντια ανισότητα στον άτυπο τομέα σε συγκρίσιμα επίπεδα εισοδήματος, λόγω των διαφορετικών ποσών φόρων που επιβάλλονται στους διάφορους οικονομικούς τομείς. Τα εμπειρικά ευρήματα της μεθόδου του αντιπροσωπευτικού φορολογούμενου ενισχύονται από στοιχεία που προέρχονται από ποιοτικές συνεντεύξεις με φορείς του άτυπου τομέα, επιβεβαιώνοντας ότι η υιοθέτηση μεθόδων τεκμαρτής φορολογίας θέτει σε κίνδυνο την ισότητα. Στη μελέτη του για το Πακιστάν, ο Memon (2013) διαπιστώνει παρόμοια αποτελέσματα,

επιβεβαιώνοντας ότι ο τεκμαρτός φόρος εισοδήματος δεν εξασφαλίζει ουδέτερη φορολογική μεταχείριση για επιχειρήσεις διαφορετικών κλάδων.

Συνολικά, τα αποτελέσματα αναδεικνύουν την αναποτελεσματικότητα των τεκμαρτών ελάχιστων φόρων για τον προσδιορισμό του εισοδήματος από επιχειρηματική δραστηριότητα (Aditya, 2020; Bucci, 2020; Duve & Schutte, 2021). Παρά την απόλυτη αύξηση των τεκμαρτών φόρων, η σχετική τους συνεισφορά στα συνολικά φορολογικά έσοδα παραμένει πολύ χαμηλή και ασήμαντη. Επιπλέον, προκύπτει ότι τέτοια εργαλεία πολιτικής δεν έχουν καταφέρει να προωθήσουν την ένταξη αφανών εταιρειών στην επίσημη οικονομία και την εθελοντική φορολογική συμμόρφωση. Αυτές οι παρατηρήσεις μπορούν να εξηγηθούν από τα αποτελέσματα εμπειρικών μελετών που σχετίζονται με αναπτυσσόμενες χώρες. Σε τέτοια περιβάλλοντα, η περιορισμένη δύναμη επιβολής των φορολογικών αρχών, σε συνδυασμό με την ανεπάρκεια των τεκμαρτών εργαλείων πολιτικής, τα οποία συχνά είναι κακώς σχεδιασμένα και δεν ενσωματώνονται πλήρως στο γενικό φορολογικό σύστημα, επιτρέπει σε πολλές άτυπες εταιρείες να αποφύγουν το φορολογικό έλεγχο, γεγονός που οδηγεί σε περιορισμένη αύξηση της εθελοντικής φορολογικής συμμόρφωσης και μείωση των κρατικών εσόδων.

Συμπερασματικά, η πλειονότητα των μελετών που εξετάστηκαν καταλήγουν σε συναίνεση σχετικά με τις επιπτώσεις των μεθόδων τεκμαρτής φορολογίας στην αντίληψη της φορολογικής δικαιοσύνης: οι τεκμαρτοί φόροι θέτουν σε κίνδυνο τόσο την οριζόντια όσο και την κάθετη δικαιοσύνη.

2. Νομικό Πλαίσιο Τεκμαρτής Φορολόγησης στην Ελλάδα

2.1 Το Ελληνικό Περιβάλλον

Για να κατανοήσουμε τους καθοριστικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμόρφωση των ελεύθερων επαγγελματιών στην Ελλάδα, είναι ουσιώδες να εξετάσουμε τις βασικές κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές πτυχές που χαρακτηρίζουν το περιβάλλον της χώρας. Οι οικονομικοί και κοινωνικοί παράγοντες παίζουν καθοριστικό ρόλο στη λειτουργία και την ανάπτυξη των ελεύθερων επαγγελματιών, επηρεάζοντας την εμπιστοσύνη και τη συμμόρφωση των φορολογουμένων.

Η Ελλάδα βρίσκεται μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ που καταγράφουν υψηλά ποσοστά παραοικονομίας και φοροδιαφυγής (Feld & Schneider, 2010), προκαλώντας συνθήκες που ευνοούν την φοροδιαφυγή. Η έλλειψη εμπιστοσύνης στους θεσμούς και η υποβάθμιση του φορολογικού ήθους των πολιτών (Pissarides et al., 2020) συμβάλλουν στη γενικευμένη μη συμμόρφωση και δημιουργούν έναν επικίνδυνο κύκλο απογοήτευσης που υπονομεύει τη δημοκρατία και την κοινωνική συνοχή. Η παραοικονομία σχετίζεται άμεσα με την αντίληψη της θεσμικής διαφθοράς, με τις αρνητικές επιπτώσεις να επηρεάζουν την εμπιστοσύνη στις δημόσιες αρχές. Όταν οι πολίτες διαπιστώνουν εκτενή διαφθορά, είναι λιγότερο πιθανό να συμμορφωθούν με τους φορολογικούς κανόνες, γεγονός που οδηγεί σε περαιτέρω αποδυνάμωση των θεσμών (Pissarides et al., 2020).

Η πρόσφατη οικονομική κρίση έχει προσθέσει επιπλέον βάρος στη φορολογική επιβάρυνση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) (Pagoulatos, 2018), με αποτέλεσμα περίπου 229.000 ΜΜΕ να χρεοκοπήσουν (ΚΕΡΕ, 2015). Παρά τις προκλήσεις και το υψηλό κόστος συμμόρφωσης, οι 680.000 ελεύθεροι επαγγελματίες που παραμένουν αντιπροσωπεύουν το 97,4% της μη χρηματοοικονομικής επιχειρηματικής οικονομίας, υποδεικνύοντας τη σημασία τους στην ελληνική οικονομία (OECD, 2020). Οι ελεύθεροι επαγγελματίες διακρίνονται από άλλες φορολογικές ομάδες, καθώς είναι πιο επιρρεπείς σε φοροδιαφυγή (Kirchler & Hölzl, 2006) λόγω της αντίληψης ότι υπάρχουν πολλές ευκαιρίες για φοροδιαφυγή (Kamleitner et al., 2012). Αντιμετωπίζουν ευθύνες που σχετίζονται με τη διαχείριση και την απόδοση φόρων, γεγονός που ενισχύει την αντίληψή τους για τους φόρους ως δυσάρεστες απώλειες.

Η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος ενθαρρύνει την ασάφεια και αποθαρρύνει τη συμμετοχή στην επίσημη οικονομία, με αποτέλεσμα τη μείωση της εμπιστοσύνης και της

συμμόρφωσης (OECD, 2020). Η διαχρονική εφαρμογή προγραμμάτων φορολογικής αμνηστίας τα τελευταία 35 χρόνια, με 11 συνολικά προγράμματα από το 1978, έχει συμβάλει στη δημιουργία ενός καθεστώτος μη συμμόρφωσης, επιτρέποντας στους φορολογούμενους να παραμένουν ατιμώρητοι (Litina & Palivos, 2016).

Συνοψίζοντας, οι οικονομικοί και κοινωνικοί παράγοντες που επηρεάζουν την ελληνική πραγματικότητα συνθέτουν ένα πολύπλοκο πλαίσιο που επηρεάζει τη φορολογική συμμόρφωση και την επιχειρηματικότητα, καθιστώντας επιτακτική την ανάγκη για αναμόρφωση των θεσμών και βελτίωση της εμπιστοσύνης προς αυτούς.

2.2 Τεκμαρτή Φορολόγηση Φυσικών Προσώπων στην Ελλάδα

Η τεκμαρτή φορολόγηση αποτελεί ένα μέσο που χρησιμοποιεί το ελληνικό φορολογικό σύστημα για να προσδιορίσει το φορολογητέο εισόδημα ενός φορολογούμενου όταν το δηλωθέν εισόδημα κρίνεται υπερβολικά χαμηλό σε σχέση με τον τρόπο διαβίωσής του. Η μέθοδος αυτή εφαρμόζεται κυρίως για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και βασίζεται στην αρχή ότι η πραγματική οικονομική κατάσταση ενός ατόμου μπορεί να εκτιμηθεί από τα περιουσιακά του στοιχεία και τις δαπάνες του, ανεξάρτητα από το τι δηλώνει ως εισόδημα.

Στο Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος προβλέπονται δύο βασικές κατηγορίες τεκμηρίων φυσικών προσώπων: α) Τεκμήρια Διαβίωσης και β) Τεκμήρια Απόκτησης Περιουσιακών Στοιχείων.

Τα τεκμήρια διαβίωσης, οποία αφορούν τα έξοδα που συνδέονται με τη διατήρηση ενός συγκεκριμένου βιοτικού επιπέδου. Αυτά περιλαμβάνουν:

1. Ιδιοκατοικούμενες ή μισθωμένες κατοικίες, όπου το τεκμήριο υπολογίζεται με βάση τα τετραγωνικά μέτρα και την παλαιότητα του ακινήτου (Ν.4172/2013, άρθρο 31).
2. ΙΧ αυτοκίνητα, όπου το τεκμήριο διαμορφώνεται ανάλογα με τον κυβισμό και τα έτη κυκλοφορίας (Ν.4172/2013, άρθρο 32).
3. Σκάφη αναψυχής, αεροσκάφη και πισίνες, τα οποία θεωρούνται πολυτελή αγαθά και υπόκεινται σε υψηλότερα τεκμήρια.

4. Δίδακτρα ιδιωτικών σχολείων, καθώς θεωρείται ότι υποδηλώνουν υψηλό εισόδημα.

Τα τεκμήρια απόκτησης περιουσιακών στοιχείων, τα οποία σχετίζονται με αγορές και επενδύσεις που πραγματοποιεί ένας φορολογούμενος. Σε αυτά περιλαμβάνονται:

1. Η αγορά ακινήτων ή η ανέγερση οικοδομών.
2. Η αγορά ΙΧ αυτοκινήτων, σκαφών αναψυχής, αεροσκαφών και άλλων ακριβών περιουσιακών στοιχείων.
3. Η αποπληρωμή δανείων και η δωρεά χρηματικών ποσών (Ν.4172/2013, άρθρο 34).

Ο υπολογισμός του τεκμαρτού εισοδήματος γίνεται αθροίζοντας όλα τα τεκμήρια ενός φορολογούμενου. Αν το συνολικό τεκμαρτό εισόδημα είναι υψηλότερο από το δηλωθέν εισόδημα, τότε η φορολογική αρχή φορολογεί τον πολίτη βάσει του τεκμαρτού ποσού. Υπάρχουν ωστόσο εξαιρέσεις και δικλείδες ασφαλείας, όπως η δυνατότητα αμφισβήτησης των τεκμηρίων με αποδείξεις πραγματικού εισοδήματος, καθώς και η εφαρμογή της "ανάλωσης κεφαλαίου προηγούμενων ετών".

Η τεκμαρτή φορολόγηση αποτελεί ένα εργαλείο κατά της φοροδιαφυγής, ωστόσο έχει δεχτεί έντονη κριτική. Ένα βασικό ζήτημα είναι ότι μπορεί να επιβαρύνει άδικα φορολογούμενους με χαμηλά πραγματικά εισοδήματα, αλλά υψηλή περιουσία, όπως συνταξιούχους που έχουν αποκτήσει ακίνητα στο παρελθόν ή ανέργους που διατηρούν περιουσιακά στοιχεία χωρίς εισόδημα. Παράλληλα, η τεκμαρτή φορολόγηση επηρεάζει την οικονομική συμπεριφορά των πολιτών, οδηγώντας σε στρατηγικές αποφυγής, όπως η δήλωση χαμηλότερου βιοτικού επιπέδου ή η μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων σε συγγενείς. Παρόλα αυτά, το σύστημα εξακολουθεί να χρησιμοποιείται καθώς θεωρείται αποτελεσματικό στην αποκάλυψη αδήλωτων εισοδημάτων και τη διασφάλιση της φορολογικής συμμόρφωσης.

Η τεκμαρτή φορολόγηση στην Ελλάδα είναι ένα σημαντικό εργαλείο για τη διασφάλιση της φορολογικής συμμόρφωσης, αλλά παρουσιάζει και αδυναμίες που επηρεάζουν αρνητικά συγκεκριμένες ομάδες φορολογουμένων. Η εξισορρόπηση μεταξύ φορολογικής δικαιοσύνης και αποτελεσματικότητας αποτελεί πρόκληση για το ελληνικό φορολογικό σύστημα, καθώς απαιτείται συνεχής προσαρμογή των τεκμηρίων στις πραγματικές οικονομικές συνθήκες.

2.3 Νέες Διατάξεις για τη Φορολόγηση Επιτηδευματιών με τον Νόμο 5073/2023

Με τις διατάξεις των άρθρων 13 έως 20 του Νόμου 5073/2023 (ΦΕΚ Α' 204/11-12-2023) «Μέτρα για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής και άλλες επείγουσες διατάξεις», εισάγονται για πρώτη φορά ρυθμίσεις που αφορούν φυσικά πρόσωπα με ατομική επιχείρηση, ελεύθερους επαγγελματίες και αυτοαπασχολούμενους (εφεξής «επιτηδευματίες») (Ν. 5073/2023, άρθρα 13-20). Οι νέες διατάξεις επιφέρουν σημαντικές τροποποιήσεις στον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (Κ.Φ.Ε.), με στόχο τον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος και την καθιέρωση τεκμαρτού ετήσιου κέρδους για αυτοαπασχολούμενους και ελεύθερους επαγγελματίες (Υπουργείο Οικονομικών, 2023). Οι αλλαγές τέθηκαν σε ισχύ από την ημερομηνία δημοσίευσης του ΦΕΚ (11.12.2023). Σύμφωνα με τα άρθρα 13 και 15 έως 20 του Ν. 5073/2023, θεσπίζονται νέοι κανόνες φορολόγησης για τις ατομικές επιχειρήσεις, ενώ παράλληλα ρυθμίζονται επιμέρους ζητήματα, όπως:

1. Ο τρόπος αντιμετώπισης των ζημιών που προκύπτουν από την επιχειρηματική δραστηριότητα.
2. Η προκαταβολή φόρου για το φορολογικό έτος 2024, ειδικά για τις ατομικές επιχειρήσεις που εμπίπτουν στις διατάξεις του νόμου (Υπουργείο Οικονομικών, 2023).

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η προσθήκη του άρθρου 28Α στον Κ.Φ.Ε., μέσω του άρθρου 15 του Ν. 5073/2023. Σύμφωνα με αυτήν, για τα φυσικά πρόσωπα που ασκούν ατομική επιχείρηση (όπως ορίζεται στην περ. γ' της παρ. 2 του άρθρου 1 του Ν. 4308/2014 για τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα - Ε.Λ.Π.), το ετήσιο ελάχιστο εισόδημά τους από επιχειρηματική δραστηριότητα τεκμαίρεται ότι δεν μπορεί να είναι χαμηλότερο από το ποσό που προσδιορίζεται βάσει των νέων διατάξεων (Ν. 5073/2023, άρθρο 15).

2.4 Στόχοι των Νέων Διατάξεων για τον Περιορισμό της Φοροδιαφυγής

Η φοροδιαφυγή αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για τη δημοσιονομική πολιτική, καθώς οδηγεί σε απώλεια φορολογικών εσόδων που είναι κρίσιμα για τη χρηματοδότηση των δημόσιων υπηρεσιών και των υποδομών. Η διαφυγή φορολογικών υποχρεώσεων υπονομεύει τη λειτουργία του κράτους και επηρεάζει αρνητικά την αρχή της κοινωνικής δικαιοσύνης, δημιουργώντας οικονομικές ανισότητες (OECD, 2022). Η μείωση

των φορολογικών εσόδων περιορίζει τις δημόσιες επενδύσεις και επιφέρει υποβάθμιση σε καίριες υπηρεσίες, όπως η εκπαίδευση και η υγειονομική περίθαλψη. Αυτό πλήττει δυσανάλογα τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα, τα οποία βασίζονται περισσότερο σε δημόσιες παροχές, ενισχύοντας έτσι τις κοινωνικές ανισότητες.

Η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής αποτελεί προτεραιότητα τόσο για τη διατήρηση της οικονομικής σταθερότητας όσο και για την προαγωγή της κοινωνικής δικαιοσύνης. Οι φορολογούμενοι που αποκρύπτουν εισοδήματα ή δεν καταγράφουν τις συναλλαγές τους, επωφελούνται εις βάρος των υπολοίπων, διαβρώνοντας τη φορολογική βάση και μειώνοντας την αποτελεσματικότητα του φορολογικού συστήματος. Οι νέες ρυθμίσεις έχουν ως σκοπό την ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης, τη δικαιότερη φορολόγηση των επιτηδευματιών και τη μείωση των φορολογικών επιβαρύνσεων για τους συνεπείς φορολογούμενους (Ν. 5073/2023, άρθρα 13-20).

Βραχυπρόθεσμοι στόχοι:

1. Ενίσχυση της διαφάνειας στη δράση της φορολογικής διοίκησης.
2. Διεύρυνση της φορολογικής βάσης, ώστε να συμμετέχουν περισσότεροι φορολογούμενοι στο σύστημα.
3. Προστασία των δικαιωμάτων των φορολογουμένων, με δίκαιες και σαφείς διαδικασίες φορολόγησης.
4. Ασφάλεια στις συναλλαγές, μειώνοντας τις πιθανότητες φοροαποφυγής.
5. Αναμόρφωση της αγοράς ακινήτων, μέσω της αποτελεσματικότερης φορολόγησης των σχετικών συναλλαγών.

Μακροπρόθεσμοι στόχοι:

1. Αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των πολιτών στη φορολογική διοίκηση, μέσω της δίκαιης και διαφανούς εφαρμογής των κανόνων.
2. Αύξηση των δημοσίων εσόδων, βελτιώνοντας την αποδοτικότητα του φορολογικού μηχανισμού.

3. Ουσιαστική αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής, με μηχανισμούς ελέγχου και συμμόρφωσης.
4. Ενίσχυση των δημόσιων δαπανών σε τομείς όπως η παιδεία και η υγεία, βελτιώνοντας το βιοτικό επίπεδο.
5. Δημιουργία συνθηκών για μείωση των φορολογικών συντελεστών, επιβραβεύοντας τη φορολογική συμμόρφωση και ενισχύοντας την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας.

2.5 Κύριες Φορολογικές Ρυθμίσεις του Νόμου 5073/2023 (άρθρα 13 έως 19)

Μεταφορά Ζημιών από Επιχειρηματική Δραστηριότητα

Το άρθρο 13 του Ν. 5073/2023 ρυθμίζει τη μεταφορά ζημιών από επιχειρηματική δραστηριότητα προς συμψηφισμό με λογιστικά προσδιοριζόμενα αποτελέσματα επόμενων ετών, ειδικά σε περιπτώσεις προσδιορισμού ελάχιστου τεκμαιρόμενου κέρδους. Αυτή η διάταξη αφορά ατομικές επιχειρήσεις και εφαρμόζεται από το φορολογικό έτος 2023 και εξής.

Διεύρυνση Έμμεσων Τεχνικών Ελέγχου

Το άρθρο 14 του Ν. 5073/2023 προβλέπει τη διεύρυνση της αυτόματης εφαρμογής έμμεσων τεχνικών ελέγχου, διευκρινίζοντας ότι η αναφορά στο άρθρο 28 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (Κ.Φ.Δ.) είναι ενδεικτική. Η ρύθμιση στοχεύει στην ενίσχυση της χρήσης αυτών των εργαλείων από τις ελεγκτικές αρχές για τον εντοπισμό αποκρυβείσας φορολογητέας ύλης.

Θεσπίση Ελάχιστου Τεκμαρτού Καθαρού Εισοδήματος

Το άρθρο 15 του Ν. 5073/2023 εισάγει το άρθρο 28Α στον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (Κ.Φ.Ε.), θεσπίζοντας ελάχιστο τεκμαρτό εισόδημα έως 50.000 ευρώ για ατομικές επιχειρήσεις (περ. γ' της παρ. 2 του άρθρου 1 του ν. 4308/2014).

Εξαιρέσεις από το Ελάχιστο Τεκμαρτό Εισόδημα

Σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθρου 28Α του Ν. 4172/2013, η ρύθμιση δεν εφαρμόζεται:

- Σε αγροτικά κέρδη
- Σε όσους αμείβονται με μπλοκάκι (περ. στ' της παρ. 2 του άρθρου 12)
- Σε ασφαλιστικούς διαμεσολαβητές με έως 2 συνεργασίες και επαγγελματική έδρα την κατοικία τους
- Σε άτομα με αναπηρία $\geq 80\%$
- Σε καφεενεία σε οικισμούς < 500 κατοίκων

Κριτήρια Υπολογισμού του Ελάχιστου Τεκμαρτού Εισοδήματος

Το εισόδημα τεκμαίρεται βάσει:

- Του κατώτατου μισθού ή των αμοιβών εργαζομένων της επιχείρησης
- Προσαύξησης 10% μετά από 6 έτη, με επιπλέον 10% ανά τριετία
- Προσαύξησης 10% επί του εργατικού κόστους (έως 15.000 ευρώ)
- Τζίρου: 5% προσαύξηση αν ο κύκλος εργασιών υπερβαίνει τον μέσο όρο του ΚΑΔ (ΔΥΠΗΔΕΔ 1048703 Εξ 2024/ΓΔΗΛΕΔ)

Συμψηφισμός Ζημιών με Τεκμαρτό Εισόδημα

Σύμφωνα με την Εγκύκλιο Ε 2027/2024: Αν το τεκμαρτό εισόδημα $>$ δηλωθέντα κέρδη, ο φόρος υπολογίζεται στο τεκμαρτό εισόδημα, ενώ η ζημία συμψηφίζεται. Αν το δηλωθέν εισόδημα $>$ τεκμαρτό, ο φόρος υπολογίζεται στα δηλωθέντα κέρδη, με δυνατότητα συμψηφισμού προηγούμενων ζημιών

Μαχητό Τεκμήριο και Ανταπόδειξη

Το τεκμήριο είναι μαχητό, δηλαδή ο φορολογούμενος μπορεί να το αμφισβητήσει επικαλούμενος αντικειμενικούς λόγους, όπως:

- Στρατιωτική θητεία, νοσηλεία, εγκυμοσύνη, φυσικές καταστροφές
- Εποχικότητα δραστηριότητας (π.χ. κυλικεία), απαγόρευση λειτουργίας
- Δικαίωμα ελέγχου από φορολογικές αρχές για απόδειξη πραγματικού εισοδήματος

Μείωση του Ελάχιστου Εισοδήματος – Ειδικές Κατηγορίες

Το άρθρο 16 προβλέπει εισοδήματα που μειώνουν το ελάχιστο τεκμαρτό κέρδος. Το άρθρο 17 καθορίζει μειώσεις για νέους επαγγελματίες και κατοίκους μικρών νησιών. Το άρθρο 18 ρυθμίζει τη φορολογική μεταχείριση διακοπής επιχειρηματικής δραστηριότητας

Αντιμετώπιση Καταχρηστικών Εταιρικών Σχημάτων

Το άρθρο 19 αποτρέπει τη μετατροπή ατομικών επιχειρήσεων σε μονοπρόσωπες εταιρείες με στόχο τη φορολογική αποφυγή. Αν ελεύθερος επαγγελματίας μετατρέπει την ατομική του επιχείρηση σε μονοπρόσωπη εταιρεία (έως 2026), μπορεί να υποστεί φορολογική αναπροσαρμογή. Ο φορολογούμενος μπορεί να αμφισβητήσει το τεκμήριο κατόπιν ελέγχου από τις αρχές

Μεταβατική Ρύθμιση για την Προκαταβολή Φόρου

Το άρθρο 20 προβλέπει μείωση κατά 50% της προκαταβολής φόρου για το 2024, εφόσον το τεκμαρτό εισόδημα υπερβαίνει το δηλωθέν.

2.6 Ανάλυση Άρθρων 28Α έως 28Ε Κ.Φ.Ε. για τον Υπολογισμό του Ελάχιστου Καθαρού Εισοδήματος

Σε αυτή την ενότητα, θα εξετάσουμε σε πρακτικό επίπεδο τις νέες διατάξεις του Νόμου 5073/2023 (άρθρα 28Α έως 28Ε του Κ.Φ.Ε.), λαμβάνοντας υπόψη και τις σχετικές αποφάσεις και εγκυκλίους που έχουν εκδοθεί μέχρι σήμερα. Οι ρυθμίσεις αυτές αφορούν τον καθορισμό του ελάχιστου (τεκμαρτού) εισοδήματος των ατομικών επιχειρήσεων για το φορολογικό έτος 2023. Ο υπολογισμός του ελάχιστου (τεκμαρτού) κέρδους των ατομικών επιχειρήσεων γίνεται ως το άθροισμα των ακόλουθων τριών συνιστωσών:

A: Ελάχιστο καθαρό εισόδημα, το οποίο προσδιορίζεται είτε με βάση τον κατώτατο μισθό είτε με βάση τον μικτό μισθό του υψηλότερα αμειβόμενου υπαλλήλου της επιχείρησης.

B: Προσαύξηση επί του ποσού της περίπτωσης A, η οποία αντιστοιχεί στην επιβάρυνση από το κόστος μισθοδοσίας.

Γ: Προσαύξηση επί του ποσού της περίπτωσης Α, λόγω της δραστηριότητας της επιχείρησης (βάσει ΚΑΔ).

Το ελάχιστο καθαρό εισόδημα προ μειώσεων προκύπτει από το άθροισμα ($A + B + \Gamma$), με ανώτατο όριο τις 50.000 ευρώ.

Υπολογισμός Ποσού Περίπτωσης Α (δεν μπορεί να ξεπερνά τις 30.000€)

Αρχικά υπολογίζεται το ελάχιστο τεκμαρτό βάσει του ακόλουθου πίνακα (ανάλογα με τα χρόνια δραστηριότητας/τριετίες)

ΤΡΙΕΤΙΕΣ	ΕΤΗ	ΠΡΟΣΑΥΞΗΣΗ (10%)	ΕΛΑΧΙΣΤΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ
1 ^η	1-3		11.620,00
2 ^η	4-6		11.620,00
3 ^η	7-9	1.162,00	12.782,00
4 ^η	10-12	1.278,20	14.060,20
5 ^η	>13	1.406,02	15.466,22

Το ελάχιστο καθαρό εισόδημα ορίζεται ως ο ετήσιος κατώτατος μισθός [ο οποίος από 01.04.2024 ήταν 830,00 ευρώ το μήνα] και ο οποίος προσαυξάνεται κατά 10% ανά τριετία μετά το έκτο (6) έτος δραστηριότητας (2 τριετίες) της ατομικής επιχείρησης. Για τον υπολογισμό της προσαύξησης δεν προσμετρώνται τα διαστήματα διακοπής της επιχειρηματικής δραστηριότητας, ενώ για την ένταξη σε συγκεκριμένη τριετία απαιτείται συμπληρωμένο έτος (άρθρο 28Δ ΚΦΔ).

Εάν η ατομική επιχείρηση απασχολεί υπαλλήλους, το ποσό που προκύπτει από τον ως άνω πίνακα συγκρίνεται με τις ετήσιες μικτές αποδοχές του υψηλότερα αμειβόμενου υπαλλήλου και επιλέγεται το μεγαλύτερο εξ αυτών. Για παράδειγμα, για ατομική επιχείρηση στο 17ο έτος δραστηριότητας (5^η τριετία) το 2024 προκύπτει ελάχιστο εισόδημα = 15.466,22 €. Ο μιστός μισθός του υψηλότερα αμειβόμενου υπαλλήλου το 2024 έστω είναι 18.000,00€. Συνεπώς, το ελάχιστο τεκμαρτό εισόδημα της περίπτωσης ισούται με $A = 18.000,00 \text{ €}$ ($18.000,00 > 15.466,22$).

Προσαύξηση Κόστους Μισθοδοσίας (δεν μπορεί να ξεπερνά τις 15.000 €)

Η προσαύξηση του ποσού ισούται με δέκα τοις εκατό (10%) επί του ετήσιου κόστους που καταβάλλει η ατομική επιχείρηση, για τη μισθοδοσία του προσωπικού που απασχολεί. Στο

ετήσιο κόστος της μισθοδοσίας περιλαμβάνονται τόσο οι μικτές αποδοχές των υπαλλήλων, όσο και οι εργοδοτικές εισφορές, καθώς και οι πάσης φύσης παροχές στους εργαζόμενους. Το ποσό του μισθολογικού κόστους πάνω στο οποίο υπολογίζεται το 10%, προκύπτει από τον κωδικό 581 του εντύπου Ε3. Για παράδειγμα, ατομική επιχείρηση με έναν υπάλληλο έχει ετήσιο κόστος μισθοδοσίας 20.000,00€. Το ποσό προσαύξησης ανέρχεται σε $B = 2.000,00\text{€}$.

Προσαύξηση βάσει ΚΑΔ

Το ποσό προσαύξησης προκύπτει από την εφαρμογή του συντελεστή 5% επί του ποσού, κατά το οποίο ο κύκλος εργασιών του υπόχρεου (όπως προκύπτει από τον ΚΑΔ με τα μεγαλύτερα έσοδα του κωδικού 023 του εντύπου Ε3) υπερβαίνει τον μέσο ετήσιο κύκλο εργασιών του Κ.Α.Δ. του κλάδου στον οποίο ο υπόχρεος εμφανίζει τα μεγαλύτερα έσοδα του. Για παράδειγμα, ατομική επιχείρηση έχει συμπληρώσει στον κωδικό 023 τους παρακάτω ΚΑΔ δραστηριότητας με τον κάτωθι κύκλο εργασιών:

ΚΑΔ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΑΚΑΘ.ΕΣΟΔΑ
23.69.11	Κατασκευή άλλων προϊόντων από γύψο	10.000,00
23.69.19	Κατασκευή ειδών από τσιμέντο, σκυρόδεμα ή τεχνητό λίθο	50.000,00

Η ως άνω ατομική επιχείρηση με ΚΑΔ 23.69.19 εμφανίζει τα μεγαλύτερα ακαθάριστα έσοδά της ύψους 50.000 (στον συγκεκριμένο ΚΑΔ) στο τέλος της χρήσης. Ο μέσος όρος για τον συγκεκριμένο ΚΑΔ (23.69) όπως έχει δημοσιευθεί από την ΑΑΔΕ με την ΔΥΠΗΔΕΔ 1048703 ΕΞ 2024 ανέρχεται στο ποσό των 38.902,74 €. Συνεπώς, ο ποσό της προσαύξησης θα ισούται $\Gamma = (50.000,00 - 38.902,74) * 5\% = 554,86 \text{ €}$.

Επισημαίνεται ότι για την εφαρμογή της εν λόγω προσαύξησης, λαμβάνεται υπόψη ο μέσος όρος του ετήσιου κύκλου εργασιών του αντίστοιχου Κ.Α.Δ. δεύτερου βαθμού του προηγούμενου φορολογικού έτους, που αφορά στους υπόχρεους της παρ. 1 του άρθρου 28Α του ΚΦΕ, όπως αυτός αναρτάται στον ιστότοπο της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (Α.Α.Δ.Ε.), εντός ενός μηνός από τη λήξη της προθεσμίας υποβολής των δηλώσεων φορολογίας εισοδήματος. Ωστόσο, η συγκεκριμένη προσαύξηση δεν εφαρμόζεται α) όταν ο μέσος όρος του ετήσιου κύκλου εργασιών του αντίστοιχου Κ.Α.Δ. δεν υπερβαίνει τις δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ ή, β) όταν το πλήθος των επιτηδευματιών που υπάγονται στον συγκεκριμένο Κ.Α.Δ. δεν υπερβαίνει τους τριάντα (30).

2.7 Εξαιρέσεις από το Ελάχιστο Καθαρό Εισόδημα (παρ. 6 του άρθρου 28Α του Κ.Φ.Ε.)

Σύμφωνα με τις παραγράφους 6 και 7 του άρθρου 28Α του Ν. 4172/2013 (Κ.Φ.Ε.), οι διατάξεις περί ελάχιστου (τεκμαρτού) εισοδήματος για ατομικές επιχειρήσεις δεν εφαρμόζονται στις ακόλουθες περιπτώσεις:

- Κέρδη από αγροτική επιχειρηματική δραστηριότητα.
- Επαγγελματίες που αμείβονται σύμφωνα με την περ. στ) της παρ. 2 του άρθρου 12 του Κ.Φ.Ε. (αμοιβές από «μπλοκάκι»).
- Ασφαλιστικοί διαμεσολαβητές που συνεργάζονται με έως και δύο (2) ασφαλιστικές επιχειρήσεις και δηλώνουν ως επαγγελματική τους έδρα την κατοικία τους.
- Φυσικά πρόσωπα με ποσοστό αναπηρίας ίσο ή μεγαλύτερο του 80%.
- Καφενεία που βρίσκονται σε οικισμούς με πληθυσμό μικρότερο των 500 κατοίκων.

Όταν η άσκηση μιας επαγγελματικής δραστηριότητας περιορίζεται χρονικά λόγω νομοθετικών ή κανονιστικών ρυθμίσεων, το τεκμαρτό εισόδημα αναπροσαρμόζεται αναλογικά με βάση το χρονικό διάστημα κατά το οποίο επιτρέπεται η δραστηριότητα. Σημειώνεται ότι η αναλογική μείωση εφαρμόζεται μόνο εφόσον ο επαγγελματίας δεν ασκεί παράλληλα άλλη δραστηριότητα που δεν υπόκειται σε χρονικό περιορισμό.

2.8 Αλλαγές στο Ελάχιστο Εισόδημα των Ατομικών Επιχειρήσεων με τον Ν. 5162/2024

Με την ψήφιση του Ν. 5162/2024, επήλθαν τροποποιήσεις σε σχετικά άρθρα του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (ΚΦΕ), οι οποίες επηρεάζουν τον υπολογισμό του ελάχιστου (τεκμαρτού) εισοδήματος των ατομικών επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα,

1. κατώτατος μισθός αυξάνεται σταδιακά: από 780,00€ σε 830,00€, και στη συνέχεια σε 880,00€. Η αύξηση αυτή επηρεάζει τον υπολογισμό του ελάχιστου εισοδήματος, καθώς λαμβάνεται υπόψη στον καθορισμό των σχετικών τεκμηρίων.

2. Κατάργηση της μείωσης της προκαταβολής φόρου για το 2024. Η μείωση της προκαταβολής φόρου, η οποία είχε προβλεφθεί με την παράγραφο 87 του άρθρου 72 του ΚΦΕ, δεν θα ισχύσει για το 2024.

3. Τροποποίηση του υπολογισμού του ελάχιστου καθαρού εισοδήματος (άρθρο 6). Ο υπολογισμός του ελάχιστου καθαρού εισοδήματος από ατομική επιχειρηματική δραστηριότητα αλλάζει. Ειδικότερα, δεν θα λαμβάνονται υπόψη σωρευτικά οι αποδοχές του υψηλότερα αμειβομένου υπαλλήλου και οι υπόλοιπες αμοιβές. Θα λαμβάνονται υπόψη διαζευκτικά (δηλαδή, μόνο η μία από τις δύο κατηγορίες αποδοχών).

4. Επέκταση της μείωσης του ελάχιστου εισοδήματος κατά 50% (άρθρο 7) Τροποποιείται η παράγραφος 3 του άρθρου 28Γ του ΚΦΕ, ώστε από το φορολογικό έτος 2024 και εφεξής: Η μείωση κατά 50% εφαρμόζεται και στις ατομικές επιχειρήσεις που ασκούν τη δραστηριότητά τους και έχουν την κύρια κατοικία τους σε δημοτικές κοινότητες με πληθυσμό κάτω των 1.500 κατοίκων.

5. Κατάργηση του τέλους επιτηδεύματος για τις ατομικές επιχειρήσεις (άρθρο 3). Καταργείται το τέλος επιτηδεύματος για όλες τις ατομικές επιχειρήσεις (φυσικά πρόσωπα που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα).

Οι αλλαγές αυτές αναμένεται να μειώσουν τη φορολογική επιβάρυνση των ατομικών επιχειρήσεων, ενισχύοντας την ανάπτυξη μικρών επιχειρηματιών και ελεύθερων επαγγελματιών.

2.9 Μειώσεις του Ελάχιστου (Τεκμαρτού) Καθαρού Εισοδήματος (άρθρο 28Γ)

Με το άρθρο 28Γ του ΚΦΕ ορίζονται οι περιπτώσεις για τις οποίες προβλέπονται μειώσεις του ελάχιστου τεκμαιρόμενου κέρδους για τους νέους επαγγελματίες (παρ.1 άρθρου 28Γ) και τους κατοίκους μικρών νησιών και οικισμών ενώ προβλέπεται η μη εφαρμογή των σχετικών διατάξεων για τους αναπήρους με ποσοστό αναπηρίας ογδόντα τοις εκατό (80%) και άνω, καθώς τους εκμεταλλευτές Επιβατηγών Δημόσιας Χρήσης οχημάτων (ΤΑΞΙ) με ποσοστό ιδιοκτησίας επί του οχήματος που δεν υπερβαίνει το είκοσι πέντε τοις εκατό (25%) (παρ. 2,3 του άρθρου 28Γ).

Νέοι Επαγγελματίες (Ατομικές Επιχειρήσεις):

Το ελάχιστο (τεκμαρτό) καθαρό εισόδημα δεν εφαρμόζονται για τα τρία (3) πρώτα έτη από την πρώτη έναρξη της άσκησης της επαγγελματικής δραστηριότητας για όσους εντάσσονται στις διατάξεις των άρθρων 28Α έως 28Δ του ΚΦΕ, ενώ για το τέταρτο έτος το ελάχιστο (τεκμαρτό) καθαρό εισόδημα (όπως αυτό προσδιορίζεται με το άρθρο 28Α) μειώνεται κατά δύο τρίτα (2/3) και κατά ένα τρίτο (1/3) για το πέμπτο έτος.

ΕΤΟΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΜΕΙΩΣΕΙΣ	ΕΛΑΧΙΣΤΟ ΒΑΣΕΙ ΚΑΤΩΤΑΤΟΥ ΜΙΣΘΟΥ
1-3	100%	0,00
4ο	2/3	3.873,33
5ο	1/3	7.746,67

Λοιπές Μειώσεις Άρθρου 28Γ (παρ.2,3).

Περαιτέρω με τις παρ.2 και 3 του άρθρου 28Γ του ν. 4172/2013 (ΚΦΕ) προβλέπεται μείωση κατά το ήμισυ (1/2) του ελάχιστου εισοδήματος για υπόχρεους που :

α) Έχουν την ιδιότητα του πολύτεκνου ως γονέας ή απορφανισθέν τέκνο (άρθρο πρώτο του ν. 1910/1944) (Α' 75).

β) Παρουσιάζουν αναπηρία ίση ή μεγαλύτερη του 67%.

γ) Είναι γονέας μονογονεϊκής οικογένειας με ανήλικα τέκνα.

δ) Είναι γονείς με τέκνα με ποσοστό νοητικής ή σωματικής αναπηρίας τουλάχιστον εξήντα επτά τοις εκατό (67%).

ε) Είναι εκμεταλλευτές Επιβατηγών Δημόσιας Χρήσης οχημάτων (ΤΑΞΙ) με ποσοστό ιδιοκτησίας επί του οχήματος που δεν υπερβαίνει το είκοσι πέντε τοις εκατό (25%).

στ) Ασκούν τη δραστηριότητά τους και έχουν την κύρια κατοικία τους σε οικισμούς με πληθυσμό μικρότερο των πεντακοσίων (500) κατοίκων.

ζ) Ασκούν τη δραστηριότητά τους και έχουν την κύρια κατοικία τους σε νησιά με πληθυσμό μικρότερο των τριών χιλιάδων εκατό (3.100) κατοίκων.

Πρακτικό Παράδειγμα Εφαρμογής Μειώσεων άρθρου 28B του ΚΦΕ

Το άρθρο 28B του Ν. 4172/2013 (Κ.Φ.Ε.) προβλέπει τα εισοδήματα που μειώνουν το ελάχιστο τεκμαρτό κέρδος από επιχειρηματική δραστηριότητα, όπως αυτό προσδιορίζεται στο άρθρο 28Α. Όσοι υπάγονται στις διατάξεις του άρθρου 28Α και αποκτούν εισόδημα από:

1. Μισθωτή εργασία ή σύνταξη (άρθρο 12 του Κ.Φ.Ε.),
2. Αγροτική επιχειρηματική δραστηριότητα (παρ. 1 του άρθρου 21 του Κ.Φ.Ε.),

έχουν δικαίωμα μείωσης του ελάχιστου (τεκμαρτού) εισοδήματος που προσδιορίζεται στην παρ. 2 του άρθρου 28Α, κατά το ποσό του εισοδήματος που αποκτούν από τις παραπάνω πηγές. Η μείωση εφαρμόζεται ανεξαρτήτως του αν τα παραπάνω εισοδήματα είναι φορολογητέα ή απαλλασσόμενα. Σύμφωνα με την Α.1061/2024, η Φορολογική Διοίκηση συγκρίνει:

1. Τα δηλωθέντα εισοδήματα από επιχειρηματική δραστηριότητα (ανεξαρτήτως αν φορολογούνται βάσει της κλίμακας της παρ. 1 του άρθρου 15 του Κ.Φ.Ε. ή απαλλάσσονται από τον φόρο).
2. Το ελάχιστο ποσό καθαρού εισοδήματος των άρθρων 28Α-28Δ.

Εάν το τεκμαρτό εισόδημα υπερβαίνει τα καθαρά κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα, ο φόρος υπολογίζεται βάσει του τεκμαρτού ποσού, μειωμένου κατά τυχόν απαλλασσόμενα εισοδήματα από επιχειρηματική δραστηριότητα.

Παράδειγμα: Ατομική επιχείρηση στο 19ο έτος λειτουργίας (ελάχιστο καθαρό εισόδημα 14.534,52) δεν απασχολεί υπάλληλο και έχει το 2023 ακαθάριστο εισόδημα μεγαλύτερο κατά 10.000,00 άνω του μέσου όρου του κλάδου. Έχει λάβει επίδομα τέκνων ποσού 1.000,00 ευρώ (εισόδημα από μισθωτές) και έχει αποκτήσει εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες ύψους 4.000,00 ευρώ.

Το ελάχιστο (τεκμαρτό) εισόδημα προσδιορίζεται ως εξής :

Ποσό Α = 14.534,52

Ποσό Β = 0 (δεν υπάρχει προσαύξηση μισθοδοσίας)

Ποσό Γ = 500,00 (10.000*5%) προσαύξηση ΚΑΔ

Μειώσεις άρθρου 28Β = 5.000,00 (1.000,00 + 4.000,00)

Σύνολο ελαχίστου πριν την εφαρμογή των μειώσεων (Α+Β+Γ) = 15.034,52 (14.534,52 + 500,00). Τελικό ελάχιστο εισόδημα μετά τις μειώσεις του άρθρου 28Β του ΚΦΕ = 10.034,52 (15.034,52 – 5.000,00)

2.10 Διαδικασία Αμφισβήτησης Τεκμαρτού Εισοδήματος Ατομικών Επιχειρήσεων

Η απόφαση Α.1055/2024 καθορίζει τη διαδικασία αμφισβήτησης του ελάχιστου ετήσιου εισοδήματος από επιχειρηματική δραστηριότητα, τον χρόνο διενέργειας του ελέγχου, καθώς και επιμέρους θέματα που σχετίζονται με την εφαρμογή των παραγράφων 3 και 4 του άρθρου 28Α του Κ.Φ.Ε. Η διαδικασία αμφισβήτησης πραγματοποιείται ψηφιακά μέσω της εφαρμογής myBusinessSupport στην ψηφιακή πύλη myAADE. Η απόφαση καθορίζει:

1. Την προθεσμία υποβολής της αίτησης αμφισβήτησης του τεκμηρίου για αντικειμενικούς λόγους (παρ. 3, άρθρο 28Α, Κ.Φ.Ε.).
2. Τα απαραίτητα δικαιολογητικά, ανάλογα με την περίπτωση.
3. Τη διαδικασία, τις προϋποθέσεις και την προθεσμία υποβολής αίτησης για τη διενέργεια φορολογικού ελέγχου (άρθρο 23 Κ.Φ.Δ.).
4. Τον χρόνο διενέργειας του ελέγχου (παρ. 4, άρθρο 28Α, Κ.Φ.Ε.).

Οι φορολογούμενοι που επιθυμούν να αμφισβητήσουν το ελάχιστο τεκμαρτό εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα πρέπει να υποβάλουν σχετικό αίτημα μέσω της ψηφιακής πύλης myAADE. Ανάλογα με τον λόγο αμφισβήτησης, προβλέπονται δύο διαδικασίες:

1. Αίτημα Διενέργειας Φορολογικού Ελέγχου

Η διαδικασία ολοκληρώνεται σε δύο στάδια:

1ο Βήμα: Δήλωση πρόθεσης αμφισβήτησης μέσω της φορολογικής δήλωσης (Ε1). Κατά την υποβολή της δήλωσης φορολογίας εισοδήματος (Ε1), ο φορολογούμενος πρέπει να δηλώσει την πρόθεσή του να αμφισβητήσει το ελάχιστο εισόδημα, επιλέγοντας τους κωδικούς 443-444.

2ο Βήμα: Υποβολή ερωτηματολογίου εντός 60 ημερών. Εφόσον ο φορολογούμενος έχει ήδη συμπληρώσει τον σχετικό κωδικό στο Ε1, πρέπει, εντός 60 ημερών από τη λήξη της προθεσμίας υποβολής της δήλωσης, να συμπληρώσει και να υποβάλει ένα ειδικό ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει πληροφορίες για:

- Την περιουσιακή του κατάσταση.
- Τις συνθήκες διαβίωσης (του ίδιου, της/του συζύγου ή του ΜΣΣ και των προστατευόμενων μελών).

Η υποβολή του ερωτηματολογίου πραγματοποιείται μέσω της ψηφιακής εφαρμογής myBusinessSupport στην πύλη της ΑΑΔΕ. Ο φορολογικός έλεγχος διενεργείται εντός 12 μηνών από την κοινοποίηση της σχετικής εντολής ελέγχου.

2. Αίτηση Αμφισβήτησης για Αντικειμενικούς λόγους.

Σε αυτήν την περίπτωση, η αίτηση υποβάλλεται ηλεκτρονικά μέσω της ψηφιακής εφαρμογής myBusinessSupport στον διαδικτυακό τόπο της ΑΑΔΕ. Η υποβολή της αίτησης είναι δυνατή μετά την υποβολή της δήλωσης φορολογίας εισοδήματος και την έκδοση του εκκαθαριστικού σημειώματος (πράξη προσδιορισμού φόρου). Η προθεσμία για την υποβολή του αιτήματος λήγει είτε με την κοινοποίηση από τη Φορολογική Διοίκηση εντολής ελέγχου φορολογίας εισοδήματος, είτε με την παραγραφή του δικαιώματος της Φορολογικής Διοίκησης για την έκδοση πράξης προσδιορισμού φόρου. Οι αντικειμενικοί λόγοι που δικαιολογούν την αδυναμία άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας, καθώς και τα απαιτούμενα δικαιολογητικά που πρέπει να υποβληθούν, καθορίζονται αναλυτικά στην Απόφαση Α. 1055/2024.

3. Μεθοδολογία

3.1 Εισαγωγή

Ο κύριος στόχος της παρούσας μελέτης ήταν η καταγραφή των απόψεων επιχειρηματιών, με σκοπό την αναγνώριση των κυρίαρχων θέσεων σχετικά με την αναγκαιότητα, την αποτελεσματικότητα και την αποδοχή του νέου τεκμαρτού συστήματος φορολόγησης του εισοδήματος που προέρχεται από τις επιχειρηματικές δραστηριότητες των ατομικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Για την επίτευξη του ερευνητικού στόχου, χρησιμοποιήσαμε ως εργαλείο ένα ερωτηματολόγιο ώστε να καταγράψουμε τις αντιλήψεις επιχειρηματιών που δραστηριοποιούνται σε όλους τους κλάδους της ελληνικής οικονομίας για το νέο σύστημα φορολόγησης. Στη συνέχεια, διενεργήσαμε μία εθνική ηλεκτρονική έρευνα (e-survey) και, αφού συλλέξαμε τις πρωτογενείς απαντήσεις, προβήκαμε σε στατιστική επεξεργασία των δεδομένων ώστε να εξαγάγουμε στατιστικά σημαντικά συμπεράσματα. Μέσω στατιστικών μεθόδων, όπως η ανάλυση παραγοντικής ανάλυσης και η παλινδρόμηση, επιδιώξαμε να κατανοήσουμε τις σχέσεις μεταξύ των διαφορετικών μεταβλητών και να εντοπίσουμε τάσεις που μπορεί να είναι χρήσιμες για τη λήψη αποφάσεων. Τα αποτελέσματα της έρευνας αναμένονται να προσφέρουν πολύτιμες πληροφορίες στους πολιτικούς και τους φορολογικούς φορείς, προκειμένου να σχεδιάσουν στρατηγικές που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τις ανησυχίες της επιχειρηματικής κοινότητας. Επιπλέον, η μελέτη αναμένεται να συμβάλει στη διεύρυνση της κατανόησης σχετικά με την ψυχολογία πίσω από τις φορολογικές συμπεριφορές και να προτείνει τρόπους για την ενίσχυση της συμμόρφωσης μέσω της βελτίωσης της επικοινωνίας και της εκπαίδευσης των φορολογουμένων. Συνολικά, η παρούσα μελέτη επιδιώκει να προάγει τον διάλογο γύρω από την φορολογική πολιτική στην Ελλάδα, επισημαίνοντας την ανάγκη για μια πιο ανθρώπινη και κατανοητή προσέγγιση στη φορολογία, που να ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ του κράτους και των πολιτών.

3.2 Ερευνητικά Ερωτήματα

Η παρούσα μελέτη εγείρει τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα (Research Questions):

1. Κατά πόσο αποδέχονται οι συμμετέχοντες το νέο τεκμαρτό σύστημα υπολογισμού του φόρου εισοδήματος για τις ατομικές επιχειρήσεις; Διαφέρει ο βαθμός αποδοχής ανάλογα

με την νομική μορφή της οντότητας, τον κλάδο που δραστηριοποιείται, τα χρόνια λειτουργίας της και το δημογραφικό φύλλο του επιτηδευματία;

2. Κατά πόσο θεωρούν οι συμμετέχοντες το νέο τεκμαρτό σύστημα υπολογισμού του φόρου εισοδήματος για τις ατομικές επιχειρήσεις ότι επιβάλλει υψηλούς φόρους; Διαφέρει η ένταση της άποψης τους ανάλογα με την νομική μορφή της οντότητας, τον κλάδο που δραστηριοποιείται, τα χρόνια λειτουργίας της και το δημογραφικό φύλλο του επιτηδευματία;

3. Κατά πόσο θεωρούν οι συμμετέχοντες ότι το νέο τεκμαρτό σύστημα υπολογισμού του φόρου εισοδήματος για τις ατομικές επιχειρήσεις πρέπει να καταργηθεί; Διαφέρει η ένταση της άποψης τους ανάλογα με την νομική μορφή της οντότητας, τον κλάδο που δραστηριοποιείται, τα χρόνια λειτουργίας της και το δημογραφικό φύλλο του επιτηδευματία;

4. Κατά πόσο δηλώνουν οι συμμετέχοντες ότι το νέο τεκμαρτό σύστημα υπολογισμού του φόρου εισοδήματος για τις ατομικές επιχειρήσεις τους έχει ωθήσει σε βελτίωση της φορολογικής τους συμμόρφωσης; Διαφέρει η ένταση της άποψης τους ανάλογα με την νομική μορφή της οντότητας, τον κλάδο που δραστηριοποιείται, τα χρόνια λειτουργίας της και το δημογραφικό φύλλο του επιτηδευματία;

5. Πόσο δίκαιο θεωρούν οι συμμετέχοντες ότι είναι το νέο τεκμαρτό σύστημα υπολογισμού του φόρου εισοδήματος για τις ατομικές επιχειρήσεις; Διαφέρει η ένταση της άποψης τους ανάλογα με την νομική μορφή της οντότητας, τον κλάδο που δραστηριοποιείται, τα χρόνια λειτουργίας της και το δημογραφικό φύλλο του επιτηδευματία;

6. Κατά πόσο θεωρούν οι συμμετέχοντες ότι το νέο τεκμαρτό σύστημα υπολογισμού του φόρου εισοδήματος για τις ατομικές επιχειρήσεις πρέπει να εφαρμοστεί και στις εταιρίες; Διαφέρει η ένταση της άποψης τους ανάλογα με την νομική μορφή της οντότητας, τον κλάδο που δραστηριοποιείται, τα χρόνια λειτουργίας της και το δημογραφικό φύλλο του επιτηδευματία;

7. Πως συσχετίζονται οι αντιλήψεις των συμμετέχοντες σχετικά με την α) αποδοχή του νέου συστήματος, β) την κατάργηση του νέου συστήματος, γ) την δικαιοσύνη του νέου συστήματος, και τη δήλωση φορολογικής τους συμμόρφωσης;

8. Διαφέρουν οι απόψεις των ελεύθερων επαγγελματιών / ατομικών επιχειρήσεων με τους υπόλοιπους επιτηδευματίες σχετικά με το νέο τεκμαρτό σύστημα υπολογισμού του φόρου εισοδήματος για τις ατομικές επιχειρήσεις;

3.3 Μέθοδος

Ο πληθυσμός της έρευνας περιλαμβάνει όλες τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην ελληνική επικράτεια. Σύμφωνα με στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ, 2024), το 2022 ο αριθμός των ενεργών επιχειρήσεων στην Ελλάδα ανήλθε σε 917.441, με συνολική απασχόληση 3.408.054 ατόμων. Από αυτές, 693.076 ήταν ατομικές επιχειρήσεις, ενώ 564.941 δεν απασχολούσαν μισθωτούς υπαλλήλους. Η κατανομή των επιχειρήσεων ανά κλάδο δραστηριότητας φαίνεται στον παρακάτω Πίνακα

Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας	Αναλογία %
Παροχή υπηρεσιών	37,13%
Εστίαση	13,86%
Παραγωγή	16,39%
Εμπόριο	32,62%
Σύνολο	100%

Πίνακας 3.1 – Αναλογία επιχειρήσεων ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (Πηγή: “ΕΛΣΤΑΤ”, 2024)

Για την παρούσα μελέτη, δημιουργήθηκε ένας κατάλογος με στοιχεία και διευθύνσεις ηλεκτρονικού ταχυδρομείου από επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε όλες τις Περιφέρειες της Ελλάδας. Οι διευθύνσεις ηλεκτρονικού ταχυδρομείου που συλλέχθηκαν ήταν εκείνες που είχαν δηλωθεί επίσημα και αποκτήθηκαν μέσω ελεύθερης πρόσβασης στο διαδίκτυο, από τους ιστότοπους των αρμόδιων Εμπορικών, Βιοτεχνικών, Βιομηχανικών και Επαγγελματικών Επιμελητηρίων. Οι ηλεκτρονικές διευθύνσεις ανακτήθηκαν από τις βάσεις δεδομένων των Επιμελητηρίων, σύμφωνα με τις αναλογίες του πληθυσμού των πολύ μικρών επιχειρήσεων ανά κλάδο δραστηριότητας, και στη συνέχεια καταχωρήθηκαν σε μια ενιαία βάση δεδομένων. Ο κύριος στόχος κατά τη διαδικασία συλλογής δεδομένων ήταν να διασφαλιστεί η αναλογική εκπροσώπηση επιχειρήσεων από διάφορους κλάδους της οικονομίας, σύμφωνα με τις αναλογίες του πληθυσμού των πολύ μικρών επιχειρήσεων στην Ελλάδα.

Αφού ολοκληρώθηκε η συλλογή και καταγραφή των στοιχείων, πραγματοποιήθηκε επεξεργασία και καθαρισμός των δεδομένων για τη διόρθωση προφανών γραμματικών λαθών στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις. Παράλληλα, εκτελέστηκαν λογικοί έλεγχοι για να διασφαλιστεί ότι δεν υπήρχαν διπλές εγγραφές. Με βάση τις αναλογίες των κλάδων οικονομικής δραστηριότητας του πληθυσμού των πολύ μικρών επιχειρήσεων, συγκεντρώθηκε ένα αρχικό δείγμα περίπου 6.208 επιχειρήσεων για συμμετοχή στην έρευνα, το οποίο περιλάμβανε επιχειρήσεις από όλους τους τομείς της οικονομίας, όπως φαίνεται στον παρακάτω Πίνακα 3.2.

Κλάδος δραστηριότητας	Αναλογία Πληθυσμού %	Αριθμός προσκλήσεων για τη συμμετοχή στην έρευνα	Αναλογία Συμμετοχής %	Τελικό δείγμα	Τελική Αναλογία %
Παροχή υπηρεσιών	37,13%	2.302	37,08%	220	59,62%
Εστίαση	13,86%	981	15,80%	28	7,59%
Παραγωγή	16,39%	901	14,51%	37	10,03%
Εμπόριο	32,62%	2.025	32,62%	84	22,76%
Σύνολο	100,00%	6.208	100,00%	369	100,00%

Πίνακας 3.2 – Στοιχεία δείγματος

Για την αποστολή των ηλεκτρονικών προσκλήσεων σε μεγάλη κλίμακα, χρησιμοποιήθηκε η συνδρομητική υπηρεσία της εταιρείας EmailSYSTEM. Διοργανώθηκαν συνολικά τρεις καμπάνιες μαζικής αποστολής προσκλήσεων. Κάθε πρόσκληση περιλάμβανε ένα εισαγωγικό μήνυμα που τόνιζε την εμπιστευτικότητα των δεδομένων, τον εθελοντικό χαρακτήρα της συμμετοχής στην έρευνα και τη χρήση των στοιχείων για ακαδημαϊκούς και ερευνητικούς σκοπούς. Οι παραλήπτες είχαν τη δυνατότητα να διαγράψουν την πρόσκληση ή να συμμετάσχουν στην έρευνα μέσω υπολογιστή ή κινητού, κάνοντας κλικ στο αντίστοιχο banner που ενεργοποιούσε το ερωτηματολόγιο.

Για να είναι μια επιχείρηση επιλέξιμη στο τελικό δείγμα, έπρεπε να έχει την έδρα της εντός της ελληνικής επικράτειας και είναι εγγεγραμμένη στο αντίστοιχο Βιοτεχνικό – Βιομηχανικό – Εμπορικό - Επαγγελματικό Επιμελητήριο. Επίσης, θα έπρεπε να επιλέξει το σχετικό υπερσύνδεσμο στην πρόσκληση συμμετοχής και να αποδεχτεί τους όρους συμμετοχής.

Συνολικά, καταγράφηκαν 369 πλήρεις απαντήσεις από επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στους τομείς του εμπορίου, της εστίασης, της παροχής υπηρεσιών και της παραγωγής από όλη τη χώρα, όπως καταγράφεται στον Πίνακα 3.3. Οι απαντήσεις αυτές αποτελούν το δείγμα της παρούσας μελέτης, αντιπροσωπεύοντας ποσοστό 5,94% επί του συνόλου των αποσταλμένων προσκλήσεων. Αυτό το ποσοστό θεωρείται ικανοποιητικό, δεδομένου ότι η ανασκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας αποκαλύπτει ότι τα ποσοστά συμμετοχής είναι κατά κανόνα χαμηλότερα.

Πηγή Δεδομένων	Απαντήσεις	%
ΕΠΑΓ. ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΑΘΗΝΩΝ	39	10,59%
ΕΜΠ. ΚΑΙ ΒΙΟΜ. ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΑΘΗΝΩΝ	35	9,41%
ΒΙΟΤ. ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ	33	8,94%
ΕΜΠ. ΚΑΙ ΒΙΟΜ. ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ	36	9,71%
ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΘΕΣ/ΚΗΣ	27	7,45%
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΗΜΑΘΙΑΣ	12	3,24%
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	9	2,43%
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ	11	2,95%
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΛΑΡΙΣΑΣ	18	4,82%
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	9	2,46%
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	13	3,42%
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΕΥΒΟΙΑΣ	14	3,68%
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΑΧΑΪΑΣ	11	3,09%
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	14	3,80%
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΑΡΤΑΣ	10	2,81%
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΠΡΕΒΕΖΑΣ	9	2,47%
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΔΡΑΜΑΣ	10	2,84%
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΛΕΣΒΟΥ	8	2,21%
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΧΙΟΥ	7	1,96%
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	5	1,48%
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	14	3,87%
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΧΑΝΙΩΝ	14	3,74%
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	10	2,63%
ΣΥΝΟΛΟ / ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ	369	100,00%

Πίνακας 3.3 – Γεωγραφική κατανομή απαντήσεων έρευνας

Η μελέτη σχεδιάστηκε με στόχο τη μείωση των κινδύνων στιγματισμού που ενδέχεται να προκύψουν από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων σχετικά με τη φορολογική τους συμπεριφορά. Για να διασφαλιστεί η ανωνυμία των ερωτηθέντων, η συλλογή των απαντήσεων πραγματοποιήθηκε μέσω μιας πλήρως ανώνυμης διαδικτυακής έρευνας. Οι συμμετέχοντες ενημερώνονταν μέσω της πρόσκλησης συμμετοχής για το δικαίωμά τους να

συμμετάσχουν εθελοντικά, με μια συνοπτική παρουσίαση του θέματος της έρευνας να τους διαβεβαιώνει ότι τα δεδομένα θα παραμείνουν απολύτως εμπιστευτικά και θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για ακαδημαϊκούς και ερευνητικούς σκοπούς. Επιπλέον, ενθαρρύνονταν να δίνουν ειλικρινείς απαντήσεις, καθώς τους διασφαλιζονταν ότι δεν θα μπορούσαν να αναγνωριστούν με βάση τις απαντήσεις τους. Για να ελαχιστοποιηθεί η προκατάληψη στις απαντήσεις, οι συμμετέχοντες είχαν τη δυνατότητα να ολοκληρώσουν την έρευνα μόνο μία φορά. Σε περίπτωση που προσπαθούσαν να υποβάλουν ξανά τις απαντήσεις τους, εμφανιζόταν ένα μήνυμα που τους ενημέρωνε ότι είχαν ήδη καταχωρίσει τις απαντήσεις τους. Για τη διασφάλιση της ανωνυμίας, οι απαντήσεις της έρευνας ήταν απολύτως διαχωρισμένες από τις διευθύνσεις ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στις οποίες στάλθηκε το link.

Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η συνδρομητική υπηρεσία ZohuSurvey, ενώ για τη στατιστική επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων (περιγραφική και επαγωγική στατιστική) χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πακέτο SPSS.

3.4 Δείγμα και Ερευνητικό Εργαλείο

Το τελικό δείγμα απαρτίζεται από 369 επιχειρήσεις, που δραστηριοποιούνται στους κλάδους της παροχής υπηρεσιών (59%), του εμπορίου (23%), της εστίασης (8%) και της παραγωγής (10%), και απασχολούν κατά μέσο όρο 1-3 άτομα (39%). Η επικρατέστερη νομική μορφή των επιχειρήσεων που έλαβαν μέρος ήταν η ατομική επιχείρηση (67%), ακολουθούμενη από τις Προσωπικές Εταιρίες (20%) και τις Κεφαλαιουχικές Εταιρίες (13%). Το 7% αποτελούνταν από νεοσύστατες επιχειρήσεις (0-5 έτη λειτουργίας), το 22% από εταιρίες με 5 έως 15 έτη λειτουργίας, το 29% από επιχειρήσεις με 15 έως 25 έτη λειτουργίας και το 41% από επιχειρήσεις με περισσότερα από 25 έτη λειτουργίας. Οι άνδρες αντιπροσώπευαν το 67% των απαντήσεων και οι γυναίκες το 33%. Ο Πίνακας 3.4 παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων που συμμετείχαν.

Χαρακτηριστικά	Επιχειρήσεις (n=369)	
	N	F
Νομική Μορφή		
Ατομική Επιχείρηση	247	66,94%
Προσωπική Εταιρία	73	19,78%
Κεφαλαιουχική Εταιρία	49	13,28%
Κλάδος		
Εστίαση	28	7,59%
Εμπόριο	84	22,76%
Υπηρεσίες	220	59,62%
Παραγωγή	37	10,03%
Χρόνια Λειτουργίας		
0	27	7,32%
5-15	82	22,22%
15-25	108	29,27%
>25	152	41,19%
Φύλλο		
Αντρες	279	75,61%
Γυναίκες	90	24,39%

Σημείωση: N=Αριθμός, F= Συχνότητα

Πίνακας 3.4 - Χαρακτηριστικά δείγματος

Από την επισκόπηση των στοιχείων του Πίνακα 3.4 προκύπτει μια υπερεκπροσώπηση εταιριών από τον κλάδο της παροχής υπηρεσιών στο τελικό δείγμα (59,62%) σε σχέση με τα ποσοστά του πληθυσμού (37,08%). Αυτό σημαίνει ότι οι εταιρίες του κλάδου της παροχής υπηρεσιών έχουν μεγαλύτερη συμμετοχή στην έρευνα σε σύγκριση με άλλους κλάδους, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει τα αποτελέσματα και τις γενικεύσεις που μπορούν να εξαχθούν. Η ετερογένεια αυτή μπορεί να υποδεικνύει ότι οι συμμετέχοντες από τον κλάδο των υπηρεσιών είναι πιο πρόθυμοι να συμμετάσχουν σε ερευνητικές μελέτες ή ότι οι ερευνητές έχουν μεγαλύτερη πρόσβαση σε αυτούς τους συμμετέχοντες. Η παρατηρούμενη ελαφρά ετερογένεια, στη σύνθεση των χαρακτηριστικών των ομάδων, μπορεί επίσης να αποδοθεί στη φύση της έρευνας. Για να αντιμετωπίσουμε αυτά τα προβλήματα χρησιμοποιήσαμε μεθόδους στρωματοποιημένης δειγματοληψίας ώστε να διασφαλίσουμε ότι οι διάφορες υποομάδες του πληθυσμού εκπροσωπούνται επαρκώς, κάτι που μπορεί να ενισχύσει την εγκυρότητα των ευρημάτων. Ωστόσο, είναι σημαντικό να ληφθούν υπόψη οι πιθανές προκαταλήψεις που μπορεί να προκύψουν λόγω της υπερεκπροσώπησης του συγκεκριμένου κλάδου.

Το ερωτηματολόγιο αποτελούνταν από 10 ερωτήσεις. Η σύνδεση των 10 ερωτήσεων του ερωτηματολογίου με τις μεταβλητές, παρουσιάζεται αναλυτικά στον ακόλουθο Πίνακα 3.5

A/A	Variables	Μεταβλητές	Σύνδεση ερωτήσεων ερωτηματολογίου με μεταβλητές έρευνας
1	<i>Acceptance</i>	<i>Αποδοχή</i>	Ο νέος τεκμαρτός τρόπος υπολογισμού του φόρου εισοδήματος είναι αποδεκτός από εμένα.
2	<i>Tax _Amount</i>	<i>Φόρος</i>	Ο νέος τεκμαρτός τρόπος υπολογισμού του φόρου εισοδήματος καταλήγει στην επιβολή πολύ υψηλού φόρου.
3	<i>Abolishment</i>	<i>Κατάργηση</i>	Ο νέος τεκμαρτός τρόπος υπολογισμού του φόρου εισοδήματος πρέπει να καταργηθεί.
4	<i>Tax _Compliance</i>	<i>Φορολογική Συμμόρφωση</i>	Ο νέος τεκμαρτός τρόπος υπολογισμού του φόρου εισοδήματος με έχει ωθήσει να δηλώνω μεγαλύτερο εισόδημα σε σχέση με αυτό που δηλώνω έως τώρα.
5	<i>Fairness</i>	<i>Δικαιοσύνη</i>	Θεωρώ ότι το νέο σύστημα υπολογισμού του φόρου εισοδήματος είναι δικαιότερο σε σχέση με το προηγούμενο
6	<i>Equality</i>	<i>Ισότητα</i>	Ο νέος τρόπος υπολογισμού του φόρου εισοδήματος να εφαρμοστεί και στις εταιρίες και όχι μόνο στους ελεύθερους επαγγελματίες.
7	<i>Legal Form</i>	<i>Νομική Μορφή</i>	Ποια είναι η νομική μορφή της επιχείρησής σας;
8	<i>Sector</i>	<i>Κλάδος</i>	Σε ποιο κλάδο δραστηριοποιείστε;
9	<i>Maturity</i>	<i>Χρόνια Λειτουργίας</i>	Πόσα χρόνια δραστηριοποιείστε επιχειρηματικά;
10	<i>Gender</i>	<i>Φύλλο</i>	Είστε άντρας ή γυναίκα;

Πίνακας 3.5 - Μεταβλητές έρευνας

Η ερώτηση 1 διερευνά κατά πόσο είναι αποδεκτό το νέο σύστημα τεκμαρτής φορολόγησης του εισοδήματος από επιχειρηματική δραστηριότητα. Η ερώτηση 2 εξετάζει κατά πόσο το νέο σύστημα καταλήγει στην επιβολή υψηλών φόρων, ενώ στην ερώτηση 3 οι συμμετέχοντες καλούνται να απαντήσουν στο εάν πρέπει να καταργηθεί το νέο σύστημα. Η ερώτηση 4 εστιάζει στο εάν το νέο σύστημα βελτίωσε τη φορολογική συμμόρφωσή των συμμετεχόντων και η ερώτηση 5 διερευνά τις απόψεις για το πόσο δίκαιο είναι το νέο φορολογικό σύστημα. Η ερώτηση 6 εξετάζει κατά πόσο ο νέος τρόπος υπολογισμού του φόρου εισοδήματος πρέπει εφαρμοστεί και στις εταιρίες, ενώ οι ερωτήσεις 7 έως και 10 καταγράφουν τα χαρακτηριστικά τόσο των συμμετεχόντων όσο και των επιχειρήσεών τους.

Το ερωτηματολόγιο απαιτούσε δύο λεπτά για να συμπληρωθεί και σχεδιάστηκε με σκοπό να μειώσει τις προκαταλήψεις που προκύπτουν από την κοινωνική επιθυμία και τη μη ανταπόκριση, οι οποίες σχετίζονται με τη διερεύνηση της φορολογικής συμπεριφοράς (Weigel et al., 1987). Συγκεκριμένα, οι ερωτήσεις επικεντρώθηκαν στις απόψεις των συμμετεχόντων γενικά για το νέο φορολογικό σύστημα, αποφεύγοντας την άμεση αναφορά στα υποκείμενα κίνητρα της φορολογικής συμμόρφωσης ή στην πραγματική φορολογική συμπεριφορά. Αυτή η προσέγγιση μειώνει τον κίνδυνο στοχοποίησης των συμμετεχόντων που σχετίζεται με τις απαντήσεις τους σε ευαίσθητα ζητήματα φορολογίας (Groves & Couper, 1998) και περιορίζει επίσης την πιθανότητα μη ανταπόκρισης, καθώς και την τάση των ερωτηθέντων να παρουσιάζουν τη συμπεριφορά τους ως κοινωνικά αποδεκτή (Onu, 2016). Επιπλέον, χρησιμοποιήθηκαν ποσοτικές κλίμακες 9 βαθμών για να αποφευχθούν προβλήματα κόπωσης των συμμετεχόντων, με στόχο τη διευκόλυνση της διαδικασίας συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου. Ένα υπόδειγμα του ερωτηματολογίου βρίσκεται στο Παράρτημα.

Οι ερωτήσεις που περιλαμβάνονταν στο ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκαν προσεκτικά ώστε να καλύπτουν μια ευρεία γκάμα θεμάτων, όπως η αντίληψη της φορολογικής δικαιοσύνης, οι προσδοκίες σχετικά με τις υπηρεσίες που παρέχονται από το κράτος και η προθυμία των συμμετεχόντων να συμμορφωθούν με τις φορολογικές υποχρεώσεις τους. Κάθε ερώτηση διατυπώθηκε με τρόπο που να επιτρέπει στους συμμετέχοντες να εκφράσουν τις απόψεις τους χωρίς να αισθάνονται πίεση ή φόβο για την κριτική των απαντήσεών τους. Η ανάλυση των δεδομένων που προήλθαν από το ερωτηματολόγιο στόχευσε στην αναγνώριση των κυριότερων παραγόντων που επηρεάζουν τη φορολογική συμπεριφορά και την αποδοχή του νέου συστήματος.

3.5 Μεθοδολογίες Μελέτης Φορολογικής Συμπεριφοράς

Η μελέτη της φορολογικής συμπεριφοράς είναι κρίσιμη για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι πολίτες αλληλεπιδρούν με το φορολογικό σύστημα. Διαφορετικές ερευνητικές μεθοδολογίες προσφέρουν διαφορετικές προσεγγίσεις και αποτελέσματα. Ακολουθεί μια ανάλυση των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων των κυριότερων ερευνητικών μεθοδολογιών που χρησιμοποιούνται στη βιβλιογραφία (Alm, 2012; Citro, 2014; Kirchler et al., 2008; Muehlbacher et al., 2012; Slemrod, 2007):

Ποσοτικές Μεθοδολογίες (Surveys)

Τα πλεονεκτήματα αυτών των εργαλείων είναι τα ακόλουθα:

- **Ευρεία Συλλογή Δεδομένων:** Οι ποσοτικές έρευνες μπορούν να συλλέγουν δεδομένα από μεγάλο αριθμό συμμετεχόντων, προσφέροντας τη δυνατότητα γενίκευσης των ευρημάτων σε μεγαλύτερους πληθυσμούς. Αυτή η προσέγγιση είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για την ανάλυση της φορολογικής συμπεριφοράς, καθώς μπορεί να αποκαλύψει τάσεις και μοτίβα.
- **Στατιστική Ανάλυση:** Η δυνατότητα ανάλυσης των δεδομένων μέσω στατιστικών εργαλείων, όπως η πολλαπλή γραμμική παλινδρόμηση ή οι αναλύσεις παραγόντων, επιτρέπει στους ερευνητές να εξάγουν συμπεράσματα και να εντοπίζουν σχέσεις μεταξύ μεταβλητών. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την ανάλυση της σχέσης μεταξύ φορολογικών κινήτρων και της συμμόρφωσης των φορολογουμένων.
- **Δημιουργία Δεικτών:** Οι έρευνες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη δημιουργία δεικτών που μετρούν τη φορολογική συμμόρφωση ή την αντίληψη των φορολογικών πολιτικών, διευκολύνοντας τη σύγκριση σε διάφορες χρονικές στιγμές ή μεταξύ διαφόρων περιοχών.

Τα μειονεκτήματα παρουσιάζονται ακολούθως:

- **Περιορισμένες Ερωτήσεις:** Οι κλειστές ερωτήσεις μπορεί να μην αποτυπώνουν πλήρως τις απόψεις και τις αντιλήψεις των συμμετεχόντων σχετικά με τη φορολογική συμπεριφορά. Αυτό μπορεί να περιορίσει την κατανόηση των πολυδιάστατων παραγόντων που επηρεάζουν τη φορολογική συμμόρφωση.
- **Κίνδυνος Προκαταλήψεων:** Οι συμμετέχοντες μπορεί να απαντούν με έναν τρόπο που θεωρούν κοινωνικά αποδεκτό, επηρεάζοντας την ακρίβεια των δεδομένων. Αυτό μπορεί να είναι ιδιαίτερα σχετικό για ευαίσθητα θέματα, όπως η φοροδιαφυγή.

Ποιοτικές Μεθοδολογίες (Interviews, Focus Groups)

Τα πλεονεκτήματα είναι τα εξής:

- **Βαθύτερη Κατανόηση:** Οι ποιοτικές μέθοδοι, όπως οι συνεντεύξεις και οι ομάδες εστίασης, επιτρέπουν την εξερεύνηση των κινήτρων πίσω από τη φορολογική συμπεριφορά.

Οι συμμετέχοντες μπορούν να εκφράσουν τις προσωπικές τους απόψεις και τις εμπειρίες τους, προσφέροντας πλούσιες πληροφορίες για τις συναισθηματικές και κοινωνικές πτυχές της φορολογίας.

- **Ευελιξία:** Οι ερευνητές μπορούν να προσαρμόσουν τις ερωτήσεις κατά τη διάρκεια της συνέντευξης ή της ομάδας εστίασης, επιτρέποντας την εξερεύνηση νέων θεμάτων που προκύπτουν. Αυτή η προσέγγιση μπορεί να οδηγήσει σε απρόβλεπτες αλλά πολύτιμες πληροφορίες.
- **Κατανόηση του Πλαισίου:** Οι ποιοτικές έρευνες μπορούν να ενσωματώσουν κοινωνικές, πολιτισμικές και οικονομικές παραμέτρους που επηρεάζουν τη φορολογική συμπεριφορά, προσφέροντας μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα των παραγόντων που την επηρεάζουν.

Τα μειονεκτήματα έχουν ως εξής:

- **Υψηλό Κόστος και Χρόνος:** Η διεξαγωγή ποιοτικών ερευνών απαιτεί περισσότερους πόρους και χρόνο για τη συλλογή και την ανάλυση δεδομένων. Η διεξαγωγή συνεντεύξεων ή ομάδων εστίασης μπορεί να είναι χρονοβόρα και απαιτητική.
- **Υποκειμενικότητα:** Τα ευρήματα της ποιοτικής έρευνας μπορεί να επηρεάζονται από τις προκαταλήψεις του ερευνητή. Οι ερμηνείες των δεδομένων μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με την οπτική του ερευνητή, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει την αξιοπιστία των ευρημάτων (Silverman, 2016).

Επιτόπιες Μελέτες (Field Studies)

Τα βασικά πλεονεκτήματα αφορούν στην:

- **Πραγματική Συγκέντρωση Δεδομένων:** Η παρατήρηση των φορολογικών συμπεριφορών σε φυσικά περιβάλλοντα παρέχει πολύτιμες πληροφορίες για την αλληλεπίδραση των φορολογουμένων με το φορολογικό σύστημα. Οι ερευνητές μπορούν να καταγράψουν πραγματικές συμπεριφορές και να αναλύσουν πώς οι κοινωνικές συνθήκες επηρεάζουν τη φορολογική συμμόρφωση.
- **Κατανόηση του Πλαισίου:** Οι επιτόπιες μελέτες προσφέρουν την ευκαιρία να κατανοηθεί το κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο που επηρεάζει τη φορολογική

συμπεριφορά. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την παρατήρηση των σχέσεων μεταξύ φορολογουμένων και φορολογικών αρχών ή την ανάλυση του ρόλου των κοινωνικών δικτύων.

Τα μειονεκτήματα από την άλλη είναι τα ακόλουθα:

- Μειωμένη Γενίκευση: Τα ευρήματα από επιτόπιες μελέτες μπορεί να είναι δύσκολο να γενικευτούν σε άλλες κοινωνικές ή πολιτισμικές ρυθμίσεις. Η μοναδικότητα των συνθηκών μπορεί να περιορίσει την εφαρμογή των ευρημάτων σε ευρύτερους πληθυσμούς.
- Δυσκολία Στην Ανάλυση: Η ανάλυση των δεδομένων από επιτόπιες μελέτες μπορεί να είναι περίπλοκη και απαιτεί ειδικές δεξιότητες. Η ερμηνεία των παρατηρήσεων και η αποτύπωση των ευρημάτων σε μια συστηματική μορφή μπορεί να είναι προκλητική.

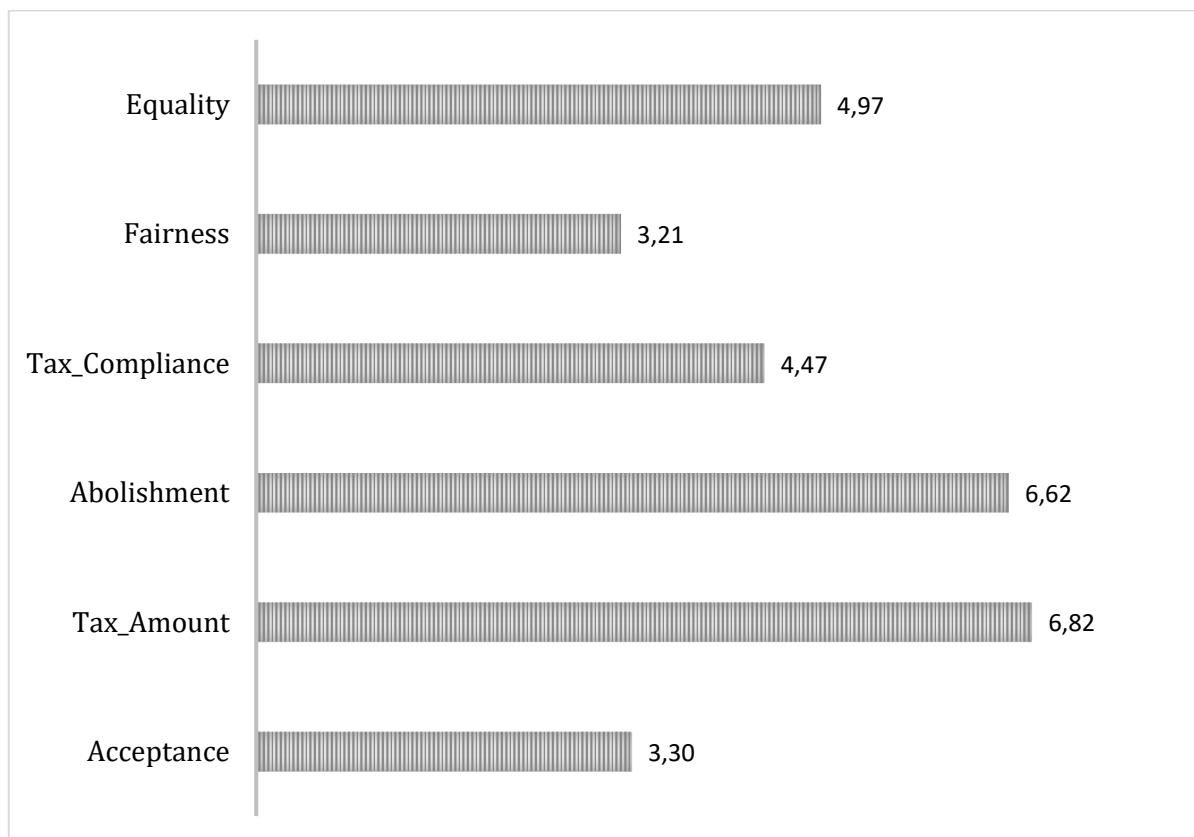
Η επιλογή της κατάλληλης ερευνητικής μεθοδολογίας για τη μελέτη της φορολογικής συμπεριφοράς εξαρτάται από τους στόχους της έρευνας, το είδος των ερωτήσεων που τίθενται και τις διαθέσιμες πηγές (Alm & Malézieux, 2021; Santoro, 2021; Slemrod, 2007). Καθώς οι διαφορετικές μέθοδοι προσφέρουν ποικιλία πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων, η χρήση ενός συνδυασμού ποσοτικών και ποιοτικών προσεγγίσεων μπορεί να προσφέρει μια πιο ολοκληρωμένη κατανόηση της φορολογικής συμπεριφοράς.

4. Αποτελέσματα

4.1 Περιγραφικά Στοιχεία

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα περιγραφικά στατιστικά στοιχεία των υπό εξέταση μεταβλητών, αναλύονται οι μεταξύ τους συσχετίσεις και διερευνάται κατά πως διαφέρουν οι απόψεις των συμμετεχόντων ανάλογα με διάφορα επιχειρηματικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά.

Όπως απεικονίζει ο Πίνακας 4.1, οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι το νέο σύστημα πρέπει να καταργηθεί ($M = 6,62$), καθώς επιβάλλει ιδιαίτερα υψηλούς φόρους ($M = 6,82$) και δεν θεωρείται δίκαιο ($M = 3,21$). Η αποδοχή του νέου τεκμαρτού συστήματος εμφανίζει πολύ χαμηλά ποσοστά ($M = 3,30$) ανάμεσα στους συμμετέχοντες. Είναι αξιοσημείωτο ότι οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι δεν έχει βελτιωθεί η φορολογική τους συμμόρφωση ($M = 4,47$), ενώ τηρούν μια ουδέτερη στάση / επιφύλαξη στο κατά πόσο θα πρέπει να εφαρμοστεί το εν λόγω σύστημα και στις εταιρίες ($M = 4,97$). Η ένταση των αντιλήψεων των συμμετεχόντων απεικονίζεται γραφικά στο Σχήμα 4.1.

Σχήμα 4.1 - Αντιλήψεις συμμετεχόντων έρευνας

Η Αποδοχή (Acceptance) παρουσιάζει: (i) μια σημαντική και ισχυρή θετική συσχέτιση ($r=0.76$, $p<.01$) με την εκλαμβανόμενη Δικαιοσύνη (Fairness) του νέου φορολογικού συστήματος, και (ii) μια ισχυρή αρνητική συσχέτιση ($r=0.62$, $p<.01$) με την Κατάργηση (Abolishment) του νέου συστήματος. Επίσης, παρατηρείται μία σημαντική θετική συσχέτιση ανάμεσα στην Κατάργηση του συστήματος και την Επιβολή υψηλών φόρων ($r=0.55$, $p<.01$). Δηλαδή, οι απόψεις ότι το νέο τεκμαρτό σύστημα επιβάλλει υψηλούς φόρους ευθυγραμμίζονται με τις αντιλήψεις που υποστηρίζουν την κατάργησή του. Η ισότητα (Equality) που αναφέρεται στην επέκταση εφαρμογής του συστήματος και στις εταιρίες (πέραν των ατομικών επιχειρήσεων) φαίνεται να παρουσιάζει μια σχετικά αδύναμη θετική συσχέτιση ($r=0.25$, $p<.01$) με την εκλαμβανόμενη Δικαιοσύνη.

Το Σχήμα 4.1 απεικονίζει τις πιο αξιοσημείωτες συσχετίσεις μεταξύ των απόψεων περί α) της Αποδοχής του νέου συστήματος, β) της Επιβολής υψηλών φόρων λόγω του νέου συστήματος, γ) της Κατάργησης του νέου συστήματος, δ) της Φορολογικής Συμμόρφωσης των συμμετεχόντων, ε) της εκλαμβανόμενης Δικαιοσύνης του νέου συστήματος και στ) της Ισότητας.

		M	SD	1	2	3	4	5
1	Acceptance	3,30	2,64					
2	Tax_Amount	6,82	2,63	-,412**				
3	Abolishment	6,62	2,78	-,618**	,554**			
4	Tax_Compliance	4,47	3,08	-,104*	,127*	0,05		
5	Fairness	3,21	2,62	,762**	-,438**	-,620**	0,00	
6	Equality	4,97	3,40	,146**	0,02	-0,03	,110*	,252**

Σημειώσεις: Οι απαντητικές κλίμακες κυμαίνονται από το 1 έως το 9. Οι συσχετίσεις είναι συσχετίσεις Pearson. *, ** υποδηλώνουν σημαντικότητα για επίπεδα 5% και 1%, αντίστοιχα. M=μέσος όρος και SD=τυπική απόκλιση.

Πίνακας 4.1 - Μέσοι όροι, τυπικές αποκλίσεις, συσχετίσεις ερευνητικών μεταβλητών (n=369)

4.2 Διαφορές στις Αντιλήψεις ανάμεσα σε Άντρες και Γυναίκες

Για να εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο διαφέρουν οι αντιλήψεις μεταξύ αντρών και γυναικών για το νέο φορολογικό σύστημα τεκμαρτού προσδιορισμού του φόρου, έχουμε

διενεργήσει έλεγχο υποθέσεων (independent samples T-test) χρησιμοποιώντας το φύλλο (άνδρας έναντι γυναίκας) ως την ανεξάρτητη μεταβλητή και ως εξαρτώμενες μεταβλητές, την Αποδοχή, την Επιβολή υψηλών φόρων, την Κατάργηση, την Φορολογική Συμμόρφωση, την Δικαιοσύνη και την Ισότητα. Επεξήγηση των εξαρτημένων μεταβλητών παρουσιάζεται στον Πίνακα 4.2.

Το independent samples t-test που χρησιμοποιήσαμε είναι παραμετρικό τεστ. Χρησιμοποιείται για τη σύγκριση των μέσων τιμών δύο ανεξάρτητων ομάδων και βασίζεται σε ορισμένες προϋποθέσεις. Οι βασικές προϋποθέσεις για το independent samples t-test είναι οι ακόλουθες:

1. Η Ανεξαρτησία των παρατηρήσεων: Οι παρατηρήσεις σε κάθε ομάδα πρέπει να είναι ανεξάρτητες η μία από την άλλη. Δηλαδή, η μέτρηση μιας παρατήρησης δεν πρέπει να επηρεάζει την άλλη.
2. Κανονική κατανομή: Οι τιμές της μεταβλητής σε κάθε ομάδα θα πρέπει να ακολουθούν κανονική κατανομή. Αυτό είναι πιο σημαντικό όταν τα δείγματα είναι μικρά (π.χ. λιγότερο από 30) .
3. Ομοιογένεια διασποράς: Οι διασπορές των δύο ομάδων θα πρέπει να είναι περίπου ίσες. Αυτό μπορεί να ελεγχθεί με το τεστ Levene ή άλλες μεθόδους.
4. Συνεχής μεταβλητή: Η μεταβλητή που συγκρίνεται πρέπει να είναι συνεχής (όπως ύψος, βάρος, βαθμοί κ.λπ.).

Πραγματοποιήθηκε έλεγχος κανονικότητας (normality tests) για τις εξεταζόμενες μεταβλητές χρησιμοποιώντας το τεστ Kolmogorov-Smirnov. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι συγκεκριμένες μεταβλητές αποκλίνουν από την κανονική κατανομή, με $p\text{-value} < 0,05$. Αν και η προϋπόθεση της κανονικότητας δεν ισχύει για τις εξεταζόμενες μεταβλητές, πραγματοποιήσαμε τόσο παραμετρικούς ελέγχους (Independent samples T test) όσο και μη παραμετρικούς (Independent samples Kruskal Wallis test). Άλλωστε, σύμφωνα με το Κεντρικό Οριακό Θεώρημα, το άθροισμα και η μέση τιμή ενός μεγάλου αριθμού ανεξάρτητων παρατηρήσεων (όπως είναι το δείγμα της παρούσας μελέτης με $N=369$) τείνουν να ακολουθούν κανονική κατανομή, ανεξάρτητα από την κατανομή των ατομικών παρατηρήσεων. Τόσο τα παραμετρικά όσο και τα μη τεστ απέφεραν παραπλήσια αποτελέσματα.

Η ανάλυση με το Independent Samples T test μας επιτρέπει να διαπιστώσουμε εάν η μέση τιμή μιας κλίμακας έρευνας διαφέρει μεταξύ των δύο (2) ομάδων (άντρες και γυναίκες). Τα

αποτελέσματα των ελέγχων υποδεικνύουν ότι οι διαφορές των τιμών των μέσων όρων των εξαρτημένων μεταβλητών μεταξύ των αντρών και γυναικών δεν είναι στατιστικά σημαντικές.

Μεταβλητές	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means		Mean Difference	Std. Error Difference
	F	Sig.	t	Significance Two-Sided p		
Acceptance	0,15	0,70	0,11	0,916	0,03	0,32
Tax_Amount	4,87	0,03	1,39	0,165	0,44	0,32
Abolishment	3,60	0,06	-0,36	0,723	-0,12	0,34
Tax_Compliance	1,51	0,22	2,07	0,039*	0,77	0,37
Fairness	1,54	0,21	1,05	0,293	0,33	0,32
Equality	0,01	0,92	-2,18	0,030*	-0,90	0,41

. *, **,*** υποδηλώνουν σημαντικότητα στα επίπεδα 5%, 1% and 0,1%, αντίστοιχα.

Πίνακας 4.2 – Διαφορές αντιλήψεων ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες

Συγκεκριμένα, όπως απεικονίζεται στον Πίνακα 4.3, για επίπεδο σημαντικότητας 1 % δεν υφίσταται στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στις απόψεις των αντρών και των γυναικών σχετικά με την Αποδοχή, την Επιβολή υψηλών φόρων, την Κατάργηση, την Φορολογική Συμμόρφωση, την Δικαιοσύνη και την Ισότητα.

Μεταβλητές	Φύλλο	N	Μέσος Όρος	Τυπική Απόκλιση
Acceptance	Άντρες	279	3,31	2,66
	Γυναίκες	90	3,28	2,62
Tax_Amount	Άντρες	279	6,93	2,56
	Γυναίκες	90	6,49	2,83
Abolishment	Άντρες	279	6,59	2,85
	Γυναίκες	90	6,71	2,56
Tax_Compliance	Άντρες	279	4,66	3,11
	Γυναίκες	90	3,89	2,94
Fairness	Άντρες	279	3,29	2,66
	Γυναίκες	90	2,96	2,50
Equality	Άντρες	279	4,75	3,38
	Γυναίκες	90	5,64	3,38

Πίνακας 4.3 – Μέσες τιμές αντιλήψεων ανδρών και γυναικών

4.3 Διαφορές στις Αντιλήψεις ανάμεσα σε Ελεύθερους Επαγγελματίες και μη

Για να εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο διαφέρουν οι αντιλήψεις μεταξύ ελεύθερων επαγγελματιών / ατομικών επιχειρήσεων και όλων των υπόλοιπων (ΟΕ, ΕΕ, ΙΚΕ, ΑΕ, κτλ) για το νέο φορολογικό σύστημα τεκμαρτού προσδιορισμού του φόρου, έχουμε διεξάγει έλεγχο υποθέσεων (independent samples T-test) χρησιμοποιώντας το κριτήριο Freelancer (ελεύθερος επαγγελματίας έναντι όλων των υπολοίπων) ως την ανεξάρτητη μεταβλητή και ως εξαρτώμενες μεταβλητές, την Αποδοχή, την Επιβολή υψηλών φόρων, την Κατάργηση, την Φορολογική Συμμόρφωση, την Δικαιοσύνη και την Ισότητα.

Τα αποτελέσματα, όπως απεικονίζονται στον ακόλουθο Πίνακα 4.4, υποδεικνύουν ότι οι ελεύθεροι επαγγελματίες παρουσιάζουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις αντιλήψεις τους σε σχέση με όλες τις υπόλοιπες επαγγελματικές ομάδες (εταιρίες, κτλ.) σε ότι αφορά:

- Την αποδοχή του νέου φορολογικού συστήματος ($M = 2,81$ έναντι $4,31$)
- Την επιβολή υψηλών φόρων απόρροια του νέου φορολογικού συστήματος ($M = 7,19$ έναντι $6,07$)
- Την κατάργηση νέου φορολογικού συστήματος ($M = 7,06$ έναντι $5,73$)
- Την εκλαμβανόμενη δικαιοσύνη από την εφαρμογή του νέου φορολογικού συστήματος ($M = 2,86$ έναντι $3,91$)
- Την οριζόντια εφαρμογή του νέου φορολογικού συστήματος σε όλους ($M = 5,44$ έναντι $4,02$).

Αντιθέτως, δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στην φορολογική συμμόρφωση που αναφέρουν σε σχέση με τους υπόλοιπους. Ο Πίνακας 4.5 παρουσιάζει τους μέσους όρους και τις τυπικές αποκλίσεις των αντιλήψεων των συμμετεχόντων.

Μεταβλητές	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means		Mean Difference	Std. Error Difference
	F	Sig.	t	Significance Two-Sided p		
Acceptance	1,08	0,30	-5,34	<0,001***	-1,51	0,28
Tax_Amount	2,03	0,16	3,92	<0,001***	1,12	0,29
Abolishment	0,59	0,44	4,44	<0,001***	1,33	0,30
Tax_Compliance	4,76	0,03	-0,20	0,844	-0,07	0,34
Fairness	0,67	0,41	-3,67	<0,001***	-1,05	0,29
Equality	6,56	0,01	3,97	<0,001***	1,42	0,36

. *, **, *** υποδηλώνουν σημαντικότητα στα επίπεδα 5%, 1% and 0,1%, αντίστοιχα.

Πίνακας 4.4 – Διαφορές αντιλήψεων ανάμεσα σε ελεύθερους επαγγελματίες και μη

Μεταβλητές	Freelancer	N	Μέσος Όρος	Τυπική Απόκλιση
Acceptance***	Ατομική Επιχείρηση	247	2,81	2,53
	Μη Ατομική Επιχείρηση	122	4,31	2,59
Tax_Amount***	Ατομική Επιχείρηση	247	7,19	2,54
	Μη Ατομική Επιχείρηση	122	6,07	2,67
Abolishment***	Ατομική Επιχείρηση	247	7,06	2,68
	Μη Ατομική Επιχείρηση	122	5,73	2,76
Tax_Compliance	Ατομική Επιχείρηση	247	4,45	3,16
	Μη Ατομική Επιχείρηση	122	4,52	2,92
Fairness***	Ατομική Επιχείρηση	247	2,86	2,55
	Μη Ατομική Επιχείρηση	122	3,91	2,63
Equality***	Ατομική Επιχείρηση	247	5,44	3,43
	Μη Ατομική Επιχείρηση	122	4,02	3,13

. *, **, *** υποδηλώνουν τις μεταβλητές των ομάδων με στατιστικά σημαντικές διαφορές στις μέσες τιμές.

Πίνακας 4.5 – Μέσες τιμές Αντιλήψεων Ελεύθερων Επαγγελματιών και μη

Διαφορές στις Αντιλήψεις ανάμεσα σε Νέες και Παλιές Επιχειρήσεις

Για να εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο διαφέρουν οι αντιλήψεις μεταξύ νέων και παλιών επιχειρήσεων για το νέο φορολογικό σύστημα τεκμαρτού προσδιορισμού του φόρου, έχουμε διεξάγει έλεγχο υποθέσεων (independent samples T-test) χρησιμοποιώντας το κριτήριο Maturity (παλιές επιχειρήσεις θεωρούμε αυτές με περισσότερα από 15 έτη λειτουργίας

έναντι των νέων με έως 15 έτη λειτουργίας) ως την ανεξάρτητη μεταβλητή και ως εξαρτώμενες μεταβλητές, την Αποδοχή, την Επιβολή υψηλών φόρων, την Κατάργηση, την Φορολογική Συμμόρφωση, την Δικαιοσύνη και την Ισότητα.

Τα αποτελέσματα του ακόλουθου Πίνακα 4.6 υποδεικνύουν ότι οι νέες επιχειρήσεις εκδηλώνουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις αντιλήψεις τους σε σχέση με τις παλιές σε ότι αφορά:

- Την επιβολή υψηλών φόρων απόρροια του νέου φορολογικού συστήματος (M = 7,48 έναντι 6,55)
- Την κατάργηση νέου φορολογικού συστήματος (M = 7,20 έναντι 6,38)
- Την οριζόντια εφαρμογή του νέου φορολογικού συστήματος σε όλους (M = 5,74 έναντι 4,64).

Αντιθέτως, δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις αντιλήψεις τους σε σχέση με τις παλιές σε ότι αφορά:

- Την αποδοχή του νέου φορολογικού συστήματος (M = 3,00 έναντι 3,43)
- στην φορολογική συμμόρφωση που αναφέρουν σε σχέση με τους υπόλοιπους (M = 3,42 έναντι 3,49)
- Την εκλαμβανόμενη δικαιοσύνη από την εφαρμογή του νέου φορολογικού συστήματος (M = 3,01 έναντι 3,29)

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means			
	F	Sig.	t	Significance Two-Sided p	Mean Difference	Std. Error Difference
Acceptance	4,51	0,03	-1,43	0,154	0,15	-0,43
Tax_Amount	43,46	<0,01	3,68	<0,001***	0,00	0,93
Abolishment	12,49	<0,01	2,83	0,005**	0,01	0,82
Tax_Compliance	2,37	0,12	-0,20	0,842	0,84	-0,07
Fairness	12,62	<0,01	-1,02	0,309	0,31	-0,28
Equality	4,96	0,03	2,87	0,004**	0,00	1,10

. *, **, *** υποδηλώνουν σημαντικότητα στα επίπεδα 5%, 1% and 0,1%, αντίστοιχα.

Πίνακας 4.6 – Διαφορές αντιλήψεων ανάμεσα σε παλιές και νέες επιχειρήσεις

Ο Πίνακας 4.7 καταγράφει τους μέσους όρους και τις τυπικές αποκλίσεις των αντιλήψεων των συμμετεχόντων.

Μεταβλητές	Χρόνια Λειτουργίας	N	Μέσος Όρος	Τυπική Απόκλιση
Acceptance	0-15	109	3,00	2,46
	>15	260	3,43	2,71
Tax_Amount***	0-15	109	7,48	1,88
	>15	260	6,55	2,85
Abolishment**	0-15	109	7,20	2,40
	>15	260	6,38	2,89
Tax_Compliance	0-15	109	4,42	2,92
	>15	260	4,49	3,15
Fairness	0-15	109	3,01	2,29
	>15	260	3,29	2,75
Equality**	0-15	109	5,74	3,15
	>15	260	4,64	3,45

. *, **, *** υποδηλώνουν τις μεταβλητές των ομάδων με στατιστικά σημαντικές διαφορές στις μέσες τιμές.

Πίνακας 4.7 – Μέσες τιμές αντιλήψεων παλιών και νέων επιχειρήσεων

4.4 Διαφορές στις Αντιλήψεις ανάμεσα σε Επιχειρήσεις διαφορετικών Κλάδων

Για να εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο διαφέρουν οι αντιλήψεις μεταξύ επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε διαφορετικούς κλάδους της Οικονομίας για το νέο φορολογικό σύστημα τεκμαρτού προσδιορισμού του φόρου, έχουμε διεξάγει έλεγχο υποθέσεων (Independent Samples Kruskal Wallis test) χρησιμοποιώντας τον Κλάδο δραστηριότητας (Εμπόριο, Εστίαση, Παροχή Υπηρεσιών και Παραγωγή) ως την ανεξάρτητη μεταβλητή και ως εξαρτώμενες μεταβλητές, την Αποδοχή, την Επιβολή υψηλών φόρων, την Κατάργηση, την Φορολογική Συμμόρφωση, την Δικαιοσύνη και την Ισότητα.

Το Independent Samples Kruskal-Wallis test χρησιμοποιείται όταν θέλουμε να συγκρίνουμε τις μέσες τιμές τριών ή περισσότερων ανεξάρτητων ομάδων σε δεδομένα που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις κανονικότητας ή ομοιογένειας διασποράς. Όταν οι προϋποθέσεις κανονικότητας δεν πληρούνται, το Kruskal-Wallis test προσφέρει μια αξιόπιστη εναλλακτική λύση στα παραμετρικά τεστ, όπως η ANOVA.

Ο ακόλουθος συνοπτικός Πίνακας 4.8, παρουσιάζει τις στατιστικά σημαντικές διαφορές που παρουσιάζουν οι επιχειρήσεις διαφορετικών κλάδων στις απόψεις τους σχετικά με το νέο φορολογικό τεκμαρτό σύστημα και χρήζουν περαιτέρω διερεύνησης.

	Μηδενική Υπόθεση (H ₀)	Sig.a
1	Η κατανομή της Acceptance είναι η ίδια σε όλες τις κατηγορίες του Κλάδου.	0,125
2	Η κατανομή της Tax_Amount είναι η ίδια σε όλες τις κατηγορίες του Κλάδου.	<,001***
3	Η κατανομή της Abolishment είναι η ίδια σε όλες τις κατηγορίες του Κλάδου.	0,006***
4	Η κατανομή της Tax_Compliance είναι η ίδια σε όλες τις κατηγορίες του Κλάδου.	0,007***
5	Η κατανομή της Fairness είναι η ίδια σε όλες τις κατηγορίες του Κλάδου.	0,226
6	Η κατανομή της Equality είναι η ίδια σε όλες τις κατηγορίες του Κλάδου.	0,726

Σημείωση: Για επίπεδο σημαντικότητας 5%. Οι τιμές έχουν βρεθεί με την εφαρμογή του – Independent-Samples Kruskal-Wallis Test (Sig.a).

Πίνακας 4.8 – Independent-Samples Kruskal-Wallis Test – Διαφορές ανά κλάδο

Στη συνέχεια, διερευνώνται οι στατιστικά σημαντικές διαφορές στις αντιλήψεις περί α) επιβολής υψηλών φόρων, β) κατάργησης του νέου συστήματος και γ) φορολογικής συμμόρφωσης των συμμετεχόντων, όπως αυτές προέκυψαν από το Independent-Samples Kruskal-Wallis Test.

A) Επιβολή Φόρων (Tax_Amount):

Για να διερευνήσουμε τις στατιστικά σημαντικές διαφορές σε ζευγαρωτές συγκρίσεις επιχειρήσεων διαφορετικών κλάδων χρησιμοποιούμε το Bonferroni test. Το Bonferroni test είναι μια στατιστική μέθοδος που χρησιμοποιείται για τη διόρθωση των πολυάριθμων συγκρίσεων. Όταν πραγματοποιούνται πολλές στατιστικές δοκιμές ταυτόχρονα, υπάρχει αυξημένος κίνδυνος για ψευδώς θετικά αποτελέσματα (Type I error). Το Bonferroni test βοηθά στη μείωση αυτού του κινδύνου. Η βασική ιδέα πίσω από το Bonferroni test είναι η προσαρμογή του επιπέδου σημαντικότητας (α) που χρησιμοποιείται για κάθε δοκιμή. Συγκεκριμένα, το επίπεδο σημαντικότητας διαιρείται με τον αριθμό των συγκρίσεων που γίνονται, έτσι ώστε να μειωθεί η πιθανότητα να απορριφθεί η μηδενική υπόθεση κατά λάθος. Αυτό καθιστά το test πιο αυστηρό και βοηθά στη διατήρηση της συνολικής σημαντικότητας σε αποδεκτά επίπεδα.

Όπως προκύπτει από τον ακόλουθο Πίνακα 4.8 και 4.9 οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της Παραγωγής, θεωρούν ότι το νέο σύστημα τεκμαρτού προσδιορισμού του φόρου δεν επιβάλλει πολύ υψηλούς φόρους ($M = 4,70$) συγκριτικά με τις επιχειρήσεις της Παροχής Υπηρεσιών ($M = 7,05$), του Εμπορίου ($M = 6,99$), και της Εστίασης ($M = 7,36$).

Δείμα 1 - Δείγμα 2	Test Statistic	Std. Error	Std. Test Statistic	Bonferroni Adj. Sig. ^a
Παραγωγή - Παροχή Υπηρεσιών	76,09	18,16	4,19	<0,001***
Παραγωγή - Εμπόριο	78,10	20,17	3,87	<0,001***
Παραγωγή - Εστίαση	94,82	25,60	3,70	<0,001***
Παροχή Υπηρεσιών - Εμπόριο	2,01	13,11	0,15	1,000
Παροχή Υπηρεσιών - Εστίαση	18,73	20,51	0,91	1,000
Εμπόριο - Εστίαση	-16,72	22,30	-0,75	1,000

Σημείωση: Κάθε γραμμή διερευνά την Μηδενική Υπόθεση (H_0) ότι η Κατανομή του Δείγματος 1 και 2 είναι η ίδια. Οι τιμές σημαντικότητας έχουν προσαρμοστεί από τη διόρθωση Bonferroni (Adj. Sig.a) για πολλαπλές δοκιμές.

Πίνακας 4.9 – Συγκρίσεις ανά κλάδο ως προς την αντίληψη επιβολής φόρων

Κλάδος	N	Μέσος Όρος	Τυπική Απόκλιση
Εμπόριο	84	6,99	2,57
Εστίαση	28	7,36	2,48
Παροχή Υπηρεσιών	220	7,05	2,44
Παραγωγή	37	4,70	3,06
Σύνολο	369	6,82	2,63

Πίνακας 4.10 – Μέσοι όροι αντίληψης επιβολής φόρων ανά κλάδο

B) Κατάργηση (Abolishment):

Για να διερευνήσουμε τις στατιστικά σημαντικές διαφορές σε ζευγαρωτές συγκρίσεις επιχειρήσεων διαφορετικών κλάδων χρησιμοποιούμε το Bonferroni test.

Όπως προκύπτει από τον ακόλουθο Πίνακα 4.11 και 4.12, οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της Παραγωγής, είναι ουδέτεροι ως προς την κατάργηση του νέου συστήματος τεκμαρτού προσδιορισμού του φόρου ($M = 4,84$) συγκριτικά με τις επιχειρήσεις της Παροχής Υπηρεσιών ($M = 6,76$), και του Εμπορίου ($M = 7,11$) που εκφράζουν διαφορετική και στατιστικά ισχυρή άποψη περί κατάργησης του νέου συστήματος.

Δείμα 1 - Δείγμα 2	Test Statistic	Std. Error	Std. Test Statistic	Adj. Sig. ^a
Παραγωγή - Εστίαση	39,41	25,38	1,55	0,723
Παραγωγή - Παροχή Υπηρεσιών	54,64	18,00	3,04	0,014*
Παραγωγή - Εμπόριο	68,27	19,99	3,42	0,004**
Παροχή Υπηρεσιών - Εστίαση	-15,23	20,33	-0,75	1,000
Εμπόριο - Εστίαση	28,86	22,11	1,31	1,000
Παροχή Υπηρεσιών - Εμπόριο	13,64	12,99	1,05	1,000

Πίνακας 4.11 – Συγκρίσεις ανά κλάδο ως προς την αντίληψη κατάργησης του νέου συστήματος

Κλάδος	N	Μέσος Όρος	Τυπική Απόκλιση
Εμπόριο	84	7,11	2,46
Εστίαση	28	6,43	2,96
Παροχή Υπηρεσιών	220	6,76	2,63
Παραγωγή	37	4,84	3,49
Σύνολο	369	6,62	2,78

Πίνακας 4.12 – Μέσοι όροι αντίληψης κατάργησης νέου συστήματος ανά κλάδο

Γ) Φορολογική Συμμόρφωση (Tax_Compliance)

Για να διερευνήσουμε τις στατιστικά σημαντικές διαφορές σε ζευγαρωτές συγκρίσεις επιχειρήσεων διαφορετικών κλάδων χρησιμοποιούμε το Bonferroni test.

Όπως προκύπτει από τον ακόλουθο Πίνακα 4.13 και 4.14 οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της Εστίασης, δηλώνουν ισχυρή βελτίωση της φορολογικής τους συμμόρφωσης απόρροια του νέου συστήματος ($M = 6,50$) συγκριτικά με τις επιχειρήσεις της Παροχής Υπηρεσιών ($M = 4,40$), του Εμπορίου ($M = 4,17$), και της Παραγωγής ($M = 4,08$) που δηλώνουν ουσιαστικά αμετάβλητη φορολογική συμμόρφωση.

Δείγμα 1 - Δείγμα 2	Test Statistic	Std. Error	Std. Test Statistic	Adj. Sig. ^a
Παραγωγή - Εμπόριο	0,40	20,58	0,02	1,000
Παραγωγή - Παροχή Υπηρεσιών	8,61	18,54	0,46	1,000
Παραγωγή - Εστίαση	75,57	26,13	2,89	0,023*

Παροχή Υπηρεσιών - Εμπόριο	-8,21	13,38	-0,61	1,000
Εμπόριο - Εστίαση	-75,17	22,76	-3,30	0,006**
Παροχή Υπηρεσιών - Εστίαση	66,95	20,93	3,20	0,008**

Πίνακας 4.13 – Συγκρίσεις ανά κλάδο ως προς τη δηλωθείσα φορολογική συμμόρφωση των συμμετεχόντων

Κλάδος	N	Μέσος Όρος	Τυπική Απόκλιση
Εμπόριο	84	4,17	2,83
Εστίαση	28	6,50	2,98
Παροχή Υπηρεσιών	220	4,40	3,10
Παραγωγή	37	4,08	3,15
Σύνολο	369	4,47	3,08

Πίνακας 4.14 – Συγκρίσεις ανά κλάδο ως προς τη δηλωθείσα φορολογική συμμόρφωση των συμμετεχόντων

5. Συμπεράσματα

5.1 Αποδοχή του Νέου Τεκμαρτού Συστήματος

Η αποδοχή του νέου τεκμαρτού συστήματος φαίνεται να είναι αρκετά χαμηλή ($M = 3,30$), γεγονός που υποδηλώνει ότι οι συμμετέχοντες δεν είναι διατεθειμένοι να το αποδεχτούν, πιθανώς λόγω των ανησυχιών που εκφράζουν σχετικά με τους φόρους και τη δικαιοσύνη της εφαρμογής του. Τα αποτελέσματα της μελέτης δείχνουν ότι η αποδοχή του νέου συστήματος διαφέρει ανάλογα με την νομική μορφή των επιχειρήσεων των συμμετεχόντων. Συγκεκριμένα, οι ελεύθεροι επαγγελματίες είναι πιο επιφυλακτικοί και αρνητικοί απέναντι στο νέο φορολογικό σύστημα ($M = 2,81$ έναντι $4,31$), γεγονός που μπορεί να οφείλεται στις ιδιαίτερες οικονομικές συνθήκες και προκλήσεις που αντιμετωπίζουν.

5.2 Επιβολή Υψηλών Φόρων του Νέου Τεκμαρτού Συστήματος

Αξιοσημείωτο είναι ότι οι συμμετέχοντες θεωρούν γενικά το σύστημα τιμωρητικό, καθώς επιβάλλει ιδιαίτερα υψηλούς φόρους ($M = 6,82$). Τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης δείχνουν ότι η αντίληψη για την επιβολή υψηλών φόρων του νέου συστήματος διαφέρει στατιστικώς σημαντικά ανάλογα με: α) την νομική μορφή των επιχειρήσεων των συμμετεχόντων, β) τα χρόνια λειτουργίας της επιχείρησης, και γ) τον κλάδο δραστηριοποίησης. Συγκεκριμένα, οι ελεύθεροι επαγγελματίες εκφράζουν μεγαλύτερη ανησυχία για την επιβολή υψηλών φόρων σε σύγκριση με τις άλλες επαγγελματικές ομάδες ($M = 7,19$ έναντι $6,07$). Αυτή η αντίληψη μπορεί να αντικατοπτρίζει την αίσθηση ότι οι φόροι τους είναι δυσανάλογα υψηλότεροι σε σχέση με τα έσοδά τους.

Επιπλέον, η μελέτη διαπιστώνει διαφορετικές ανησυχίες και προσεγγίσεις που έχουν οι νέες επιχειρήσεις σε σχέση με τις παλιές, κυρίως όσον αφορά την επιβολή φόρων και την αντίληψη για την καταλληλότητα του νέου φορολογικού πλαισίου. Οι νέες επιχειρήσεις με λιγότερα από 15 έτη λειτουργίας εκφράζουν μεγαλύτερη ανησυχία σχετικά με την επιβολή υψηλών φόρων που προκύπτουν από το νέο φορολογικό σύστημα ($M = 7,48$ έναντι $6,55$). Αυτή η ανησυχία μπορεί να αντικατοπτρίζει την αίσθηση ότι οι φόροι τους είναι δυσανάλογα υψηλοί σε σχέση με τις οικονομικές τους δυνατότητες. Έρευνες δείχνουν ότι οι νεοσύστατες επιχειρήσεις συχνά αντιμετωπίζουν αυξημένες πιέσεις λόγω των φορολογικών υποχρεώσεων, καθιστώντας τις πιο ευάλωτες σε οικονομικούς κραδασμούς (OECD, 2020).

Η ανάλυση δείχνει ότι οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της Παραγωγής θεωρούν ότι το νέο σύστημα τεκμαρτού προσδιορισμού του φόρου δεν επιβάλλει ιδιαίτερα υψηλούς φόρους ($M = 4,70$) σε σύγκριση με τις επιχειρήσεις της Παροχής Υπηρεσιών ($M = 7,05$), του Εμπορίου ($M = 6,09$), και της Εστίασης ($M = 7,36$). Τα εν λόγω ευρήματα μπορούν να εξηγηθούν. Πρώτον, οι επιχειρήσεις στον τομέα της Παραγωγής συχνά έχουν μια πιο σαφή και σταθερή δομή κόστους σε σύγκριση με τους άλλους κλάδους. Αυτό τους επιτρέπει να υπολογίζουν με μεγαλύτερη ακρίβεια τα κέρδη τους και, κατ' επέκταση, τους φόρους που καλούνται να πληρώσουν. Αντίθετα, οι επιχειρήσεις της Παροχής Υπηρεσιών, του Εμπορίου και της Εστίασης μπορεί να αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες διακυμάνσεις στα έσοδα και τα έξοδα, γεγονός που καθιστά δυσκολότερη την εκτίμηση του φορολογικού τους βάρους. Δεύτερον, ο κλάδος της Παραγωγής μπορεί να επωφελείται από συγκεκριμένα φορολογικά κίνητρα ή ελαφρύνσεις που εφαρμόζονται από το κράτος, όπως είναι οι επιδοτήσεις ή οι φοροαπαλλαγές για επενδύσεις σε εξοπλισμό και τεχνολογία. Αυτές οι πολιτικές μπορεί να μειώνουν τη συνολική φορολογική επιβάρυνση για τις παραγωγικές επιχειρήσεις. Τέλος, οι επιχειρήσεις στον κλάδο της Παραγωγής μπορεί να έχουν αναπτύξει μια πιο θετική στάση απέναντι στη φορολογία, βλέποντας την ως αναγκαίο εργαλείο για τη χρηματοδότηση υποδομών και υπηρεσιών που υποστηρίζουν τη λειτουργία τους. Αντίθετα, οι άλλοι κλάδοι μπορεί να βιώνουν τη φορολογία ως επιβάρυνση.

5.3 Κατάργηση του Νέου Τεκμαρτού Συστήματος

Οι συμμετέχοντες εκφράζουν γενικά σαφή αντίθεση προς την εφαρμογή του νέου φορολογικού συστήματος που αφορά τον προσδιορισμό ελάχιστου εισοδήματος από επιχειρηματική δραστηριότητα, υποδεικνύοντας ότι αυτό θα πρέπει να καταργηθεί ($M = 6,62$). Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η ένταση της αντίληψης για την κατάργηση του νέου συστήματος διαφέρει ανάλογα με: α) την νομική μορφή των επιχειρήσεων των συμμετεχόντων, β) τα χρόνια λειτουργίας της επιχείρησης, και γ) τον κλάδο δραστηριοποίησης.

Ειδικότερα, η επιθυμία για κατάργηση του νέου συστήματος είναι εντονότερη στους ελεύθερους επαγγελματίες ($M = 7,06$ έναντι $5,73$), οι οποίοι θεωρούν ότι το νέο σύστημα είναι λιγότερο βιώσιμο και επιβαρυντικό για τις επιχειρήσεις τους. Επιπρόσθετα, οι νέες επιχειρήσεις επιθυμούν πιο έντονα την κατάργηση του νέου φορολογικού συστήματος (M

= 7.20 έναντι 6,38), θεωρώντας ότι οι επιπτώσεις του είναι λιγότερο βιώσιμες για την ανάπτυξή τους και τη λειτουργία τους.

Η ανάλυση δείχνει επίσης ότι οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της Παραγωγής εμφανίζονται ουδέτερες ως προς την κατάργηση του νέου φορολογικού συστήματος ($M = 4,84$), ενώ οι επιχειρήσεις της Παροχής Υπηρεσιών ($M = 6,76$) και του Εμπορίου ($M = 7,11$) εκφράζουν ισχυρή επιθυμία για την κατάργησή του. Υπάρχει εξήγηση για αυτό το εύρημα. Οι επιχειρήσεις του τομέα της Παραγωγής συχνά έχουν τη δυνατότητα να μετακυλήσουν το φορολογικό βάρος στους καταναλωτές μέσω της τιμολόγησης των προϊόντων τους. Αντίθετα, οι επιχειρήσεις της Παροχής Υπηρεσιών και του Εμπορίου μπορεί να έχουν περιορισμένες δυνατότητες να αυξήσουν τις τιμές, λόγω του ανταγωνισμού ή των ευαίσθητων στην τιμή υπηρεσιών. Επίσης, οι επιχειρήσεις στους άλλους τομείς, όπως η Εστίαση, μπορεί να είναι πιο ευάλωτες σε οικονομικές πιέσεις, όπως η αύξηση των λειτουργικών εξόδων (π.χ. πρώτες ύλες, εργατικά) και οι αλλαγές στη ζήτηση, γεγονός που καθιστά τη φορολογική τους επιβάρυνση πιο αισθητή.

5.4 Φορολογική Συμμόρφωση Εξαιτίας του Νέου Τεκμαρτού Συστήματος

Οι συμμετέχοντες γενικά δηλώνουν ότι δεν έχουν παρατηρήσει κάποια βελτίωση στη φορολογική τους συμμόρφωση ($M = 4,47$), γεγονός που μπορεί να υποδηλώνει ότι το νέο σύστημα δεν έχει επιτύχει τους επιδιωκόμενους στόχους του. Τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης δείχνουν ότι η αντίληψη περί βελτίωσης της φορολογικής συμμόρφωσης του νέου συστήματος ίσως διαφέρει ανάλογα με τον κλάδο δραστηριοποίησης. Συγκεκριμένα, οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της Εστίασης δηλώνουν βελτίωση στη φορολογική τους συμμόρφωση ως αποτέλεσμα του νέου φορολογικού συστήματος ($M = 6,40$), σε αντίθεση με τις επιχειρήσεις της Παροχής Υπηρεσιών ($M = 4,40$), του Εμπορίου ($M = 4,17$), και της Παραγωγής ($M = 4,08$) που δηλώνουν ουσιαστικά αμετάβλητη συμμόρφωση. Αυτό μπορεί να οφείλεται στο ότι ο κλάδος της Εστίασης είναι πιο εκτεθειμένος σε φορολογικούς ελέγχους καθώς λειτουργεί με βάση τις συναλλαγές που είναι πιο εύκολα καταγεγραμμένες, όπως είναι οι πληρωμές μέσω πιστωτικών καρτών και ηλεκτρονικών συστημάτων πληρωμών. Αυτή η αύξηση της διαφάνειας και της έκθεσης σε φορολογικούς ελέγχους μπορεί να έχει οδηγήσει σε μεγαλύτερη συμμόρφωση με τις φορολογικές υποχρεώσεις.

5.5 Δικαιοσύνη του Νέου Τεκμαρτού Συστήματος

Η αντίληψή των συμμετεχόντων για τη δικαιοσύνη του συστήματος είναι γενικά αρνητική ($M = 3,21$). Τα αποτελέσματα της μελέτης δείχνουν ότι η αντίληψη για τη δικαιοσύνη του νέου συστήματος διαφέρει ανάλογα με την νομική μορφή των επιχειρήσεων των συμμετεχόντων. Οι ελεύθεροι επαγγελματίες εκφράζουν χαμηλότερη αντίληψη δικαιοσύνης σχετικά με την εφαρμογή του νέου συστήματος ($M = 2,86$ έναντι $3,91$). Αυτό υποδηλώνει ότι αισθάνονται πως το σύστημα δεν τους εξυπηρετεί ή ότι δεν είναι δίκαιο για τις ανάγκες τους.

5.6 Επέκταση Εφαρμογής του Νέου Τεκμαρτού Συστήματος

Όσον αφορά στην επέκταση εφαρμογής του συστήματος στις εταιρείες, οι συμμετέχοντες διατηρούν γενικά μια ουδέτερη στάση ($M = 4,97$), γεγονός που καταδεικνύει την επιφυλακτικότητα και την αβεβαιότητα σχετικά με την αποτελεσματικότητα και την ορθότητα της επέκτασης του συστήματος.

Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι η αντίληψη για την επέκταση της εφαρμογής του νέου συστήματος διαφέρει ανάλογα με: α) την νομική μορφή των επιχειρήσεων των συμμετεχόντων και, β) τα χρόνια λειτουργίας της επιχείρησης. Η αντίληψη ότι το νέο φορολογικό σύστημα πρέπει να εφαρμοστεί οριζόντια σε όλους είναι υψηλότερη για τους ελεύθερους επαγγελματίες ($M = 5,44$ έναντι $4,02$). Αυτά τα ευρήματα υπογραμμίζουν την ανάγκη για μια πιο ευέλικτη και προσαρμοσμένη φορολογική πολιτική που να λαμβάνει υπόψη τις μοναδικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ελεύθεροι επαγγελματίες, ώστε να διασφαλιστεί η δικαιοσύνη και η βιωσιμότητα του φορολογικού συστήματος. Η μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να καταπιαστεί με αυτά τα ζητήματα.

Επιπρόσθετα, οι νέες επιχειρήσεις πιστεύουν ότι το νέο φορολογικό σύστημα πρέπει να εφαρμοστεί οριζόντια σε όλους τους κλάδους ($M = 5,74$ έναντι $4,64$), καθώς θεωρούν ότι οι συνέπειες είναι πιο επιβαρυντικές για αυτές, σε αντίθεση με τις παλιές επιχειρήσεις.

5.7 Διαφορές Αντιλήψεων μεταξύ Αντρών και Γυναικών

Η συγκριτική ανάλυση καταλήγει ότι δεν υφίσταται στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στις απόψεις των αντρών και των γυναικών σχετικά με θέματα όπως η Αποδοχή

του φορολογικού συστήματος, η Επιβολή υψηλών φόρων, η Κατάργηση του φόρου, η Φορολογική Συμμόρφωση, η Δικαιοσύνη και η Ισότητα, ενδέχεται να έχει πολλές προεκτάσεις και να υποδηλώνει ορισμένα ενδιαφέροντα στοιχεία. Η έλλειψη στατιστικά σημαντικών διαφορών μεταξύ των απόψεων των δύο φύλων μπορεί να υποδηλώνει ότι οι άντρες και οι γυναίκες μοιράζονται παρόμοιες αντιλήψεις και ανησυχίες σχετικά με το φορολογικό σύστημα. Αυτό μπορεί να είναι αποτέλεσμα κοινών κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων που επηρεάζουν και τα δύο φύλα. Για παράδειγμα, η οικονομική κρίση ή οι αλλαγές στη φορολογική πολιτική μπορεί να έχουν δημιουργήσει μια κοινή βάση προβληματισμού και ανησυχίας. Εφόσον οι άντρες και οι γυναίκες βιώνουν παρόμοιες οικονομικές προκλήσεις, είναι φυσικό να έχουν συγκλίνουσες απόψεις σχετικά με τη φορολογική πολιτική και την επιβολή φόρων.

5.8 Προτάσεις για τις Αρχές & Μελλοντική Έρευνα

Βασισμένες στα ευρήματα της μελέτης, προτείνονται οι εξής στρατηγικές φορολογικής πολιτικής. Πρώτον, ίσως πρέπει να εξεταστεί η κατάργηση του τεκμαρτού πλαισίου προσδιορισμού ελάχιστου εισοδήματος από επιχειρηματική δραστηριότητα, όπως ζητούν οι συμμετέχοντες, προκειμένου να μειωθεί η αίσθηση της τιμωρητικότητας του νέου φορολογικού συστήματος και να ενισχυθεί η αποδοχή του. Έχουν παρατηρηθεί αυξημένες φορολογικές πιέσεις στις νεοσύστατες επιχειρήσεις, γεγονός που απαιτεί μια πιο ευέλικτη ρύθμιση. Δεύτερον, προτείνεται η μείωση των φορολογικών συντελεστών για τις νεοσύστατες ατομικές επιχειρήσεις, καθώς οι υψηλοί φόροι ενισχύουν την αντίθεση στο νέο σύστημα. Όπως επισημαίνει το Κέντρο Φορολογικών Μελετών, οι υψηλές επιβαρύνσεις οδηγούν σε χαμηλή αποδοχή φορολογικών μεταρρυθμίσεων. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, χώρες με χαμηλότερους φόρους για νέες επιχειρήσεις παρατηρούν υψηλότερα επίπεδα καινοτομίας (OECD, 2020). Η ανάλυση πολλών συστημάτων τεκμαρτού προσδιορισμού ελάχιστου φόρου που έχουν υιοθετηθεί από αναπτυσσόμενες χώρες υποδεικνύει την αδυναμία τέτοιων πολιτικών εργαλείων για α) την αύξηση των φορολογικών εσόδων, β) την επίσημη ένταξη εταιρειών στην οικονομία, και γ) την εθελοντική φορολογική συμμόρφωση. Αυτά τα ευρήματα συνοδεύονται από περιορισμένη δύναμη επιβολής των φορολογικών αρχών, η οποία συχνά συνδυάζεται με ανεπάρκειες στα τεκμαρτά εργαλεία πολιτικής που δεν είναι καλά σχεδιασμένα ή πλήρως ενσωματωμένα στο γενικό φορολογικό καθεστώς. Η πλειονότητα των μελετών που εξετάστηκαν καταλήγουν σε συναίνεση σχετικά με τις

επιπτώσεις της δικαιοσύνης των μεθόδων τεκμαρτής φορολογίας: Οι τεκμαρτοί φόροι θέτουν σε κίνδυνο τόσο την οριζόντια όσο και την κάθετη δικαιοσύνη.

Η διαφάνεια είναι επίσης κρίσιμη. Πρέπει να αναπτυχθούν πρωτοβουλίες που να εξηγούν τη λογική πίσω από το φορολογικό σύστημα, προκειμένου να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη. Επιπλέον, η υλοποίηση προγραμμάτων εκπαίδευσης και ενημέρωσης για τους φορολογούμενους θα μπορούσε να συμβάλει στην κατανόηση των υποχρεώσεων και των οφελών του συστήματος. Τέλος, είναι σημαντικό να αναπτυχθούν ειδικά χρηματοδοτικά προγράμματα και φορολογικές ελαφρύνσεις για τους ελεύθερους επαγγελματίες, καθώς και διαδικασίες συμμετοχής των φορολογουμένων στη διαμόρφωση των φορολογικών πολιτικών. Η εφαρμογή αυτών των προτάσεων μπορεί να οδηγήσει σε βελτίωση της φορολογικής συμμόρφωσης, αύξηση της αποδοχής των μεταρρυθμίσεων και ενίσχυση της οικονομικής σταθερότητας. Η μελλοντική έρευνα μπορεί να εστιάσει στην αποτελεσματικότητα αυτών των προτάσεων και στην επίδρασή τους στη φορολογική συμπεριφορά των επιχειρήσεων.

5.9 Περιορισμοί της Μελέτης

Οι περισσότερες έρευνες που αναλύουν τη φορολογική συμπεριφορά στηρίζονται σε πρωτογενή δεδομένα που συλλέγονται μέσω ερωτηματολογίων, όπου οι συμμετέχοντες εκφράζουν τις απόψεις τους σχετικά με τα νέα φορολογικά συστήματα και τις προθέσεις τους για μελλοντική συμμόρφωση. Αν και αυτή η μέθοδος προσφέρει ευκολία στην πρόσβαση σε πληροφορίες, εντούτοις έχει αρκετά σημαντικά αρνητικά στοιχεία (Wilson & Sheffrin, 2005). Οι περιορισμοί της συγκεκριμένης μελέτης σχετίζονται κυρίως με τη μεθοδολογική της προσέγγιση. Καταρχάς, η συμμετοχή στην έρευνα ήταν εθελοντική, γεγονός που μπορεί να έχει εισαγάγει προκαταλήψεις (Alm, 1991). Επιπλέον, οι αυτοαναφορές (self-reports) στη μελέτη της φορολογικής συμπεριφοράς συχνά τίθενται υπό αμφισβήτηση, καθώς μπορεί να μην αντικατοπτρίζουν με ακρίβεια τις πραγματικές στάσεις και συμπεριφορές των συμμετεχόντων (Elffers et al., 1987). Η ανάγκη για κοινωνικά επιθυμητές απαντήσεις μπορεί να επηρεάσει την αξιοπιστία των απαντήσεων (Gërxhani, 2007).

Στην παρούσα ανάλυση, αναγνωρίσαμε αυτές τις αδυναμίες, αλλά επιλέξαμε να προχωρήσουμε με τη συλλογή πρωτογενών δεδομένων μέσω γραπτών ερωτηματολογίων

(χωρίς την καταγραφή προσωπικών στοιχείων), θεωρώντας αυτή τη μέθοδο πιο αξιόπιστη σε σύγκριση με τις προφορικές συνεντεύξεις, οι οποίες ενδέχεται να προκαλέσουν ανειλικρίνεια ή απόκρυψη των πραγματικών απόψεων. Η χρήση ανώνυμων ερωτηματολογίων μπορεί να ενθαρρύνει τους συμμετέχοντες να είναι πιο ειλικρινείς στις απαντήσεις τους.

Η μελέτη αυτή είναι διερευνητική και αναδεικνύει σημαντικά ζητήματα που απαιτούν περαιτέρω επιστημονική έρευνα. Ένας περιορισμός του ερευνητικού σχεδιασμού είναι ότι οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις ενδέχεται να μην απεικονίζουν πλήρως τις απόψεις όλων των επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Για παράδειγμα, μπορεί να υπάρχει μια υπερκεπροσώπηση επιχειρήσεων από τον κλάδο της παροχής υπηρεσιών. Ωστόσο, αυτό δεν μειώνει τη σημασία και τη χρησιμότητα της μελέτης, καθώς η μεθοδολογική προσέγγιση που χρησιμοποιήθηκε (απλή τυχαία στρωματοποιημένη δειγματοληψία) συμβάλλει στη μείωση των προαναφερθέντων περιορισμών και συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση των αντιλήψεων για το νέο φορολογικό πλαίσιο.

5.10 Συνεισφορά της Μελέτης

Ενώ η υπάρχουσα βιβλιογραφία προσφέρει μια θεωρητική αξιολόγηση των οφελών και των κινδύνων που σχετίζονται με τις μεθόδους τεκμαρτής φορολογίας, τα εμπειρικά στοιχεία που σχετίζονται με τον αντίκτυπό τους στη συμπεριφορά των φορολογουμένων παραμένουν περιορισμένα. Αυτή η έλλειψη εμπειρικής έρευνας μπορεί να αποδοθεί σε δύο κύριες αιτίες: πρώτον, στη σχετικά μικρή συνεισφορά αυτού του τομέα στα συνολικά φορολογικά έσοδα, καθώς οι μέθοδοι τεκμαρτού φόρου εφαρμόζονται κυρίως σε μικρούς φορολογούμενους και, δεύτερον, στη δυσκολία συλλογής δεδομένων για τους φορολογούμενους που ανήκουν στις μικρές επιχειρήσεις και στους αυτοαπασχολούμενους (Alm & Torgler, 2011).

Η παρούσα εργασία επιδιώκει να καλύψει αυτό το κενό στη βιβλιογραφία και αναλαμβάνει ένα διπλό έργο. Πρώτον, αναλύει τα κύρια ευρήματα των εμπειρικών μελετών που υπάρχουν σχετικά με τα συστήματα τεκμαρτού προσδιορισμού φόρου που σχετίζονται με επιχειρηματική δραστηριότητα. Με αυτή την ανάλυση, συμβάλλει στην ακαδημαϊκή συζήτηση, προσφέροντας μια σαφή εικόνα των αποτελεσμάτων και των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν αυτές οι μέθοδοι. Δεύτερον, η εργασία παρέχει εμπειρική τεκμηρίωση στη θεωρητική βιβλιογραφία σχετικά με τις επιδράσεις των τεκμαρτών συστημάτων

φορολόγησης στην εκλαμβανόμενη δικαιοσύνη και την αποδοχή τους από τις επιχειρήσεις (OECD, 2020). Η ανάλυση των εμπειρικών στοιχείων έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς οι φορολογικές πολιτικές δεν επηρεάζουν μόνο τα έσοδα του κράτους αλλά και την ψυχολογία των φορολογουμένων. Η εκλαμβανόμενη δικαιοσύνη των φορολογικών μεθόδων μπορεί να έχει καθοριστικό ρόλο στην εθελοντική συμμόρφωση και την αποδοχή των φορολογικών υποχρεώσεων (Feld & Frey, 2002). Αν οι επιχειρήσεις θεωρούν ότι οι τεκμαρτοί φόροι είναι δίκαιοι και αναλογικοί, είναι πιο πιθανό να συμμορφωθούν, ενώ αντίθετα, αν αισθάνονται ότι οι φορολογικές τους υποχρεώσεις είναι άδικες ή ανεπαρκώς σχεδιασμένες, αυτό μπορεί να οδηγήσει σε φοροδιαφυγή και μειωμένη εμπιστοσύνη στο φορολογικό σύστημα (Torgler, 2007).

Επιπλέον, η εργασία εξετάζει τη δυναμική της εφαρμογής των τεκμαρτών μεθόδων στην πράξη, αναλύοντας τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι φορολογικές αρχές στην επιβολή αυτών των πολιτικών. Η κατανόηση των εμπειρικών δεδομένων που προκύπτουν από αυτές τις μεθόδους μπορεί να προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες για την ανάπτυξη πιο αποτελεσματικών και δίκαιων φορολογικών πολιτικών που θα ενισχύσουν τη συμμόρφωση και τη συμμετοχή των φορολογουμένων (R. M. Bird & Zolt, 2003). Συνολικά, η παρούσα εργασία προσδοκά να προσφέρει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στη μελέτη της τεκμαρτής φορολόγησης, συνδυάζοντας θεωρητικές και εμπειρικές πτυχές και συμβάλλοντας στη διαμόρφωση προτάσεων για τη βελτίωση των φορολογικών πολιτικών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄

Παρατίθεται αντίγραφο του Ερωτηματολογίου και σύνδεση των μεταβλητών με τις ερωτήσεις:

Μεταβλητές	N	Ερωτήσεις	Ποσοτική Κλίμακα								
			Διαφωνώ Απολύτως (1) – Συμφωνώ Απολύτως (9)								
			1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Acceptance</i>	1	Ο νέος τεκμαρτός τρόπος υπολογισμού του φόρου εισοδήματος είναι αποδεκτός από εμένα.									
<i>Tax_Amount</i>	2	Ο νέος τεκμαρτός τρόπος υπολογισμού του φόρου εισοδήματος καταλήγει στην επιβολή πολύ υψηλού φόρου.									
<i>Abolishment</i>	3	Ο νέος τεκμαρτός τρόπος υπολογισμού του φόρου εισοδήματος πρέπει να καταργηθεί.									
<i>Tax_Compliance</i>	4	Ο νέος τεκμαρτός τρόπος υπολογισμού του φόρου εισοδήματος με έχει ωθήσει να δηλώνω μεγαλύτερο εισόδημα σε σχέση με αυτό που δηλώνω έως τώρα.									
<i>Fairness</i>	5	Θεωρώ ότι το νέο σύστημα υπολογισμού του φόρου εισοδήματος είναι δικαιότερο σε σχέση με το προηγούμενο									
<i>Equality</i>	6	Ο νέος τρόπος υπολογισμού του φόρου εισοδήματος να εφαρμοστεί και στις εταιρίες και όχι μόνο στους ελεύθερους επαγγελματίες.									
<i>Legal Form</i>	7	Ποια είναι η νομική μορφή της επιχείρησής σας;	Ατομική Επιχείρηση / Ελεύθερος Επαγγελματίας								
			Προσωπική Εταιρία (ΟΕ, ΕΕ)								
			Κεφαλαιουχική Εταιρία (ΑΕ, ΙΚΕ, ΕΠΕ)								
<i>Sector</i>	8	Σε ποιο κλάδο δραστηριοποιείστε επιχειρηματικά;	Εμπόριο								
			Εστίαση								
			Παροχή Υπηρεσιών								

					Παραγωγή
<i>Maturity</i>	9	Πόσα χρόνια δραστηριοποιείστε επιχειρηματικά;		0-5	
				5-15	
				15-25	
				>25	
<i>Gender</i>	10	Είστε άντρας ή γυναίκα;		Άντρας	
				Γυναίκα	

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Aditya, C. (2020). The presumptive tax regime on micro, small and medium enterprises in Indonesia. *Syntax Literate*, 5(6), 50–63.
- Allingham, M., & Sandmo, A. (1972). Income tax evasion: A theoretical analysis. *Journal of Public Economics*, 1(3–4), 323–338.
- Alm, J. (1991). A perspective on the experimental analysis of taxpayer reporting. *The Accounting Review*, 66(3), 577–593.
- Alm, J. (2012). Measuring, explaining, and controlling tax evasion: lessons from theory, experiments, and field studies. *International Tax and Public Finance*, 19(1), 54–77. <https://doi.org/10.1007/s10797-011-9171-2>
- Alm, J., & Malézieux, A. (2021). 40 years of tax evasion games: a meta-analysis. *Experimental Economics*, 24(3), 699–750. <https://doi.org/10.1007/s10683-020-09679-3>
- Alm, J., & Torgler, B. (2011). Do ethics matter? Tax compliance and morality. *Journal of Business Ethics*, 101(4), 635–651. <https://doi.org/10.1007/s10551-011-0761-9>
- Bird, R. M., & Zolt, E. M. (2003). Introduction to tax policy design and development. *Practical Issues of Tax Policy in Developing Countries*, World Bank, 28.
- Bird, R., & Wallace, S. (2005). *Is it Really so Hard to Tax the Hard-to-Tax? The Context and Role of Presumptive Taxes* (pp. 121-158 BT-Taxing the Hard-to-tax: Lessons from). Emerald Group Publishing Limited. [https://econpapers.repec.org/RePEc:eme:ceazzz:s0573-8555\(04\)68806-7](https://econpapers.repec.org/RePEc:eme:ceazzz:s0573-8555(04)68806-7)
- Bongwa, A. (2009). *Managing Ethiopian Cities II: Informality in Ethiopia: Taxing the Hard to Tax* (Issue IHS WP 22). <http://hdl.handle.net/1765/32181>
- Bruhn, M., & Loeprick, J. (2014). Small business tax policy, informality, and tax evasion. Evidence from Georgia. Policy Research Working Paper 7010. World Bank Group.
- Bruhn, Miriam, & Loeprick, J. (2016). Small business tax policy and informality: evidence from Georgia. *International Tax and Public Finance*, 23(5), 834–853. https://econpapers.repec.org/RePEc:kap:itaxpf:v:23:y:2016:i:5:d:10.1007_s10797-015-9385-9
- Bucci, V. (2020). Presumptive Taxation Methods: a Review of the Empirical Literature. *Journal of Economic Surveys*, 34(2), 372–397. <https://doi.org/10.1111/joes.12304>
- Casanegra de Jantscher, M., & Tanzi, V. (1987). *Presumptive Income Taxation: Administrative, Efficiency, and Equity Aspects* (IMF Working Papers, Issue 1987/054). International Monetary Fund. <https://econpapers.repec.org/RePEc:imf:imfwpa:1987/054>
- Citro, C. F. (2014). From multiple modes for surveys to multiple data sources for estimates. *Survey Methodology*, 40(2), 137–161.
- Dube, G., & Casale, D. (2016). The implementation of informal sector taxation: evidence from selected African countries. *EJournal of Tax Research*, 14(3), 601–623.
- Dubin, J., Graetz, M., & Wilde, L. (1990). The effect of audit rates on the federal individual income tax, 1977-1986. *National Tax Journal*, 43(4), 395–409.
- Duve, M., & Schutte, D. P. (2021). A Critical Review of the Characteristics of

- Presumptive Tax Systems in Developing Countries. *Theory Methodology Practice (TMP)*, 17(02), 27–43.
<https://econpapers.repec.org/RePEc:mictmpjrn:v:17:y:2021:i:02:p:27-43>
- Elffers, H., Weigel, R. H., & Helsing, D. J. (1987). The consequences of different strategies for measuring tax evasion behavior. *Journal of Economic Psychology*, 8(3), 311–337. [https://doi.org/10.1016/0167-4870\(87\)90026-2](https://doi.org/10.1016/0167-4870(87)90026-2)
- Feld, L., & Frey, B. (2002). Trust breeds trust: How taxpayers are treated. *Economics of Governance*, 3(2), 87–99.
<https://doi.org/10.1007/s101010100032>
- Feld, L., & Schneider, F. (2010). Survey on the shadow economy and undeclared earnings in OECD countries. *German Economic Review*, 11(2), 109–149.
<https://doi.org/10.1111/j.1468-0475.2009.00466.x>
- Ferrara, G., Bucci, V., & Campagna, A. (2023). Audit, presumptive taxation and efficiency: An integrated approach for tax compliance analysis. *Economic Systems*, 47(3), 101099. <https://doi.org/10.1016/j.ecosys.2023.101099>
- Ferry, Evans, C. C., & Tran-Nam, B. (2023). Presumptive Income Taxes and Tax Compliance Costs: Policy Implications for Small and Medium-Sized Enterprises in Emerging Economies. *Journal of Tax Administration*, 8, 6–44.
<https://journals.docuracy.co.uk/jota/article/view/10>
- Freedman, J. (2006). Why taxing the micro-business is not simple —a cautionary tale from the ‘old world.’ *Journal of the Australasian Tax Teachers Association*, 2(1), 58–77.
- Gërxhani, K. (2007). “Did You Pay Your Taxes?” How (Not) to Conduct Tax Evasion Surveys in Transition Countries. *Social Indicators Research*, 80(3), 555–581. <https://doi.org/10.1007/s11205-006-0007-x>
- Groves, R., & Couper, M. (1998). *Nonresponse in household interview surveys*. Wiley.
- Haji, S. (2015). Presumptive Tax System and its Influence on the Ways Informal Entrepreneurs Behave in Tanzania. *Tanzanian Economic Review*, 5(1–2), 72–90. <https://doi.org/10.56279/ter.v5i1-2.17>
- Kamleitner, B., Korunka, C., & Kirchler, E. (2012). Tax compliance of small business owners. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 18(3), 330–351. <https://doi.org/10.1108/13552551211227710>
- KEPE. (2015). *Greek Economy Monthly Bulletin of Economic Developments (No. 19)*. Centre for Planning and Economic Research.
http://www.kepe.gr/images/ellhnikh_oikonomia/ell_oik_t_19.pdf
- Kirchler, E., Hoelzl, E., & Wahl, I. (2008). Enforced versus voluntary tax compliance: The “slippery slope” framework. *Journal of Economic Psychology*, 29(2), 210–225. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2007.05.004>
- Kirchler, E., & Hölzl, E. (2006). Twenty-five years of the Journal of Economic Psychology (1981–2005): A report on the development of an interdisciplinary field of research. *Journal of Economic Psychology*, 27(6), 793–804.
<https://doi.org/10.1016/j.joep.2006.07.001>
- Kleven, H. J., Knudsen, M. B., Kreiner, C. T., Pedersen, S., & Saez, E. (2011). Unwilling or unable to cheat? Evidence from a tax audit experiment in Denmark. *Econometrica*, 79(3), 651–692. <https://doi.org/10.3982/ECTA9113>
- Litina, A., & Palivos, T. (2016). Corruption, tax evasion and social values. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 124, 164–177.
<https://doi.org/10.1016/j.jebo.2015.09.017>
- Logue, K. D., & Vettori, G. G. (2011). *University of Michigan Law School*

- Scholarship Repository Narrowing the Tax Gap Through Presumptive Taxation*. 1(1), 99–110.
- Mas-Montserrat, M., Colin, C., Ribault, E., & Brys, B. (2023). The design of presumptive tax regimes. *OECD Taxation Working Papers*, 59. <https://econpapers.repec.org/RePEc:oec:ctpaaa:59-en>
- Memon, N. (2013). Looking at Pakistani Presumptive Income Tax through principles of a good tax? *EJournal of Tax Research*, 11(1), 40–78.
- Muehlbacher, S., Mittone, L., Kastlunger, B., & Kirchler, E. (2012). Uncertainty resolution in tax experiments: Why waiting for an audit increases compliance. *The Journal of Socio-Economics*, 41(3), 289–291. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2012.01.006>
- OECD. (2020). *OECD Economic Surveys: Greece*. OECD. <https://doi.org/10.1787/b04b25de-en>
- OECD. (2022). *Financing SMEs and entrepreneurs 2022*. OECD publishing. <https://doi.org/10.1787/e9073a0f-en>
- Onu, D. (2016). Measuring tax compliance attitudes: What surveys can tell us about tax compliance behaviour. *Advances in Taxation*, 23, 173–190. <https://doi.org/10.1108/S1058-749720160000023006>
- Pagoulatos, G. (2018). *Greece after the bailouts: Assessment of a qualified failure (GreeSE Paper No.130 Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe)*. Hellenic Observatory, London School of Economics. <https://www.lse.ac.uk/Hellenic-Observatory/Assets/Documents/Publications/GreeSE-Papers/GreeSE-No130.pdf>
- Pissarides, C., Vagianos, D., Vettas, N., & Meghir, C. (2020). *A development plan for the Greek economy (final report)*. https://www.kathimerini.gr/wp-content/uploads/2020/11/growth_plan_2020-11-23_1021.pdf
- Santoro, F. (2021). To file or not to file? Another dimension of tax compliance - the Eswatini taxpayers' survey. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 95, 101760. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2021.101760>
- Schneider, F. (2005). Shadow economies around the world: What do we really know? *European Journal of Political Economy*, 21(3), 598–642. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2004.10.002>
- Serbinenko, I. (2016). Presumptive Taxation in Ukraine Assessment of Previous and Current Systems from the Fiscal Perspective. *International Journal of Accounting and Taxation*, 4(2), 56–78. <https://doi.org/10.15640/ijat.v4n2a5>
- Slemrod, J. (2007). Cheating ourselves: The economics of tax evasion. *Journal of Economic Perspectives*, 21(1), 25–48. <https://doi.org/10.1257/jep.21.1.25>
- Spicer, M., & Becker, L. (1980). Fiscal inequity and tax compliance: An experimental approach. *National Tax Journal*, 33(2), 171–175.
- Spicer, M. W., & Hero, R. E. (1985). Tax evasion and heuristics: A research note. *Journal of Public Economics*, 26(2), 263–267. [https://doi.org/https://doi.org/10.1016/0047-2727\(85\)90009-X](https://doi.org/https://doi.org/10.1016/0047-2727(85)90009-X)
- Tadesse, H., & Taube, G. (1996). *Presumptive Taxation in Sub-Saharan Africa: Experiences and Prospects* (IMF Working Papers, Issue 1996/005). International Monetary Fund. <https://econpapers.repec.org/RePEc:imf:imfwpa:1996/005>
- Thießen, U. (2003). The Impact of Fiscal Policy and Deregulation on Shadow Economies in Transition Countries: The Case of Ukraine. *Public Choice*, 114(3/4), 295–318. <http://www.jstor.org/stable/30025957>

- Thomas, K. D. (2013). Presumptive collection: A prospect theory approach to increasing small business tax compliance. *Tax Law Rev*, 67(2011), 111–168.
- Thuronyi, V. (2003). *Presumptive Taxation of the Hard-to-tax* (International Center for Public Policy Working Paper Series, at AYSPS, GSU). International Center for Public Policy, Andrew Young School of Policy Studies, Georgia State University.
<https://econpapers.repec.org/RePEc:ays:ispwps:paper0325>
- Torgler, B. (2007). *Tax compliance and tax morale: A theoretical and empirical analysis*. Edward Elgar.
- Weigel, R. H., Hessing, D. J., & Elffers, H. (1987). Tax evasion research: A critical appraisal and theoretical model. *Journal of Economic Psychology*, 8(2), 215–235. [https://doi.org/10.1016/0167-4870\(87\)90021-3](https://doi.org/10.1016/0167-4870(87)90021-3)
- Wilson, J. L. F., & Sheffrin, S. (2005). Understanding surveys of taxpayer honesty. *FinanzArchiv / Public Finance Analysis*, 61(2), 256–274.
- Witte, A., & Woodbury, D. (1985). The effect of tax laws and tax administration on tax compliance: The case of the US individual income tax. *National Tax Journal*, 38(1), 1–13.
- Yitzhaki, S. (2007). *Cost Benefit Analysis of Presumptive Taxation*. International Center for Public Policy, Andrew Young School of Policy Studies, Georgia State University. <https://econpapers.repec.org/RePEc:ays:ispwps:paper0714>
- ΕΛΣΤΑΤ. (2020). *Δελτίο τυπου. Έρευνα διάρθρωσης επιχειρήσεων: Έτος 2018*. <https://www.taxheaven.gr/attachment/7258>
- ΕΛΣΤΑΤ. (2024). *Βασικοί Δείκτες Έρευνας & Ανάπτυξης για δαπάνες και προσωπικό το 2022 στην Ελλάδα - Προκαταρκτικά στοιχεία*.